

Nu de mult și-a făcut apariția în literatură un subgen care reprezintă o îmbinare între romanul de acțiune și cel istoric sau de actualitate. Americanii îi spun political fiction, prin analogie cu science fiction — proza științifico-fantastică —, deși poate că o titulatură la fel de potrivită ar fi historical fiction. Rețeta e destul de simplă: se iau evenimente dintr-un trecut relativ apropiat (uneori se anticipează un viitor la fel de apropiat) și, pe canavaua unor evenimente reale, cunoscute din cărți sau din presa scrisă și vorbită, se brodează episoade imaginare. Personalităților autentice, care apar ca atare sau sub un travesti transparent, li se adaugă personaje fictive, care ocupă de multe ori centrul scenei și care ajung în situații-limită, creînd astfel «suspense» și tensiune.

Romanul *The Eye of the Needle* («Ochiul acului»), al tânărului scriitor englez Ken Follett, aparține acestei categorii. Imediat după apariția sa în 1978, el a devenit un best-seller în Marea Britanie, Statele Unite, R.F. Germania și Italia, fiind apoi tradus în alte 17 limbi. În urmă cu un an și ceva, subiectul său a furnizat scenariul unui film turnat la Londra și avînd în rolul principal pe marele actor american Donald Sutherland.

În scurtul său cuvînt introductiv, Follett își avertizează cititorii asupra unui adevăr istoric fundamental: încă de la începutul celui de al doilea război mondial, serviciul de contraspionaj britanic a reușit să neutralizeze practic pe toți agenții naștiți aflați pe teritoriul Angliei. Mulți dintre ei au fost chiar «răsuciți», ajungînd să colaboreze cu Intelligence Service și să furnizeze Berlinului informații false. Autorul își construiește romanul pe o ipoteză îndrăzneată, invitîndu-ne să ne închipuim, totuși, că un spion hitlerist ar fi reușit să supraviețuiască și să activeze cu eficiență pînă în ultimul an al conflagrației.

Pe această premisă a jocului «ce-ar fi fost, dacă ar fi fost astfel» se înalță un ingenios eșafodaj de peripeții dramatice și pasionante. Toate sînt născocite, dar toate sînt plauzibile, cu condiția să acceptăm un punct de plecare puțin, foarte puțin diferit de cel real.

Toamna anului 1939, prima toamnă de război a Angliei... Într-o modestă pensiune de familie din Londra, locuiește Henry Faber, voiajor comercial. E un bărbat înalt, frumos, cu chip energic, cu ochi albaștri și strălucitori, cu umeri și brațe puternice, cu picioare lungi. Numai gura, cam prea mică și cu buze cam prea subțiri, îi dă un aer de cruzime neobișnuită. Totuși, proprietărea sa, doamna Garden, o văduvă între două vîrste, trece peste acest mic defect și poartă chirișului său o admirație care ia din ce în ce mai mult coloratura unei pasiuni. Faber are și multe calități morale: nu bea, nu fumează, se mulțumește să citească cu atenție toate ziarele care apar în capitala Marii Britanii și să asculte muzică clasică la radioul din camera sa, pe care, ce-i drept, îl pune deseori cam tare.

Într-o seară, pe la ora 10, doamna Garden, pe care simfonia de Haydn ce se aude din camera chirișului ei nu o lasă să doarmă, se decide să-l facă o vizită. Cine știe, ar putea fi începutul unei delicioase aventuri. Înveș-

mîntată doar într-un capot desul de subțirel pentru acest anotimp, ea ciocăne la ușa lui Faber:

— Pot să vă spun cîteva cuvinte?

— Sînt dezbrăcat, răspunde celălalt, după o lungă ezitare.

— Și eu sînt! chicotește proprietărea sa.

Și, într-un elan îndrăzneț, descurie ea însăși ușa cu paspartuul pe care-l poartă tot timpul cu sine. Romanticul proiect al femeii singure se realizează mai repede decît ar fi cutezat să vizeze. Abia face un pas în cameră și Faber o cuprinde în brațele lui puternice. D-na Garden își oferă buzele. Sărutarea durează, durează. Pe neașteptate, o durere ascuțită, insuportabilă îi străpunge pieptul: Faber i-a înfigit un pumnal în inimă.

Nu exista altă soluție. Intrînd pe neașteptate, d-na Garden nu putea să nu descopere postul de radio-emisie la care tocmai lucra Faber, la adăpostul sonor al lui Haydn. Căci Faber nu este Faber, nu este englez și nu este voiajor comercial. Este spion nazist, unul dintre foarte puținii

care mai activează încă în Anglia. Numele lui de cod: die Nadel (Acul). Acum va trebui să-și caute altă identitate, alt domiciliu, altă ascunzătoare pentru emițătorul lui.

Vara lui 1940... Profesorul Percy Godliman, un medievist de mare notorietate, se întîlnește, la restaurantul hotelului Savoy, cu unchiul său, colonelul Andrew Terry. După cîteva replici banale, în care amîndoi evocă experiențele lor din primul război mondial, Terry face nepotului său o propunere surprinzătoare: să se înroleze în serviciul M.I.-5 — contraspionajul britanic. Ideea este departe de a-l entuziasma pe profesor, care poartă istoriei o veche și statornică dragoste, iar războiului o tot atît de veche și de statornică ură. Frîmîntarea sa interioară îl face dintr-o dată atent la felul cum vorbesc și se poartă semenii săi londonezi: unii glumesc, alții cîntă, alții discută despre mărunte probleme familiale.

Brusc, Godliman își dă seama că cei din jurul său cîntă, glumesc și vorbesc despre fleacuri

pentru a-și ascunde teama. Teama de un război pe care sînt pe cale să-l piardă și pe care-l duc, în numele libertății, împotriva celei mai crude tiranii pe care a cunoscut-o istoria — inclusiv istoria evului mediu.

Percy acceptă să lucreze la M.I.-5 și Terry îi face cunoștință cu principalul său viitor colaborator, inspectorul Frederick Bloggs, pînă nu demult la Scotland Yard. E un omuleț scund și blond, cu figura deschisă și surisul comunicativ, care-și adoră soția. Christine conduce o ambulanță a salvării, cu care circula în plin bombardament — lucru de care Bloggs este și foarte mîndru, și foarte îngrijorat.

Încă de la primul instructaj, colonelul Terry atrage atenția celor doi vînători de spioni asupra unui obiectiv de mîna întîi: die Nadel, ale cărui mesaje au fost capturate.

— Fiți cu ochii în patru, le spune colonelul. Avem de-a face cu un veritabil profesionist. Informațiile lui sînt extrem de corecte, mesajele sînt concise dar amănunțite și fiecare din ele se termină cu cuvintele «cele mai bune salutări lui Willi». Este tot ce știm despre Ac.

...Au trecut patru ani. Patru ani de război, în care trupul Europei a fost sfîrtecat de noi și noi fronturi, în toate punctele cardinale. Dar evenimentele nu au justificat nădejtile hitleriștilor. Acum, cel de al treilea Reich este încolțit de pretutindeni. În est, înaintează năvalnic armata sovietică. În sud, anglo-americanii urcă încet dar ineluctabil de-a lungul Peninsulei Italice. Iar în vest se așteaptă, de pe o lună pe alta, de pe o săptămînă pe alta, de pe o zi pe alta, marea debarcare aliată.

Au trecut patru ani. Dar Godliman și Bloggs nu au reușit încă să dea de urma lui Faber. Sub o nouă identitate, acesta continuă să trimită informații de rutină centrului de la Hamburg al Abwehr-ului, dar se plitisește de moarte. Monotonia în care trăiește e ruptă într-o noapte de un ordin primit de la superiorii săi: într-o anume zi, la o anume oră, trebuie să se întîlnească la Londra cu un alt agent nazist, care urmează să-i încredințeze o misiune specială.

Die Nadel nu este deloc încîntat. Desigur, întîlnirea oferă o diversiune binevenită, dar încărcătura de primejdii e mare. Celălalt agent poate că e filat demult și orice contact cu el l-ar compromite pe Faber. Sau poate că e un începător și eventuala lui arestare ar duce repede la mărturisiri complete și la descoperirea Acului. Totuși, ordinele sînt ordine, și Faber este un hitlerist convins și disciplinat.

Întîlnirea are loc dimineața, în Leicester Square. Cei doi spioni poartă cîte o biblie sub braț și schimbă cuvintele de ordine:

— Ce capitol avem pe ziua de azi? întrebă Faber.

— Prima carte a Regilor, versetul XIII.

— Ce dovadă de înțelepciune!

— Da, nu-i așa?

Necunoscutul scrutează cu atenție chipul lui Faber, înainte de a angaja conversația. Mai întîi, îi comunică o veste îmbucurătoare: a fost avansat la gradul de locotenent-colonel. Apoi îi anunță misiunea: să verifice dacă Armata 1 americană, sub comanda generalului Patton, se concentrează în zona de răsărit a Angliei. Dacă da, înseamnă că debarcarea aliată va avea loc în jurul orașului Calais, pe drumul cel mai scurt peste Canalul Mîneicii. Dacă nu, înseamnă că operațiunea se va efectua în Normandia. În anturajul Fîhrerului părerile sînt împărțite.

Noua misiune a lui Faber urmează să fie și ultima. După îndeplinirea ei, un submarin german îl va aștepta, în fiecare săptămînă, luni și vineri, de la 6 dimineața la 6 seara, la zece mile est de portul Aberdeen. Altceva? Altceva nimic. Faber îl conduce pe corespondentul său într-un gang întunecos și, fără o vorbă, îi înfige pumnalul în inimă.

— Mi-ai văzut fața! spune el într-un tîrziu mortului.

Această crimă atrage atenția lui Godliman. El știe că victima este agent nazist și face legătura cu asasinarea asemănătoare a d-nei Garden, cu patru ani în urmă. Faber a dispărut fără urmă. N-o fi cumva el die Nadel? Bloggs anchetează cu o înverșunare cu atît mai mare cu cît, nu demult, Christine fusese ucisă în timpul unui bombardament. El izbutește să găsească

Winston Churchill

pe tînărul soldat Parkin care, în 1940, a fost colocatarul lui Faber, la pensiunea ținută de văduvă.

La rîndul său, Godliman își procură de la arhiva M.I.-5 fotografiile tuturor ofițerilor germani care, sub un motiv sau altul, au făcut un stagiu în Marea Britanie, între cele două răboaie mondiale. Un agent care vorbește o engleză atît de ireproșabilă nu a putut fi recrutat decît din rîndurile lor. Și, într-adevăr, Parkin recunoaște figura fostului său vecin în trei poze. Faber se numește în realitate Heinrich Rudolf Hans von Müller-Güder, aparține unei familii aristocratice din Prusia Orientală și lucrează din 1933 pentru Abwehr.

Undeva, în răsăritul Angliei, sub nevinovata înfățișare a unui ornitolog, die Nadel cercetează zona unde se crede că s-a concentrat Armata 1 a lui Patton. După cîteva zile, căutările lui sînt încununate de succes. Strecurîndu-se printre firele de sîrmă ghimpată care împrejmuiesc un teren militar, spionul se trezește față în față cu o aglomerație de barăci uriașe, menite să găzduiască cel puțin 10 000 de soldați. În jurul lor, staționează sute de vehicule, iar ceva mai departe, pe pistele unui aerodrom, sute sau chiar mii de avioane. Deci, e adevărat că...

Dar, ciudat, nu răsună nici o voce, nu se aude nici un motor,

nu se vede țipenie de om. La o examinare mai atentă, barăcile se dovedesc pustii și improvizate din paie, mașinile sînt niște hîrburi vechi, iar avioanele aduc aidoma cu cele din decorurile de filme, fiind încropite din carton. Așadar, este vorba de un bluff, de o imensă înșelătorie, destinată privitorilor venite de sus. Orice avion german de recunoaștere, care ar trece pe acolo, chiar razant cu solul, ar aduce în fotografiile sale imaginea unei gigantice concentrări de forțe. Aliații vor să dea impresia că vor debarca la Calais, deci intenționează să debarce în Normandia. O informație pentru care lui Hitler nici o răsplată nu i se va părea prea mare.

La ieșirea sa de pe terenul militar, Faber este surprins de o patulă britanică — un căpitan, un caporal și doi soldați. Prezența ornitologului pe aceste meleaguri trezește suspensiunile celor patru oameni, care vor să-l legitimeze și să-l percheziționeze. Dar sînt niște bătrîni stîngaci, aparținînd miliției teritoriale, cărora de fapt nici nu le trece prin minte că ar avea de-a face cu un agent inamic. Die Nadel îi înjunghie pe rînd, cu atîta ușurință încît pînă și pe el îl cuprinde un vag dezgust.

Pentru a se înapoia la Londra, Faber va lua trenul. Nu înainte, însă, de a dezvolta fotografiile pe care le-a luat pe terenul militar și care dovedesc, fără putință de tăgadă, înscenarea aliată din estul Angliei. În noaptea următoare, el pătrunde prin efracție într-un laborator-foto din orașul cel mai apropiat, unde-și

lucrează în tihnă negativele, care se dovedesc de o admirabilă claritate. Le reproduce pe toate în cite un exemplar, la dimensiunea 18/24. Pozitivele le va trimite printr-un funcționar al ambasadei portugheze de la Londra, care lucrează demult pentru Abwehr. Clîșeele le va reține asupra sa, pentru eventualitatea că cealaltă cale dă greș, și le va aduce personal la Hamburg, la bordul submarinului.

Vestea cvadruplei crime a lui Faber ajunge repede la urechile lui Godliman și Bloggs. Aceștia înțeleg, în sfîrșit, și semnificația numelui de cod al agentului: Acul — adică pumnalul. Între timp, funcționarul de la ambasada Portugaliei se prezintă cu fotografiile. Este un agent dublu, al cărui veritabil «patron» e Intelligence Service. Funcționarii de la căile ferate din răsăritul țării, interogați cu răbdare și minuțiozitate, își amintesc de un individ care corespunde trăsăturilor lui Faber și care a luat un bilet de tren pentru orașul scoțian Inverness. Inverness care se află destul de aproape de Aberdeen.

Bloggs și tînărul Parkin pornesc în urmărire. Cu puțin înainte ca cei doi să-și ia rămas bun de la Godliman, telefonul de pe masa profesorului sună. El ridică receptorul:

— Da, domnule. Fără doar și poate. Mă voi conforma întocmai. Respectele mele.

— Cine a fost? întreabă, curios, Bloggs.

— Churchill! răspunde Godliman.

— Și ce vrea de la dv.? se interesează timid Parkin.

— Vă urează amîndurora călătorie bună și mult noroc.

În trenul care duce spre Inverness, Parkin, deghizat în controlor, are misiunea să-l identifice pe Faber și să nu-l piardă după aceea din vedere. La Liverpool, îi va aștepta Bloggs, împreună cu o echipă a poliției locale. Stația din Liverpool precede cu mult pe cea din Aberdeen, astfel încît spionul va putea fi arestat chiar dacă coboară cu mult înainte de destinația lui aparentă.

În noua sa uniformă, care-i vine mai mult sau mai puțin bine, Parkin perforează biletele și cercetează cu atenție chipurile călătorilor. Dar Faber, care

știe că asasinarea celor patru militari nu poate fi ignorată multă vreme, se așteaptă din clipă în clipă la o surpriză neplăcută și este deosebit de atent la toți cei ce poartă uniforme. El îl recunoaște de departe pe fostul său colocatar și se refugiază în micul compartiment rezervat însoțitorului de vagon. Conform instrucțiunilor, Parkin pătrunde și acolo. Agentul nazist îl așteaptă, însă, cu pumnalul pregătit. Înainte ca tînărul să poată face vreo mișcare, Faber îl imobilizează, îi înfige cuțitul în ochiul stîng și îi astupă gura, pentru a înăbuși urlul de durere al celui rănit.

— Bagă de seamă, Parkin! îl avertizează el, în șoaptă. Dacă scoți vreun țipăt și dacă simt că mă minți, îți scot și ochiul celălalt. Ai înțeles? Știi bine că nu glumesc, amîntește-te de d-na Garden... Și acum răspunde: pentru cine lucrezi?

Nici în coșmarurile sale cele mai îngrozitoare, Parkin nu și-a imaginat o suferință cît de cît comparabilă cu cea pe care o resimte acum. Mîntea i s-a tulburat și voința i se scurge parcă, odată cu singele, prin orbita stîngă. În cele din urmă îngaimă:

— Pentru serviciul de contra-informații... Eu...

— Cum au reușit să-mi dea de urmă?

— O fotografie... Mi-au arătat o fotografie...

Pentru die Nadel, vestea sună ca o sentință de condamnare la moarte. Așadar, englezii au reușit să pună mîna pe o imagine a lui. Ceea ce înseamnă că-l vor aresta pe parcurs.

— Unde mă așteaptă poliția?

Parkin e sleit de puteri. Capul lui nu mai este decît o imensă rană, o insuportabilă durere. Și pe deasupra îl torturează disperarea eșecului, sentimentul că a cedat dușmanului și că și-a trădat patria. E convins că Faber îl va uci și că moartea lui nu numai că nu va servi la nimic, dar îl va ajuta pe spion să-și ducă la capăt misiunea. Cu un ultim efort, răspunde:

— La Glasgow... Te așteaptă la Glasgow...

Glasgow este mult mai departe decît Liverpool. Dacă celălalt dă crezare acestei minciuni, nimic nu este încă pierdut... Faber îi înfige pumnalul în inimă, apoi sare din tren. Nu l-a crezut pe Parkin.

Instrucția recrurilor britanici în primul an de război

Bloggs se întoarce cu mîinile goale la Londra, unde îl așteaptă Godliman. Dificultățile întîmpinate, suita de insuccese pe care le-au înregistrat i-a apropiat pe cei doi bărbați și vîrstnicul profesor de istorie medievală a devenit prietenul tînărului polițist. Godliman l-a ajutat pe Bloggs să treacă peste cumplita lovitură pe care i-a adus-o moartea soției. Acum, în loc să-i reproșeze scăparea printre degete a lui Faber, vorbește cu el despre viitor, despre sfîrșitul războiului care se întrevede și despre anii de pace care vor urma. Îl sfătuiește să nu comită greșeala pe care a făcut-o el însuși, care nu s-a mai însurat după ce a rămas văduv, în 1930. Dar Bloggs nu vede nici o perspectivă de recăsătorire. Christine a trăit și a murit ca o eroină. Unde ar mai putea găsi o femeie ca ea?

— Anglia e plină de eroini astăzi, îi spune Godliman. Și nu numai Anglia, toată Europa, pretutindeni unde oamenii țin piept lui Hitler.

Bineînțeles, problemele personale rămîn totuși pe planul al doilea. Urmărirea lui Faber continuă. Godliman a ajuns la concluzia că Willi, cel căruia Faber îi trimite «cele mai calde salutări» la sfîrșitul fiecărui mesaj, nu este altul decît amiralul Wilhelm Canaris, șeful Abwehr-ului. Acesta a fost bun prieten cu tatăl spionului, ofițer de marină ca și el.

Informațiile primite la M.I.-5 de la posturile de poliție provinciale permit profesorului să stabilească itinerarul lui Faber. După ce a sărit din tren, acesta a furat mai întîi bicicleta unui acar, apoi automobilul unei bătrîne și, în cele din urmă, o șalupă din portul scoțian Aberdeen. Este limpede că spionul are întîlnire cu un submarin german în largul mării.

Într-adevăr, în fiecare luni și vineri, la zece mile de Aberdeen, patrulează U-505, sub comanda căpitanului de rangul II Werner Heer. La bord se află și maiorul Wohl, reprezentantul Abwehr-ului, singurul împuternicit să preia clișeele lui Faber. Acesta a fost însă surprins de o furtună neobișnuit de violentă pe cînd se afla la șase mile de Aberdeen. În ciuda eforturilor sale deznădăjduite, el nu și-a

Generalul Eisenhower inspectînd o unitate a Armatei I americane

mai putut dirija șalupa, pe care uriașele valuri amenințau s-o înghită în orice moment. O rafală de vînt mai puternică a salvat-o însă de la naufragiu, făcînd-o să eșueze pe plaja unei mici insule din Marea Nordului...

Faber la un capăt, Godliman și Bloggs la altul. O simplă linie? Nu, un triumf. Cel de-al treilea punct al triumfului îl formează David și Lucy, care locuiesc pe insuliță. S-au căsătorit la începutul războiului. David era pilot de vîntoare în Royal Air Force și se pregătea să apere cerul Angliei împotriva escadrilelor lui Goering. Dar, chiar în noaptea nunții, conducînd mașina cu temerara nehibzuință a piloților, s-a ciocnit din plin cu un camion care venea din direcția opusă. Tînăra lui soție, care se afla alături, a scăpat nevătămată. Lui David însă au trebuit să i se amputeze ambele picioare și toate proiectele sale de a-și aduce contribuția la război s-au năruit. Șocul psihic a fost atît de puternic, încît Lucy s-a temut pentru integritatea mentală a soțului ei. Pentru a-l ajuta să se restabilească, l-a convins să plece, împreună cu dînsa, pe Insula Furtunilor, proprietate a tatălui ei.

Acolo, ajutați de Tom, singurul locuitor de pînă atunci al acestei fișii de pămînt lungă de 15 kilometri, cei doi tineri duc viața unor simpli fermieri. Băiețușul lor, Jo, are acum trei ani. Existența lor e aspră, dar nu lipsită de frumusețe. Rănilor lui David s-au cicatrizat și el se poate mișca acum cu destulă ușurință, în fotoliul său cu roțile.

Muncește cu înverșunare, are brațele și pieptul unui atlet. Dar senzația inutilității îl copleșește și nici solitudinea lui Lucy, nici dragălașenia lui Jo, nici prietenia lui Tom nu îi pot reda bucuria de a trăi. Atmosfera pe insulă este sumbră, nu numai din cauza furtunilor care o bîntuie.

Insula Furtunilor. Insula pe care a eșuat șalupa lui Faber. După cîteva ore petrecute în nesimțire pe plajă, acesta își vine în fire și se îndreaptă, cu pași șovăielnici, spre cabana pe care o vede în apropiere. În pragul ei, leșină din nou. David și Lucy se grăbesc să-i sară în ajutor. Un singur lucru îi surprinde: cînd își recapătă cunoștința, străinul refuză să se lase dezbrăcat de ei. O va face singur, oricît de greu îi vine. De ce? Pentru că die Nadel trebuie să ascundă de privirile lor pachetelul cu clișee, pe care și l-a lipit de piept cu ajutorul unui leucoplast.

Faber își redobîndește destul de repede forțele. El se prezintă drept Henry Baker, militar în permisie, surprins de furtună în timp ce pescuia. De la gazdele sale, află că șalupa care aprovizionează insula de două ori pe lună va întîrzia cîteva zile din cauza vremii proaste. Mai află un amănunt, de o importanță capitală pentru el: David dispune de un post de radio-emisie, cu ajutorul căruia spionul își propune să stabilească contactul cu submarinul. Coordonaatele i-au fost comunicate, odată cu misiunea sa în răsăritul Angliei, de către agentul pe care l-a asasinat în Leicester Square.

Lui David nu-i place intrusul, a cărui apariție i se pare destul de greu explicabilă. Cu instinctul caracteristic copiilor, micuțul Jo se teme de falsul Baker. Dar Lucy, care trăiește de atîția ani aproape ca o văduvă, alături de un bărbat care nu se mai consideră nici bărbat, nici soțul ei, are o imensă nevoie de dragoste. De dragoste pe care s-o dea și pe care s-o capete. Faber simte acest lucru și se pretează jocului. Lucy devine amanta sa.

Zilele trec, dar furtuna continuă să bîntuie. Faber vizitează insula în jeepul lui David și face cunoștință cu bătrînul Tom și cu cîinele ciobănesc al acestuia, Bob. Dar, la înapoierea dintr-o astfel de plimbare, David pune o întrebare neașteptată oaspetelui său:

— Spune-mi, te rog, pe dumneata te interesează mult aviația?

— Nu în mod particular, răspunde celălalt, prudent. De ce mă întrebi?

— Pentru că azi dimineață, în timp ce făceai duș, ți-am buzunărit haina și am descoperit acolo un pachet cu clișee. Clișee cu tancuri, cu avioane, cu...

Încă în timp ce vorbește, David îi aruncă în față țigara aprinsă și pune mîna pe carabina fixată deasupra parbrizului. Faber o apucă și el de țevă, dar mușchii englezului sînt mai pu-

ternici. Arma se îndreaptă încet dar inexorabil spre pieptul nazistului iar David ține degetul pe trăgaci. În clipa cînd glonțele pornește, die Nadel se trage la o parte și proiectilul trece la cîțiva milimetri de fruntea lui. Mîinile se crispează de gîtul lui David și acesta îl izbește cu pumnii în față. Loviturile sînt din ce în ce mai puternice și germanul își dă seama că este pe punctul să leșine.

Din fericire pentru el, ușa mașinii se deschide și Faber se rostogolește afară. Totul se învîrtește în jurul său. Cînd privirea i se mai limpezește, vede jeepul care se năpustește asupra lui. Între el și mașina pilotată de David se încinge o adevărată corridă. În cîteva rînduri, roțile sînt cît pe aci să-l strivească. De fiecare dată însă, Faber sare la o parte. El aleargă în zigzag, străduindu-se să antreneze jeepul peste marginea abruptă a falezei, care coboară vertical, la cîțiva metri mai încolo.

Uitînd de toate în focul luptei, David abia mai are timp să frîneze, pentru a nu se prăbuși în prăpastie, cu o forță și o îndemînare de necrezut; el iese pe fotoliul rulant din mașină și își înfruntă în continuare adversarul, ținînd în mînă o cheie franceză, mare și grea. Faber a scos și el pumnul. Cei doi bărbați se întîlnesc pe marginea ripei

și se lovesc, unul pe celălalt, în aceeași fracțiune de secundă. Primul care își vine în fire este die Nadel. El împinge trupul lui David în hăul care se cascadează sub ei, dar îl ține de amîndouă mîinile. Celălalt e rănit la umăr și își revine cu greu, făcînd o grimasă de durere.

— Unde sînt negativele? îl întreabă nazistul.

David tace.

— Dacă îmi spui, te trîg sus. Dacă nu, ți dau drumul.

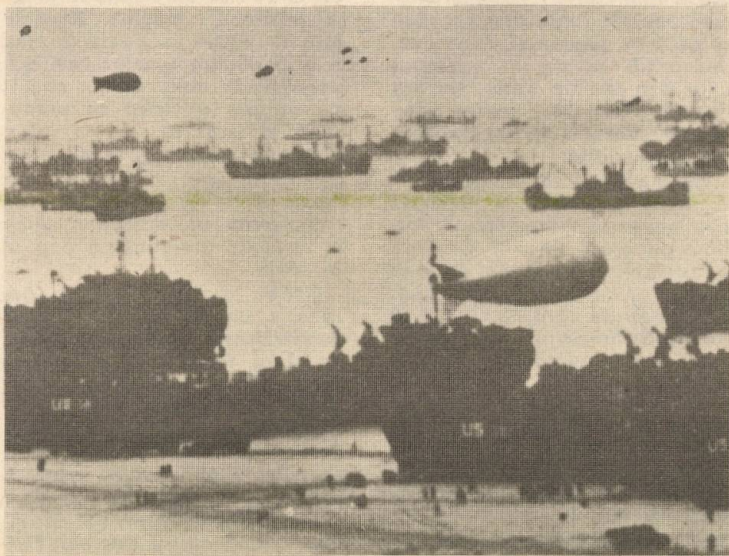
— În buzunarul din dreapta..., scrișnește David.

Faber se întinde pe jos, pentru a avea o suprafață mai mare de susținere. O mînă i se înclătează de încheietura mîinii lui David, cealaltă îi explorează buzunarul. În clipa cînd apucă între degete pachetul cu negative, își desface pumnul și David cade ca o piatră, zdrobindu-se de stîncile de dedesubt. Faber se urcă în jeep și pornește din nou spre cabană.

La Londra, Godliman trece în revistă ipoteză după ipoteză, reține toate probabilitățile, elimină toate imposibilitățile și conchide că, după ce a furat șalupa, spionul fie s-a înecat în mare, fie a eșuat pe Insula Furtunilor. Drept care, de la biroul său, pornesc ultimele dispoziții: de îndată ce vremea se va îmbunătăți, o corvetă a marinei militare britanice va pleca spre insulă, străduindu-se să capteze mesajul pe care, cu siguranță, îl va transmite Faber submarinului german venit pentru a-l lua la bord. Simultan, sînt puse în alertă aviația de vînătoare și paza de coastă, pentru a supraveghea insula și a debarca acolo de cum va fi cu putință. În sfîrșit, Bloggs va decola de la o bază de lîngă Edinburgh într-un hidroavion care are de asemenea insula ca destinație. Serviciul meteorologic pronosticează că vijelia va mai dura cel mult 24 de ore.

La Berchtesgaden, feldmareșalul Gerd von Rundstedt, în vîrstă de 69 de ani, comandantul șef al forțelor hitleriste din vestul Europei, are audiență la reședința Fîhrerului. Rundstedt înclină și el să creadă acum, ca și Rommel, că aliații vor debarca în Normandia. Alte căpetenii ale Wehrmachtului continuă să opineze că atacul se va produce în zona orașului Calais. Hitler trebuie să arbitreze. As-

Armata I americană s-a concentrat, în realitate, în sud-vestul Angliei...

tăzi este duminică, mâine s-ar putea ca submarinul să-l îmbarce pe Faber. Așadar, în cursul dimineții de marți, se va ști dacă Patton și-a concentrat sau nu armata în răsăritul Angliei.

— Destul! strigă Hitler, curmînd controversele subalternilor săi. M-am decis. Blindatele rămîn deocamdată în Germania, nu transfer nici o unitate în Normandia. Așteptăm pînă marți. Totul depinde de raportul pe care mi-l va face die Nadel...

...Stupefiată, Lucy își vede iubitul înapoiindu-se singur la cabană. Fața lui e tumefiată, o gleznă i s-a luxat în duelul cu David, iar jeepul poartă urmele curselor sale nebune. Ce s-a întimplat?

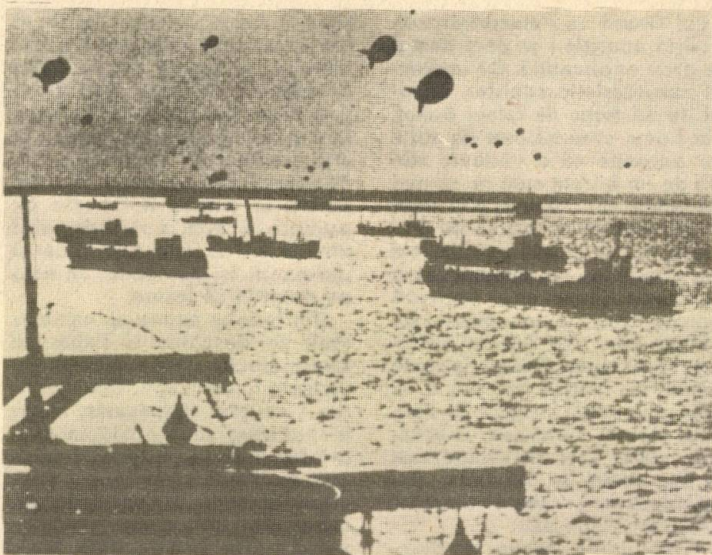
— L-am lăsat pe David în coliba lui Tom, de la celălalt capăt al insulei, explică liniștit falsul Baker. La întoarcere, am avut un accident de mașină.

Plină de compasiune, Lucy îl dezbracă, îl ajută să se spele, îl culcă. În dimineața următoare, Faber pleacă din nou cu jeepul, sub motiv că vrea să vadă dacă David mai rămîne sau nu la Tom. În lipsa lui, Lucy își ia băiețelul și, în pofida furtunii care începea să se domolească, face o plimbare pe faleză. Aruncînd o privire în jos, vede un cadavru. Coboară în grabă, pe o potecută povîrnită care taie rîpa de-a curmezișul și, cînd ajunge jos, simte cum inima încetează să-i mai bată: e David!

Buimacă, aproape fără să-și dea seama ce face, pornește înapoi spre cabană, cu Jo în brațe. Faber s-a întors. Tinăra femeie iuște pasul, dominată de nevoia de a împărtăși iubitului ei marea nenorocire care a lovit-o. Dar înainte de a apuca să deschidă gura, falsul Henry Baker îi spune, pe un ton calm:

— David s-a hotărît să mai rămînă o zi la Tom.

Ea îl privește fix, uluită și nevenindu-i să creadă. Apoi înțelege: «Henry» l-a omorît pe David. Gîndurile ei se învîrtesc. Omul pe care a crezut că-l iubește este un monstru, un monstru rece și cinic, care i-a ucis soțul iar acum o minte cu ne-rușinare. Tom! Trebuie neapărat să-l vadă pe Tom! El va ști ce are de făcut. În coliba lui se află și o pușcă, cu care îi va apăra, pe ea și pe Jo. Nu-i ră-

Zorii zilei de 6 iunie 1944. Navele aliate traversează Canalul Minecii pentru debarcarea în Normandia

mîne decît să se urce în jeep și...

— Unde te duci? o întreabă Faber, care stă în prag, ținînd în mînă carabina lui David.

— Vreau să bag mașina în garaj, răspunde ea, silindu-se să nu-și trădeze emoția.

— Și pentru asta ai nevoie de copil?

— Știi bine cît îi place să se plimbe cu jeepul. Și nu mă mai pisa cu întrebări neroade!

«Probabil că bănuiește ceva», își spune Lucy. Dacă ar fi singură, și-ar tenta șansa. Dar cu micul Jo alături... Tacticos, mișcîndu-se cît poate mai degajat, se urcă în mașină și, în marșarier, intră cu ea în șopronul care ține loc de garaj. Nu are nici un plan. Dar, pentru orice eventualitate, a lăsat deschisă ușa șopronului.

Hidroavionul lui Bloggs și avioanele de vînoare așteaptă cea mai mică «fereastră» în furtună pentru a decola. Corveta patrulează, dar valurile enorme împiedică lansarea la apă a unei ambarcațiuni care să ajungă la insulă. Submarinul U-505 patrulează și el în adăstarea eventualei pasager.

În cabană, Lucy se ocupă de treburile ei obișnuite, dar fiecare gest, fiecare pas, o costă eforturi nemăsurate. Are neta senzație că «Henry» știe că ea știe. Pe fața lui, nu se citește însă nimic. E la fel de curtenitor,

la fel de glumeț, la fel de tandru — da, tandru — ca și în ajun. Din fericire, e obosit și se lungește pe o canapea. Jo a adormit și el, cu capul rezemat de masa din bucătărie. Ținîndu-și respirația, Lucy îl ia în brațe, îl înfășoară într-o pătură și dă fuga la șopron.

Jeepul pornește greu, motorul tușește de cîteva ori, are rateuri, se oprește. Din cabană, iese în goană Faber, în picioarele goale. Pe Lucy o cuprinde disperarea. În ultimul moment, cînd bărbatul este cît pe aci să apuce mînerul portierei, mașina țîșnește înainte. Faber se agață de ușă și atunci tinăra femeie îi împlință degetele în ochi. Cu un strigăt de durere, nazistul se prăbușește la pămînt.

Jeepul parcurge patru-cinci kilometri, apoi se oprește. Rezervorul lui e gol. Restul de două treimi ale drumului, Lucy le străbate alergînd cu copilul în brațe.

Coliba lui Tom e pustie. Dar atenția tinerei femei e atrasă de lătrăturile cîinelui ciobănesc de afară. Cînd trece în spatele bojdeucii, se împiedică de cadavrul bătrînului. Bob stă la capul lui și, vîzînd-o, hămăiturile i se transformă într-un urlet de jale... Prin urmare, acesta a fost scopul vizitei de ieri a lui «Henry»! Iat-o acum pe insulă, față în față cu un dușman fără

milă, trebuind — singură — să se apere pe ea și să-și apere băiețușul.

Întrind din nou în colibă, vede aparatul de radio-emisie. Cine l-o fi adus aici? David sau «Henry»? Probabil că acesta din urmă, soțul ei nu avea nici un motiv să-l mute. Ceea ce înseamnă că cel pe care — alaltăieri, ba nu, ieri încă, ieri dimineață — credea că-l iubește este un asasin și un spion. Căci numai spionii au nevoie de asemenea aparate.

Lucy vede un cadran gradat, un acumulator, o amestecătură complexă de fire și butoane, un difuzor, două comutatoare... Nu se pricepe să le manipuleze. O singură piesă, o mică manetă, seamănă cu cele ale telegrafelor zărite pe fereastra cite unui șef de gară. Apasă pe ea și aude un țuit ascuțit. Poate se nimește să asculte cineva pe această lungime de undă. Și atunci, pentru că a învățat la școală semnalul în morse al apelului de ajutor, apasă pe manetă: mai întâi de trei ori scurt, apoi de trei ori lung, apoi iarăși de trei ori scurt... S.O.S., S.O.S., S.O.S...

Deodată, distinge zgomot de pași și înalță capul. De colibă se apropie «Henry»...

...S.O.S.-ul lui Lucy este recepționat de corvetă, de navele pazei de coastă, de corpul de observatori aerieni. Din toate aceste locuri i se telefonează lui Godliman. La rîndul său, profesorul îl informează tot telefonic pe Bloggs.

— Cine a transmis apelul? întrebă polițistul.

— Nu știm. Nu știm nimic altceva. Atîta doar că cineva solicită de urgență ajutor.

— Prin urmare, totul e clar...

Bloggs pune receptorul în furcă și întoarce capul spre pilotul hidroavionului, care așteaptă alături de el, la bază, să se limpezească vremea.

— O veste bună! spune încet polițistul. Ticălosul e pe insulă. Nu mai încape nici o îndoială...

...Faber se apropie agale de coliba lui Tom. Lucy a găsit vechea pușcă de vînătoare a bătrînelui și o strînge acum convulsiv în mîni.

— Oprește-te sau trag! strigă ea cu o voce pe care teama o face neobișnuit de stridentă.

— Nu fi proastă, Lucy! răspunde blînd «Henry». Cum o să

tragi în mine, după toate cîte au fost între noi? Nu se poate să nu mă mai iubești puțin!

Drept ripostă, tînăra femeie apasă pe trăgaci. Bubuitura i se pare asurzitoare. Glonte trece mult deasupra capului lui Faber, dar acesta se îndepărtează în fugă. Cu febrilitate, Lucy răcolește toate ungherele colibei, descoperind în cele din urmă cartușele de rezervă ale lui Tom și îngrămădindu-le sub fereastră. Apoi bate scînduri în spatele acestora și înțepenește ușa cu cîteva piroane groase. Bineînțeles, se lovește de cîteva ori peste degete cu ciocanul cel greu, dar nu-i pasă. Totul e să se pună cît mai la adăpost de dușmani — pe ea și pe Jo. Pentru orice eventualitate, își mai ia la îndemină și securea cu care Tom tăia lemnele de foc.

Secunde, minutele, orele se scurg chinuitor de încet. Din fericire, băiețelul doarme dus. Pentru a-și umple timpul, Lucy apasă pe diferitele butoane ale aparatului de radio-emisie. Din moment ce există un microfon, înseamnă că se poate vorbi într-insul pe calea undelor.

Deodată, aude o voce, dar nu în difuzor, ci de afară:

— Lucy! Lucy, dragostea mea! Nu are nici ur. rost... Doar ne iubim, nu-i așa?... Nu-s eu de vină. David m-a atacat. Trebuia... trebuia să mă apăr. Ție nu-ți fac nici un rău. Nici ție, nici lui Jo. Lasă-mă să intru. Vreau să...

Glasul lui «Henry» este acoherit de lătrături puternice. «Bob! Bob mă va salva», își spune Lucy. În clipele următoare, aude strigătul de durere al bărbatului, apoi un schelălăit înspăimîntător. Pe urmă, nimic. Tăcere. Tăcere îndelungă.

Ceva se izbește cu un zgomot surd de fereastră. Încă o dată. Și încă o dată. La a cincea lovitură, geamul se sparge și scîndurile fixate de ea cu stîngăcie se desprind. Prin deschizătură, trece o masă moale, înformă și neagră. E trupul ciinelui.

Imediat după aceea vede mina lui «Henry». O mină cu degete lungi și albe, cu unghiile îngrijite. Mina care a mîngîiat-o în clipele de iubire. Mina care i-a ucis pe David și Tom. Fără să stea pe gînduri, Lucy ridică securea, o lasă să cadă. Tăișul ei retează două falange, ca doi

viermi mari și albi. Afară, răsună un răcnet de durere, apoi cîțiva pași precipitați. Lucy scapă securea...

...Cît timp a trecut? Cîteva minute? Cîteva ore? Cine poate ști? Mașinal, Lucy continuă să manipuleze butoanele și comutatoarele postului de radio-emisie:

— Alo! Alo! strigă ea într-una în microfon. Mă auziți? Mă aude cineva? Aici Insula Furtunilor... Mă aude cineva?

Deodată, difuzorul se însuflețește. O voce de bărbat, care se aude limpede, de parcă posesorul ei ar fi alături, în colibă:

— Vorbește, Insula Furtunilor. Te recepționez perfect. Vorbește, Insula Furtunilor!

Lucy se străduiește să rostască cuvintele care-i stau pe buze. Dar nu izbutește decît să izbucnească în plîns. Interlocutorul ei, un ofițer al corpului de observatori aerieni, are instrucțiuni precise: de cum va izbuti să stabilească contactul cu insula, să-l anunțe pe profesorul Godliman, la Londra. Acesta îi cere să conecteze telefonul la postul de radio și intră direct în legătură cu Lucy. O calmează cu cîteva cuvinte care îi amintesc tinerei femei de vocea tatălui ei, cînd era mică și avea un necaz. Apoi o învață cum să manipuleze comutatoarele de recepție și emisie. În sfîrșit, ascultă povestirea ei, întretăiată de suspine.

— ...Și acum vrea să ne omoare, pe mine și pe Jo... Veniți-ne în ajutor! Veniți-ne în ajutor!

— Vom veni, răspunde repede Godliman. Furtuna s-a potolit și vom veni dintr-o clipă în alta. Dar, pînă atunci, distrugeți aparatul de radio. DISTRUGEȚI-L cu orice preț. Altfel, el va intra în contact cu dușmanul. Și asta nu trebuie să se întîmple. Mă auziți, doamnă?

Lucy l-a auzit, dar nu mai poate răspunde. O explozie înfundată a făcut țîndări ușa și, imediat după aceea, Faber a pătruns în colibă. În mîini ține pușca de vînătoare a lui Tom.

— Dă-te la o parte! îi poruncește el. Mai întâi, trebuie să transmit ceva...

Lucy trece încet în spatele lui. Faber învîrtește butoanele

(Continuare în pag. 112)

Introducere, traducere și repovestire de Nicolae Minei

Spionajul în casele de modă

L. SLAVU

Moda se numără, ca atâtea alte subiecte, printre curiozitățile istoriei de azi. Nu este ea, oare, o formă a istoriei sociale? Alături de uni-forma mondială a jeans-ilor, casele mari de modă, ale căror modele, unicate, sînt răspîndite în întreaga lume, au mica lor lume de privilegiați. Ideile lor sînt furate cu regularitate și este, acesta, în felul său, un omagiu. Comisarul francez Guy Isnard, care i-a urmărit pe falsificatori, povestește cîteva întîmplări al căror regizor a fost el, împreună cu colaboratorii săi.

Era în anii 1950. La casa de modă Dior, pa-rada manechinelor se încheia într-un ropot le aplauze. Într-un zgomot de scaune mișcate în loc, cei care asistaseră la această «manifes-tare foarte pariziană» se ridicau surizători, volubili. Doamnele comentau grav aceste modele îndrăznețe care cu siguranță... Cu răși mărunți se îndreptau spre ieșire. Unul din inspectorii mei se amestecă printre ele, e apropiat de o femeie tină și elegantă, are purta o conversație foarte animată cu o persoană abordînd bijuterii multicolore și zgomotoase în jurul gîtului și la miini...

— Scuzați-mă că vă întrerup, doamnă, puse inspectorul tinerei femei. Vreți să mă înarmați în salonul de alături?

— Dar, domnule!...

— Poliția! Vă rog să nu faceți scandal, insis-tă el puțin mai ferm.

Tinăra își luă rămas bun de la interlocutoare și-l urmă pe inspector. Un funcționar al casei Dior aștepta în micul salon. Inspectorul se îndreasă doamnei:

— Arătați-mi poșeta!

Doamna ezită, apoi, străduindu-se să afișeze în suris excedat, îi întinse poșeta. Polițistul deschise imediat fermoarul, își strecură mina în interior, trase de un fel de cordon și fermoarul se detașă. Încă o ușoară rotație în urul unui buton, și apără un mini-aparat foto. Nu mai rămînea decît să se întocmească un proces verbal de confiscare a instrumentului de spionaj. Constatarea actului fraudulos nu putea fi stabilită decît după dezvoltarea mi-crofilmului. Atitudinea spioanei era evidentă: cu un aer confuz, ea se străduia să-și păstreze calmul, declinîndu-și identitatea și biblîin-đu-se: «Nu înțeleg de ce... de ce sînt bănuită... pentru ce...» Siguranța cu care tinăru inspec-tor se interesase imediat de fermoarul poșe-tei o descumpănise vizibil. Ea sperase, fără îndoială, că, scotocind în interiorul poșetei, acesta nu va găsi nimic compromițător. Ar fi pretins atunci scuze. Spera că «lucrează» în deplină securitate.

Doamna Regine D..., domiciliată în Mar-silia și locuind la hotelul Georges-V din Paris, avusese proasta inspirație de a se așeza în primul rînd și, astfel, inspectorul remarcase, de la bun început, toate mișcările ei în timpul prezentării colecției. De fiecare dată cînd un manechin apărea, ea își îndrepta poșeta pe genunchi, cu fermoarul întotdeauna spre model. Mișcarea miinii era aceeași întotdea-una: o apăsare cu degetul pe extremitatea fermoarului în chiar momentul cînd mane-chinul se oprea pentru a-și lăsa admirat mo-delul.

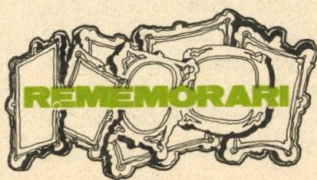
Cu ocazia unei alte prezentări, inspectorul Galai remarcase o doamnă care se servea prea des de brichetă în timp ce, în sală, ni-meni, nici măcar ea, nu fuma. Și bricheta era un mini-aparat foto, dar deosebit de perfecționat, fiind înzestrat cu un flash cu tranzistor aproape invizibil.

Descoperirea spioanei în dantelă nu era întotdeauna atît de simplă, căci aparatul era camuflat într-o floare artificială la reverul unui taior sau într-o broșă. Gestul doamnei, care punea des mîna la gulerul bluzei ca pen-tru a-și pipăi automat bijuteria, putea trece drept un tic nervos. N-aș putea jura că printre sutele de persoane care asistau la fiecare din prezentările de colecții ale caselor Balmain, Fath sau Lanvin, ochiul inspectorilor a detec-tat întotdeauna toate mișcările anormale. Dacă ne-am fi amuzat să constituim o galerie a armelor secrete ale spioanelor de modă, colecția noastră ar fi fost impresionantă: minere de umbrelă, fermoar de poșetă, broșă sau floare artificială, pudrieră, etui de ruj, brățări de ceas. Industria optică făcea ade-vărate minuni. Ani de-a rîndul, cu toate des-coperirile noastre sau indulgența marilor croitori — care nu voiau «să dea ampolare» și se mulțumeau să-i taie pe delincvenți de pe lista invitaților —, hoții de colecții s-au folosit și au abuzat de ele.

Pînă într-o zi cînd am constatat că meto-dele cunoscute au început să se rărească. Inspectorii mei se întorceau cu mîna goală. M-am bucurat. Dar, în ciuda acestei concluzii optimiste, vechiul meu instinct de polițist, scepticismul, s-a trezit. Cum, nici o vulpe la păsări? Ciinii puteau dormi noaptea? Era prea frumos pentru a fi adevărat. Doar dacă...

În presă citisem articole scrise de autori aparent competenți; ei anunțau că explozia americană a confecțiilor (de bună calitate) devasta literalmente piața modei. Rezulta că industria confecțiilor nu mai aștepta ca o «agenție neagră» de la Paris să-i trimită se-cretele furate ale marilor croitori parizieni; ea își putea permite să le cumpere, pur și simplu. Căci liniile sale de fabricație nu încep să furnizeze milioane de rochii de la o zi la alta, precum micul artisan care pedalează la mașina de cusut avînd în față un desen inte-resant. «Vinătorii de imagini» puteau, deci, să-și retragă obiectivele ultra-minuscule și să facă economie de filmele lor hipersensi-bile.

Realitatea era, însă, cu totul alta. Aceștia își dăduseră seama că folosirea aparatelor costa prea scump. Pirații de «haute couture» reveniseră, pur și simplu, la metoda veche de cînd lumea care constă în a te servi de instrumentul cel mai secret: ochii. Evident, aceasta necesita persoane dotate cu o memo-rie vizuală excepțională. În domeniul furtului de modele — care nu încetase nici un moment să existe — a avut loc o adevărată transfor-mare. Pentru mine și colaborarii mei, a-ceastă întoarcere la metodele naturale în-semna că trebuia să revenim la sistemele noastre de anchetă anterioare, căci «Camera sindicală a croitorilor» ne semnalase noi cazuri de contrafacere chiar în Statele Unite, și aceasta în ciuda previziunilor optimiste ale ziariștilor. Gama trucurilor mergea de

1914 — Prologul

Sarajevo, 28 iunie 1914. Arhducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei, și soția sa trec cu trăsura prin mijlocul orașului. Din mulțimea aflată pe trotuare se trag mai multe focuri de revolver și cei doi din trăsura sînt uciși. Folosind

Sarajevo — 28 iunie 1914. Franz Ferdinand și soția sa, cîteva minute înainte de atentat

drept pretext acest atentat politic, Germania și Austro-Ungaria declanșează primul război mondial. Acesta a fost prologul. Războiul va cuprinde întreaga Europă și va dura pînă în iunie 1919 — cinci ani de măcel, în care și-au pierdut viața aproape 10 000 000 de oameni, din 33 de țări, și care a pricinuit pagube evaluate la 278 de miliarde de dolari.

La 11 iunie 1919, Consiliul Suprem al Conferinței de pace de la Paris comunică delegaților României hotărîrile luate cu privire la frontierele țării. Grelele jertfe făcute de poporul român în acest război aduceau astfel la îndeplinire dorința sa de veacuri: recunoașterea, pe plan mondial, a formării statului național unitar independent.

la cele mai simple la cele mai complicate.

Astfel, Elsie Edel, o încîntătoare tînără, a cumpărat 42 de modele de la Carven, Fath, Heim, Desses, Lafaurie și Rochas, apoi, în modul cel mai legal din lume, a luat avionul de New York cu achizițiile sale. Aici, a organizat o paradă a manechinelor, cu bilet de intrare,

Activitatea sa cu adevărat frauduloasă nu a început decît mai tîrziu, cînd a confecționat nenumărate reproduceri ale modelelor «sale» pe care le-a comercializat în toate orașele americane. Abia după un an «Camera sindicală a croitorilor» parizieni a aflat despre aceste practici și ne-a anunțat. Dar ne era imposibil s-o arestăm pe Elsie Edel. Ea nu comisesse nici un delict în Franța, acesta avînd loc doar pe teritoriul american. Așteptînd ca plîngerea croitorilor francezi să aibă vreun efect în Statele Unite, Elsie a fost trecută pe lista neagră a saloanelor pariziene. Accesul la prezentările de colecții i-a fost interzis și nu i s-a mai vîndut nimic. Sancțiune benignă, în realitate, căci ea putea efectua cumpărările de modele prin complicități...

Dar nu toți vînătorii de modele dispuneau de impozantul capital care i-a permis Elsiei Edel să-și realizeze operațiunile». René Lambert, de exemplu, a compensat lipsa de fonduri prin îndrăzneală. A cumpărat cinci modele și a încercat să «exporte» 40. Cum și le procurase pe celelalte 35? René Lambert era un tînăr prezentabil, cu o conversație agreabilă, cu mare succes printre midinete, ca și printre doamnele din lumea bună. Frecventa saloanele de croitorie de lux și avea reputația unui corect om de afaceri. Lumea zîmbea în fața aventurilor lui amoroase. Dar una din cuceririle sale nu s-a amuzat deloc. Din gelozie, ea ne-a scris o scrisoare în care dezvăluia manevrele fostului său amant. Din acel moment, René Lambert a fost pus sub urmărire. Inspectorii mei au putut astfel reconstitui rețeaua sa de relații în oficiile de realizare a falsurilor. Aflam că obținuse o viză pentru o scurtă vizită în Statele Unite. Se pregătea, deci, să-și ducă aici achizițiile. La biroul parizian al companiei «Pan Am», presupunerea noastră a fost confirmată. Plecarea sa era iminentă. Am trimis doi inspectori la hotelul său.

Lambert le-a deschis ușa, fără să protesteze. Valizele pregătite se aflau lîngă ușă. — Plecați în voiaj? întrebă inocent inspectorul Thibaud, care conducea, în acea zi, operațiunea.

— Da, mă duc la New York.

— Turism? Afaceri? se interesă Thibaud.

— Afaceri. Împreună cu asociatul meu american exploatez, la New York, o casă de croitorie.

— Știți, domnule Lambert, că sînteți bănuț că exportați modelele caselor de modă pariziene? întrebă brusc Thibaud.

Lambert nu fu deconcertat.

— Bănuț? Cîdat! exclamă el. Și, de cine sînt bănuț? Cumpăr modele de la croitorii parizieni, după toate regulile, cu drept de reproducere, evident. Vreți proba?

— Da, ar fi soluția cea mai simplă, încuviință Thibaud.

René Lambert arătă o chitanță de plată pentru cinci modele.

— E tot ce duceți cu dumneavoastră? întrebă blind Thibaud. Putem vedea?

Bărbatul deschise, fără să ezite, una din valize, scoase un dosar și arătă documentele.

— E perfect, admise inspectorul. Dar nu ne-ați arătat cealaltă valiză. Surisul domnului

René Lambert îngheță.

— Dar, domnule... se bilbii el... ați văzut documentele...

— Deschideți, ordonă Thibaud pe un ton brusc, sec.

Acesta se conformă și, sub mulțimea de cămăși, pijamale, ciorapi, pe fundul dublu al valizei el descoperă un plic voluminos care conținea cele 35 de copii căutate.

«Văzătoarele» erau, am mai spus-o deja, foarte greu de reperat. Totuși, nu există memorie, oricât de fenomenală, care să fie în stare să înregistreze exact toate detaliile care fac originalitatea unei rochii când vezi trecând prin fața ochilor alte 20 în numai o oră. Atunci, spioanele erau obligate să se concentreze numai asupra câtorva modele. Sau reveneau citeva zile la rind pentru a fotografia din ochi tăioarele și mantourile pe care nu putuseră să le redeseneze din memorie, serile precedente. Supraveghetoarele caseilor de croitorie s-au obișnuit, astfel, să remarce pe cele ce reveneau. Manevra lor intra cu atât mai mult cu cât majoritatea acestor doamne elegante, atât de curioase să revadă ce admiraseră deja, nu cumpărau nimic, deși fuseseră invitate în calitate de «reprezentante ale comerțului». Astfel, Yvonne Gerlach, tină, frumoasă, cu privirea plină de inteligență, a fost observată în mai multe saloane de croitorie de lux, cu ocazia prezentărilor modelelor din ianuarie. Dintr-o întâmplare, a fost fișată la Camera sindicală. Apoi, într-o dimineață, secretarul acestui organism ne-a alertat. Am trimis imediat doi inspectori pe urmele sale. Au ajuns la hotelul unde locuia domnișoara Yvonne Gerlach imediat după ce aceasta plecase cu taxiul la Orly. Inspectorii mei nu aveau mașină și au fost nevoiți să se descurce cu propriile mijloace. În timp ce unul dintre ei telefona la Orly, pentru a ruga colegii de la controlul pașapoartelor să rețină cât mai mult timp pe numita Yvonne Gerlach, celălalt căuta un taxi. Când au sosit la aeroport, colegii de la controlul pașapoartelor le-au spus că folosiseră toate subterfugiile posibile pentru a întârzia pasagera, dar că acum, după această reținere nejustificată, trebuiseră s-o lase să treacă de controlul vamei.

— Bine, atunci cereți turnului să întârzie plecarea avionului! — a zis unul dintre inspectorii mei.

Pleacă în fugă și o ajunseră pe «clienta» lor în momentul în care grupul călătorilor pentru New York urca în autobuzul care îi conducea la avion.

— Domnișoară Gerlach, vă rog să-mi acordați citeva minute, spuse curtenitor inspectorul care conducea operațiunile.

— Cum? O întrevedere acum? Vedeți bine că avionul meu pleacă... protestă tină elegantă care nu-și dăduse imediat seama că avea de-a face cu doi polițiști.

— O! nu vă neliștiți, pentru puțin timp, — o asigură inspectorul și se legitimă.

Galant, o luă de braț și o conduse în biroul vamei. De fapt, oamenii mei nu erau siguri de nimic. Yvonne Gerlach ținea în mână o sacoșă de voiaj destul de mare. Inspectorul hotări să riște.

— Vreți să deschideți geanta! ordonă el. În acel moment, ea realizează situația. Mîinile îi tremurau, dar execută ordinul. Din mijlocul diferitelor obiecte, ea scoase din poșetă și un album cu crochiuri și un plic mare, plin cu modele de rochii. Studiarea desenelor lui Yvonne Gerlach dovedea că era o «văzătoare» foarte dotată, care era, însă, lipsită de «aco-

1914 —

Canalul Panama

O societate special constituită deschide, în anul 1881, cel mai mare șantier de lucru cunoscut pînă atunci: «tăierea» în două a continentului american, pentru construirea Canalului Panama. În fruntea societății se află francezul

Canalul Panama — august 1914

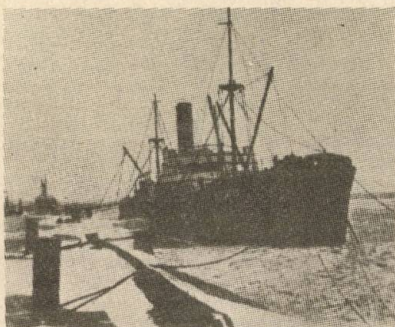
Ferdinand de Lesseps, realizatorul celui mai mare drum artificial maritim — Canalul Suez. Canalul Panama a fost inaugurat la 3 august 1914, cînd au trecut prin el, experimental, primele vapoare din Atlantic în Pacific. Acest canal are 79,6 km lungime, 30—300 metri lățime și 14 metri adîncime.

În acest domeniu de activitate România se înscrie, în timpurile pe care le trăim, cu o lucrare — în curs de execuție — mult mai modernă și mai corespunzătoare cerințelor actuale de navigație — Canalul Dunăre-Marea Neagră, monument de seamă al muncii și tehnicii românești.

1915 — «Jiul» peste Atlantic

Vapoarele românești au început să traverseze Atlanticul în anul 1915. Societatea Maritimă Română dispunea, în vremea aceea, de două cargouri moderne, «Jiul» și «Bistrița». În 1915, aceste două

«Jiul» — imagine din 1915

nave s-au aflat în ape străine, la închiderea Dardanelor, și nu s-au mai putut întoarce la Constanța. O societate engleză le-a angajat atunci pentru transporturi peste Ocean și, astfel, în august 1915, «Jiul» (și mai târziu «Bistrița») a făcut prima traversare între porturile englezești și cele din America de Sud. După terminarea războiului, «Jiul» a revenit la Constanța. «Bistrița» a fost, însă, scufundată, la 11 octombrie 1916, în apele Oceanului Înghețat de Nord. Se afla în drum pe ruta Liverpool-Arhanghelsk, încărcat cu muniții trimise Rusiei de către aliați.

perire»: dacă ar fi avut mijloacele să cumpere câteva modele, nimeni nu ar fi bănuț-o de intenții frauduloase. Frumoasa Yvonne era o debutantă în meserie, se alegea cu o amendă de 300 de franci. Recidivistele primeau de la trei luni la doi ani închisoare.

La începutul anului 1955, observatorii Camerei sindicale aflaseră de existența unei filiere de scurgeri către o societate americană, «Fashion Service Simston»; ea vindea modele de origine franceză sub propriul său «copyright» internațional. În octombrie același an, Fath, Lanvin-Castillo și Patou l-au atacat pe David Simston, director al acestei societăți, în justiție în fața unui tribunal newyorkez, reclamându-i 1 350 000 dolari, adică 540 milioane franci, despăgubiri. Serviciul meu nu fusese chemat să intervină în acel moment. De fapt, sînt două mijloace pentru a tăia o filieră de contrabandă: se poate începe de la un capăt, adică de la «cumpărători» sau de la altul, prin sursa unde se află «furnizorii». Am văzut deja la lucru numeroși din acești spioni în dantelă care alimentau croitorii americani, dornici să economisească cheltuielile mari de achiziție regulată a modelelor pariziene. După fiecare acțiune de a noastră credeam că filiera a fost tăiată. Or, nu era așa. «Furnizorii» pe care i-am arestat nu erau cei care livrau spre «Fashion Service Simston», pentru că aceasta își continua imperturbabilă activitățile. De două ori pe an, la numai câteva săptămîni după prezentările de colecții la Paris, ea difuza un album intitulat fără ironie: «Interpretări ale colecțiilor pariziene». Or, aceste albume anuale erau vîndute în Statele Unite, Canada și America de Sud la 5 000 de abonați, care plăteau 2 000 dolari! Deci, pentru câteva zeci de planșe policopiate ale modelelor furate la Paris, «Fashion Service Simston» încasa 10 milioane de dolari (5 miliarde de franci din acea vreme). Niciodată, de la sfîrșitul războiului, croitoria franceză de lux nu fusese confruntată cu o asemenea acțiune de furt a creațiilor sale.

De data aceasta, în loc să recurgă la serviciul meu de poliție, Camera sindicală prefera să cheme concurența, chiar în Statele Unite, în fața justiției newyorkeze. Un an mai târziu, în noiembrie 1956, tribunalul l-a condamnat pe David Simston. Acesta a făcut recurs. Cînd decizia tribunalului a fost confirmată, el făcu recurs la Curtea Supremă a Statelor Unite. În 1959, nu se ajunsese încă la un rezultat. Camera sindicală mi-a cerut, atunci, ajutorul. Am reluat afacerea de la început, adică de la începutul său parizian: sursa. Pînă atunci, ancheta arătase că scurgerile coincideau întotdeauna cu datele celor două prezentări anuale de colecții. Se putea, deci, conchide că ele nu proveneau din fururile din ateliere, personalul fiind în afara oricărui bănuț. Nu ne rămînea drept cîmp de investigații decît publicul care frecventa saloanele mondene. Dispuneam, de două ori pe an, de listele «invitaților suspecți» întocmite de Camera sindicală. Pentru că supraveghearea nu ajunsese, pînă la acea dată, la detectarea «furnizorilor» către „Fashion Service Simston», aceștia trebuiau căutați printre invitații care nu fuseseră niciodată bănuți.

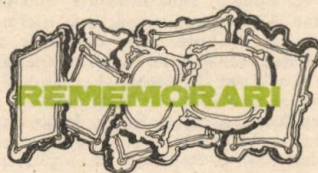
Poliție înseamnă multă răbdare. Ne-au trebuit luni, din februarie pînă în iulie 1959, pentru a stabili un tablou al posibilităților, comparînd numele persoanelor care se prezentau regulat la colecțiile unui croitor sau altul, cu modelele care se aflau la aceleași

date — deci întorcându-ne cu ani în urmă — în publicațiile lui Simston. Această muncă ne-a dus, în final, pe urmele unei tinere ziariste austriece. Din 1952, Maria Kirschen-Schröder — pe care, apoi, am numit-o Maria K.S., pentru a simplifica lucrurile — era acreditată la Paris în calitate de corespondentă a unui săptămânal ilustrat vinez. Ea asista regulat la toate prezentările de colecții. Trebuia, apoi, să ne procurăm seria completă a numerelor acestui ziar, pentru a vedea dacă acesta cuprindea articole, reportaje, ecouri ale asiduității corespondentei sale în lumea modei. Citirea minuțioasă a sutelor de numere ne-a lămurit: articolele Mariei K.S. erau foarte rare, fiind departe de a justifica intensă sa activitate. Data deschiderii prezentărilor colecțiilor de iarnă se apropia. Comisarul Besson, un polițist remarcabil de rapid și subtil, care-mi fusese adjunct, a fost însărcinat cu conducerea practică a acestei afaceri. Maria K.S. locuia într-un hotel de pe Champs-Élysées, unde avea obiceiuri burgheze; ieșiri matinale la ore fixe, întoarceri la amiază, noi ieșiri după-amiază. Ea expedia scrisorile recomandate la Viena de la o poștă din apropiere. Dispunând de un mandat eliberat de judecătorul de instrucție, Besson a examinat la poștă scrisorile care trebuiau să conțină reportajele ziaristei. Ele erau voluminoase, dar s-a constatat că nu erau, practic, niciodată adresate revistei austriece, ci unui anume doctor Biedermann, domiciliat în Viena. Era straniu, dar Besson a hotărât să aștepte primele prezentări din iulie și să observe atunci mai de aproape comportamentul Mariei K.S.

Aceasta nu era o frumusețe remarcabilă. Modestă, serioasă, Maria urmărea manechinele din ochi, cu o atenție care se simțea susținută, în spatele eleganțelor săi ochelari. Nu lua note, nu agita nici un obiect despre care s-ar fi putut crede că este un aparat foto miniaturizat, interlocutoarele sale nu dădeau impresia că ar putea fi complice. Imediat terminată prezentarea, ea a revenit la hotel, s-a închis în cameră, unde «lucra», fără îndoială. La ce? Aparent scria câteva articole. De fapt, ea desena mult, era o «văzătoare» extraordinară. Două ore după întoarcerea sa la hotel, ieșea, mergea drept la poștă și expedia recomandată un plic plin de hirtii. Ziarului său? Nu, doctorului Biedermann, cu mențiunea numelui expeditorului «Maria Rena».

— la te uită ! Cu un pseudonim? E straniu, își spuse comisarul Besson.

Posedind autorizația necesară, el căută în corespondența respectivă și găsi desene de modă. În prima zi, ele reproduceau — cu o exactitate de 95 la sută, vor spune mai târziu experții — modelele pe care le văzuse defilind la Grès. Erau însoțite de cote precis notate. După această zi plină, Maria K.S. își petrecea seara la cinema, sau într-o sală de concert. Asculta Mozart, cu o plăcere care o transfigura. (Hilda Hersken era fascinată de sculptura asiriană... Suflete sensibile, aceste spioane...) Se întorcea singură la hotel. A fost lăsată să alerge încă o săptămână, fiind urmărită foarte discret. Profanii vor gândi că, în timp ce pseudo-ziarista își petrecea după-amiezele la Révillon, Dior sau Nina Ricci, comisarul Besson pătrundea în camera sa, căutând în coșuri sau sertare. Aceasta nu se întâmpla pentru simplul motiv că noi nu avem dreptul. Nu, în acest timp, adjunctul meu se interesa cine era Herr Doktor Biedermann și, pentru aceasta, făcea apel la Interpol. Or, aici procedura nu era niciodată rapidă. Încetineala

1917 —

Decorații franceze

Generalul Henry Berthelot a fost șeful misiunii militare franceze din România, între anii 1916—1919. În această calitate, el avea dreptul să confere decorații și medalii, în numele președintelui Franței, atît ostașilor francezi pe care-i avea în subordine, cît și

La Hirlău, în 14 mai 1917: Berthelot decorează ostași români

celor români, alături de care ducea lupta împotriva dușmanului cotropitor. Apreciind vitejia ostașilor noștri pe fronturile în care s-au dus cele mai grele bătălii, generalul Berthelot le-a acordat o seamă de decorații — atît ofițerilor, cît și soldaților de rînd, dovediți a fi bravi între bravi. Prima solemnitate în cadrul căreia au fost puse pe piepturile ostașilor români decorații franceze a avut loc la Hirlău, la 14 mai 1917. Drapelele regimentelor românești, care, de asemenea, au fost decorate de generalul Berthelot, se păstrează și astăzi la Muzeul Militar din Capitală.

comunicării informațiilor cu privire la Biedermann se explica și prin faptul că personajul nu poseda, fără îndoială, nici un cazier judiciar și nu era amestecat în nici o afacere criminală. Trebuia lăsat colegilor austrieci timpul necesar pentru ducerea anchetei. Besson o știa bine; răbdător, el aștepta fișa Interpolului și continua să intercepteze plicurile cu crochieri și descrierile foarte detaliate transmise de Maria K.S. despre ce observase mai deosebit la Révillon, Dior și Nina Ricci. Numărul probelor creștea; erau deja peste 40! Austriaca nu stătea degeaba.

— Pentru ce, l-am întrebat pe Besson, credeți că plicurile trimise de Maria K.S. la Viena privesc afacerea noastră cu «Fashion Service Simston» care este la New York? Își îndepărta brațele. Și ridica din umeri în semn de perplexitate. Laconic, răspundea:

— Poate urmez o cale greșită. Sau poate am dat de o altă afacere de fals. O să vedem.

S-a văzut efectiv când Interpolul ne-a transmis fișa stabilită de poliția austriacă. Herr Doktor Biedermann, avocat, domiciliat la Viena, și mai departe: al doilea soț al fostei

soții (divorțată) a lui David Simston, cerătean american...

— Totul se explică, spune Besson, aprinzându-și liniștit o țigară. Între Paris și New York, Viena este o cutie de scrisori. Era un itinerar puțin complicat, dar sigur, pentru că, de ani de zile, el acoperea cea mai mare afacere de trafic de falsuri. Arestarea Mariei K.S. a avut loc la 26 ianuarie, la poștă, în momentul când ea completa formularul de trimitere a unui plic conținând 40 de desene. A lăsat capul în jos și a urcat docil în mașina poliției. În timp ce aștepta urmarea interogatoriului său, continuarea anchetei a dezvoltat detaliile. La Viena, avocatul dădea mai departe desenele Mariei K.S. unei doamne Suzy Nietsen care făcea planșe în culori. Exact cele care se regăseau mai târziu în albumele de la «Fashion Service Simston» sub titlul «Interpretări ale colecțiilor pariziene».

Tot sub pseudonimul Maria Rena, ele erau expediate la New York par-avion, aducând gangsterilor austro-americani ai croitoriei de lux o sută de milioane franci beneficii pe an!

ACUL TRANSMITE LUI WILLI

(Urmare din pag. 105)

cadranului și difuzorul vibrează de suierături. Descurajată, neputincioasă, tinăra femeie își aruncă ochii pe fereastră. Sub privirile ei, la câteva sute de metri de țărm, se ridică încet la suprafață un submarin. Un submarin german! Submarinul cu care «Henry» vrea probabil să ia legătura. Trebuia să distrugă postul de radio! Dar n-a mai avut timp. Iar acum e prea târziu.

Prea târziu? Întorcând capul, Lucy vede becul slab, care pîlîie în mica încăpere. Electricitatea vine tot de la acumulatorul care alimentează postul de radio-emisie. Prin urmare... Pășind tiptil, Lucy ia un scăunel, se urcă pe el, deșurubează becul și, fără nici o clipă de ezitare, vîră trei degete în fasung. O mică explozie, o săgetare de durere prin tot trupul ei, apoi confundarea în negrul cel mai desăvîrșit.

Peste câteva clipe, își vine în simțire și se ridică. E încă vie. Dar Jo? Jo doarme buștean, străin de tot ce se întîmplă în jurul lui. De ce i-o fi cruțat «Henry»? De ce nu i-a omorît? Un singur răspuns posibil: pentru că avea ceva mai urgent de făcut. Scurt-circuitul provocat de ea l-a împiedicat să ia legătura cu submarinul. Dar acesta nu este departe și un bărbat vînjos ca ucigașul soțului ei poate ușor ajunge la navă înnot.

Lucy iese în goană din colibă și, ajunsă la marginea falezei, privește în jos. Într-adevăr, «Henry» coboară cît poate de repede povîrnișul abrupt spre mare. Lucy îl urmărește cu privirea, ca hipnotizată. Apoi caută în jurul ei o piatră cît mai mare, o ridică cu amîndouă mîinile și-o aruncă spre Faber. În cădere, piatra se rostogolește prin aer, izbește umărul spionului și-l precipită pe stîncile din imediata apropiere a apei. Faber moare așa cum a murit David.

...La postul de radio al hidroavionului care l-a adus pe insulă, Bloggs intră în comunicație cu Godliman:

— Am pus mîna pe... contrabandist. E mort.

— Fantastic! Minunat! A luat legătura cu... complicitii lui?

— Nu, n-a mai apucat.

— Bravo! Ai lucrat admirabil!

— Nu pe mine trebuie să mă feliciti, Percy. Cînd am sosit eu, totul era gata.

— Dar cine...?

— Femeia! Cea care a lansat S.O.S.-ul.

— Ce vorbești? Extraordinar! Și cum arată?

— O femeie fără seamăn... O adevărată eroină!

În fața microfonului său, profesorul Godliman surîde mulțumit.

...Dimineata următoare. În fața imensei ferestre a reședinței sale de la Berchtesgaden, Hit-

ler contemplă Alpii bavarezi. Are o mină oboșită și deprimată. În cameră intră amiralul Puttkammer.

— Die Nadel a fost imbarcat? Întreabă Führerul.

— Nu, s-a ivit o încurcătură. Poliția engleză urmărește niște contrabandiști. Die Nadel s-a ascuns. Dar acum câteva minute am primit de la el un mesaj.

Führerul ia foaia de hîrtie pe care i-o întinde amiralul, își pune ochelarii și începe să citească:

IMBECILILOR PUNCTUL DE ÎNTÎLNIRE FIXAT FOARTE PE RICULOS STOP SÎNT RÂNIT TRANSMIT CU MÎNA STÎNGĂ STOP ARMATA UNU COMANDA PATTON CONCENTRATĂ ESTUL ANGLIEI STOP DOUĂZECIȘIUNA DIVIZII INFANTERIE CINCI CINCI MII AVIOANE PLUS TRANSPORTE TRUPE PENTRU DEBARCARE CALAIS ÎN JUR DE CINCISPREZECE IUNIE STOP CELE MAI BUNE SALUTĂRI LUI WILLI.

Hitler suspină și restituie hîrtia lui Puttkammer:

— Va să zică, tot Calais...

— Putem fi siguri de omul acesta? Întreabă amiralul.

— Absolut siguri. E un german sută la sută... Îl cunosc. l-am cunoscut și familia... Comunică lui Rundstedt și Rommel că nu le dau tancurile.

Puttkammer salută, ridicînd brațul, și iese pentru a transmite ordinea.

JIHANE SADAT

POVESTEȘTE...

Interviul doamnei Sadat, pe care îl reproducem după «Paris Match», a fost însoțit de o scurtă notă: «După moartea soțului ei, la 6 octombrie 1981, doamna Jihane Sadat a trăit retrasă. Ea și-a întrerupt anul de doliu pentru a-i primi pe reporterii noștri la Palatul Guizeh. În acest interviu exclusiv, văduva președintelui egiptean povestește pentru prima dată tragedia singeroasă la care a asistat».

— În primul rînd, doamnă, dacă ne permiteți, ce mai faceți?

— După opt luni de viață retrasă, îmi revin. Trebuie să mai trăiesc. Mai puțin pentru mine, mai mult pentru copiii și nepoții mei. Nu mai sînt «soția președintelui», veșnic solicitată, incapabilă să se bucure de familia sa, expusă unor neîncetate intruziuni din afară. Mi-am dat demisia dintr-o serie de președinții, cu excepția a patru asociații care îmi sînt dragi: «Wafa wa Ama» (pentru răniți și handicapați), «Satul Tala» (pentru țărânci), «Satul orfanilor» și o societate de luptă împotriva cancerului. Nu vreau să mă retrag în durerea mea. Îmi voi relua postul de profesor la universitate. Citesc mult. Soțul meu citea tot timpul tot felul de lu-

crări în arabă și în engleză. Avem această pasiune în familie, aduceam întotdeauna cărți din călătoriile noastre în străinătate...

— Puteți să ne vorbiți despre ultima zi alături de Anwar Sadat, la 6 octombrie 1981?

— Da, acum pot; suferința mi s-a atenuat întrucîtva. Era într-o marș. Soțul meu purta o uniformă nouă, superbă. Mergea puțin mai tănoș pentru că se simțea bine cu ea. Mă sculasem prima, foarte devreme, ca de obicei. Dormeam în camere separate. Pe la ora 7, m-am dus să-i deschid fereastra care dă spre Nil și spre Cairo, cu cupolele și minaretele sale. La căpățîiul său, micul radio-deșteptător reglat pe un post cu muzică clasică a început să cînte. Nu

se trezise complet, cînd m-am întors în camera lui. I-am spus: «Anwar, au trecut deja zece minute». El a mormăit cu o voce somnoroasă: «Bine». Apoi, i-am adus ceșcuța cu un ceai slab și cu o linguriță de miere în loc de zahăr. Nu mîncă nimic altceva la micul dejun. Am așezat-o pe Jasmine pe pat, în timp ce el citea presa. Prezența celei mai mici dintre nepoatele sale îl înveselea. Apoi, s-a dus în baie. În timp ce se plimba săpunindu-și fața cu pămătuful, Jasmine, care îl tachina, voia să-l sărute. El se distra: «Ai să-ți faci o barbă albă! Ai grijă... Sărută-mă aici, și aici...» și rîdea din toată inima. Îi adora pe copii neînchipuit de mult. S-a mai jucat cîteva clipe cu Jasmine. Fotografurile noastre oficiale i-a filmat. Sînt ultimele fotografii ale

soțului meu. Fotograful a fost ucis în timpul împușcăturilor. Din cele opt bobine pe care le luase de dimineață la paradă, nu a fost găsită pe jos decât aceasta. Celelalte au dispărut! Este una din tainele inexplicabile ale acestei drame.

— Președintele este cel care v-a cerut — detaliu ținut secret pînă azi — să luați cu dumneavoastră la paradă pe cei cinci nepoți, în vîrstă de doi pînă la șase ani?

— Da, erau toți cinci. Era prima dată, și eu nu eram prea încîntată. Dar soțul meu ținea foarte mult la aceasta. Mai ales pentru Sharif (în vîrstă de șase ani, singurul băiat) despre care mi-a spus: «Este un mic bărbat. Acum înțelege totul». Iar pentru ceilalți ar fi un adevărat spectacol, credea el, și trebuiau să înceapă odată. Ne aflam în spatele unei palisade de sticlă, în partea de sus a tribunei oficiale rezervată bărbaților. Chiar înainte de împușcături, am vrut să-i fac plăcere doamnei Mubarak, vecina mea, admirînd trecerea avioanelor de vînătoare cu reacție ale soțului ei, general de aviație. Copiii priveau fermecați, cu ochii mari. Am văzut imediat camionul oprindu-se. Lucrul acesta m-a frapat. Niciodată nu se oprea ceva în timpul unei parăzi. Privindu-î pe soțul meu,

am înțeles cu groază că paznicii lui se dăduseră de-o parte pentru a nu stînjiți oficialitățile. L-am văzut pe unul dintre teroriști alergînd cu o grenadă în mînă. Am avut o presimțire atroce. Apoi, totul s-a desfășurat foarte repede. Paznicul meu s-a aruncat peste copii și peste mine, și ne-a trîntit la pămînt. Copiii urlau de spaimă. Era îngrozitor. Un zgomot infernal. Ca să-i liniștesc pe copii le spuneam într-una: «Nu-i nimic, așa este la paradă, ați vrut să vedeți parada. Așa este întotdeauna, mult zgomot». Paznicul meu ne-a dus într-o încăpere alăturată pentru a fi în siguranță. Mi-a interzis să ieșim de acolo. M-a împins și mi-a spus cu un ton categoric: «Să nu vă expuneți. Răspund pentru dumneavoastră». M-am dus la fereastră să văd. A venit un ofițer. Uniforma îi era pătată cu sînge. Mi-a spus: «Nu fiți îngrijorată, doamnă. Președintele a fost transportat la spital. A fost atins la braț». Atunci, i-am dus pe copii înapoi și m-am repezit la spitalul Meadi.

— Cum au reacționat copiii după ce lucrurile s-au liniștit?

— Zile în șir, nepotul Sharif nu a deschis gura și nu a vrut să citească și să scrie, ațîț era de șocat, de traumatizat. Bunicul lui îl condusesse la o școală

germană în prima zi de curs și, apoi, în fiecare vineri, iar acolo micii lui colegi îl întrebau cu admirație: «Este chiar președintele? El e bunicul tău cu adevărat?». După două săptămîni de eforturi zadarnice, s-a luat hotărîrea să schimbe școala pentru a-l îndepărta de amintirea soțului meu. Este mai bine acum, și sperăm că nu va rămîne nici o urmă. Doctorul se teme să nu intervină o recidivă peste cinci sau șase ani.

— Dar ceilalți?

— La cîteva săptămîni după dramă, i-am surprins în grădină jucîndu-se — sub influența groaznicului spectacol — de-a «parada». Se aruncau pe jos, pe burtă, se prefăceau că trag cu jucăriile lor și strigau cît puteau!

— Cînd ați ajuns la spital, ce s-a întîmplat?

— Nu eram decât o femeie îndurerată, cu copiii ei, lîngă sala de operații. Era o liniște absolută. Nici unul dintre doctori nu-și dădea osteneala să ne dea o veste cît de cît liniștitoare. După o jumătate de oră, am înțeles. M-am sculat în picioare și am spus: «It's over» (S-a terminat). Și fără să pierd din vedere răspunderea pe care o aveam față de țară, i-am spus vicepreședintelui Mubarak: «Este rîndul dv., acum; duceți-vă să vă ocupați de Egipt». Un ziarist de la revista «Octom-

Împreună cu nepoții

brie», care trecea pe acolo, a strigat: «Vă rog, nu spuneți asta!». Dar venirea chirurgului militar îmbrăcat în uniformă, nu în halat alb, a pus lucrurile la punct. El a murmurat: «Nu aveam curajul să vin să vă văd». Totul fusese spus...

M-am îndreptat spre sala de operații. Soțul meu era întins pe pat, cu ochii închiși, cu fața calmă, cu capul sprijinit pe o pernă. Uniforma îi era pătată de sânge în dreptul plămînuului stîng. Nu m-am mai putut abține. M-am prăbușit. Am ținut ca fetele mele să vină să-și vadă tatăl. Ele l-au sărutat pentru ultima dată; apoi, am interzis să se mai între acolo. Cînd am plecat, președintele Mubarak, în grija de a mă susține, era încă acolo. «Vă rog, plecați» — i-am spus. «Totul s-a terminat. Este preferabil să începeți imediat să vă ocupați de țară. Este datoria dv. Eu nu pot pleca

înaintea dv.». Am stat zece minute cu miniștrii, înainte de a pleca cu copiii.

— Și astfel, Anwar Sadat nu a asistat la restituirea Sinaiului către Egipt, la 28 aprilie, pentru care s-a luptat atît.

— Da, s-a luptat, s-a luptat împotriva tuturor. Și visa la această zi. De săptămîni în șir, nu vorbea decît despre asta. În mai multe rînduri, le mărturisise președinților Carter, Giscard d'Estaing și Nimeiri: «Aș vrea să mă retrag după recăpătarea Sinaiului. Mi-am îndeplinit misiunea. Am cîștigat războiul din 1973. Țara mea nu mai este ocupată, am creat noi instituții, democrația funcționează. Îl voi lăsa pe Mubarak să continue».

— Ce ar fi făcut dacă ar fi părăsit puterea?

— Avea de gînd să se întoarcă în satul său natal pentru a medita, citi și scrie. Pentru a da sfaturi lui Mubarak, de asemenea, dacă ar fi dorit-o. Soțul

meu avea oroare de cei care se agață de o poziție pînă ce oamenii sfîrșesc prin a-i urî. El voise pacea, urma să o concretizeze, se pregătea să plece.

— Dar pacea lui era criticată de o parte a lumii arabe.

— Poate, dar, după cum a spus-o de mai multe ori omologilor săi arabi: «Dacă aveți o altă alternativă pentru a vă recupera pămînturile, spuneți-mi-o și o voi adopta». Dacă ar fi vizat numai Sinaiul, totul ar fi durat mai puțin de un an. Dar, el acționa pentru toată comunitatea arabă și voia un stat palestinian.

— Pacea era adevăratul său testament politic...

— Exact. Și văzuse în nașterea Jihanei, în timpul călătoriei sale la Ierusalim, un semn cerosc. Micuța, botezată «copilul păcii», s-a născut prematur și cu niște urechi clăpăuge imense. Spuneam că a venit la timp pentru a sărbători cu noi acea vizită istorică la Ierusalim. Au

zise atît de mult vorbindu-se despre pace înainte de a veni pe lume, încît urechile i se ră-suciseră. După aceea, îi spu-neam mereu primului ministru, Begin, cînd venea aici și ne stră-duiam să-i smulgem o concesie: «D-le prim-ministru Begin, ne-poata mea s-a născut cînd soțul meu era la dv. Ea voia să audă știri bune. Nu a reușit. Aceasta depindea de dv., de aceea veți plăti chirurgia pentru operația estetică».

— Ați stat toată viața lîngă el. Care au fost momentele-cheie din existența sa?

— Căderea monarhiei în 1952, încercarea de lovitură de stat, împotriva lui, din mai 1971, răz-boiul din octombrie 1973, călă-toria la Ierusalim și Camp David. Am fost, acolo, la semnarea acordurilor de la Camp David. Era prima mea întîlnire cu doame-nele Begin și Carter. O emoție intensă, după cum vă puteți închipui.

— Cum a participat la că-derea regelui Farouk?

— S-a întors într-o seară de la Rafah, în Sinai, unde se opri-se. Susținea, spre marea mea mirare, că era în concediu. Lo-cuiam atunci la tatăl meu și m-a luat să vedem un western. La întoarcere, am găsit un bilet de la colonelul Gamal Abdel Nasser cu aceste cuvinte: «Astă seară». Nu bănuiam că ar fi vorba de o revoluție. După ce l-a citit, și-a pus uniforma.

«— Unde mergi? Este tîrziu — i-am spus eu.

— Să văd un prieten care nu se simte bine.

— De ce în uniformă?

— Ar putea să-mi fie de ajutor în găsirea unui medic. Nu era un răspuns satisfăcător și m-am dus după el pe scară, strigînd: Anwar, dacă te închid, nu am să vin la închisoare să te vizitez. S-a oprit brusc, surprins și șo-cat. M-a privit și a început să rîdă:

— Crezi cu adevărat ce spui, Jihane?

Am rîs și eu. Era 23,30. Eram furioasă. Tatăl meu m-a sfătuit să aștept și să văd. Soțul mi-a dat telefon devreme, a doua zi, pe la 6,45.

— Unde ai fost toată noap-tea? am strigat ca o femeie geloasă, în mod firesc.

— Ai face mai bine să nu mai vorbești și să dai drumul la radio.

În tribuna oficială înaintea atentatului — ultima fotografie a președintelui Sadat

Atunci, am înțeles că se pe-trecea ceva grav. Am șoptit:

— Dumnezeu să te aibă în pază. Ești bine?

— Da, deschide radioul.

La ora 7, a făcut prima decla-rație a revoluției. L-am ascultat. Eram descumpănită și foarte tî-nără, nu înțelegeam nimic. Stră-zile erau străbătute de tancuri. Armata era peste tot. Trei zile m-am rugat pentru el. Nu a dat nici un semn de viață pînă la plecarea regelui Farouk. Atunci s-a întors și soțul meu».

— În acele momente, cînd era total necunoscut, nu v-ați îndoit nici o clipă de el?

— Nici o clipă. Era un idealist profund, cinstit și loial. Așa a fost din ziua cînd ne-am întîlnit, din întîmplare, la un văr, la Is-mailia, cînd am hotărît să nu mă căsătoresc decît cu el. El ieșea atunci după doi ani și jumătate de închisoare, dis-culpat de moartea lui Amin Osman, asasinat pentru că proslăvise uniunea politică cu ocupantul britanic. Urmărisem cu admira-ție procesul său: era un tînr ofițer neînfriecat, foarte sincer

și curajos și profund patriot. Divorțase de curînd, cele trei fete ale lui au trăit la noi, și două dintre ele s-au căsătorit aici. Era un om drept, am avut întot-deauna încredere în el.

— Cum s-a desfășurat tentativa de reluare a pute-rii de către naseriștii «puri și duri» din mai 1971?

— Soțul meu îi succedase lui Nasser cu un an înainte, iar criza dintre el și cei care îl înconjurau era de notorietate publică. La 15 mai, am aflat de la televizor că toți demisionaseră pentru a-l pune într-o situație imposibilă și pentru a-i îngrădi puterile. În cursul nopții, ni s-a adus o bandă înregistrată de la reu-niunea care pregătea complotul. Ei l-ar fi încercuit la Casa Tele-viziunii, dacă i-ar fi trecut prin minte să se adreseze publicu-lui. Soțul meu, fiind militar, avea întotdeauna pistolul asu-pra sa. Am petrecut o noapte albă.

«— Dacă vin, vei avea timp să-ți iei arma», i-am spus eu. Aceasta l-a făcut să rîdă. Tre-buia să meargă la Alexandria a doua zi, și ei voiau să-l omoare

pe drum. Nu a mai plecat și a pus să-i aresteze pe toți. Între timp, un general, prieten cu noi, ne prevenise că spre casa noastră se îndreptau tancuri. I-am spus fiicei mele Loubna, de 15 ani, să se refugieze în noaptea aceea, împreună cu celelalte trei, la sora mea, care locuiește nu departe de noi. «Mămică, mi-a răspuns ea, crezi că, dacă locuința noastră sare în aer, am fi fericiți să trăim fără părinți?» A luat o carte și s-a întors în camera ei. L-am găsit pe Gamal, de 14 ani, adormit în fața ușii, ținând în mână pușca lui mică, pentru pășărele, «pentru a-l apăra pe tatălul lui!». Au fost zile foarte grele pe care nu le voi uita niciodată.

— Dar războiul din octombrie 1973, această primă «deviere» de la invincibilitatea israeliană, cum a fost conceput?

— Cu totul fără știrea mea, nu voia să mă tulbure. Dar știam, din repetatele sale discursuri, că dorea războiul pentru a elibera teritoriile ocupate. În afară de aceasta, el ținea din ce în ce mai des ședințe secrete cu militarii la noi acasă. Aceasta însemna ceva, chiar dacă mă feream să fac cea mai mică aluzie. Oricum, nu mi-ar fi răspuns. Nu era de domeniul meu. Dar, în dimineața zilei de 6 octombrie, când își făcea plimbarea, căreia îi consacră — orice s-ar fi întâmplat — o oră pe zi, și în timp ce îl însoțeam, povestindu-i banalități, pentru a-l conecta sau tăcând, pentru a nu-i stingeri gândurile, am simțit că venise ziua cea mare. Pentru a-l încuraja, i-am spus: «Știi, Anwar, eu sînt conștientă că ție nu-ți place războiul. Totuși, chiar dacă vei fi înfrînt, vei fi respectat. Ți vei fi făcut datoria, vei fi încercat maximum posibil pentru a șterge înfrîngerea, și așa va fi fost voința lui Dumnezeu. Fă-o deci». Nu conteneam să vorbesc. Din toată inima, în arabă.

«— Jiha-ne a mea, crezi că voi fi învins? Niciodată. Voi câștiga acest război.»

Eram uluită. Credeam că-i susțin moralul și aveam în fața mea un om în plină formă, plin de încredere în el, în Dumnezeu, în armată. «Dumnezeu este cu mine, eu știu că voi câștiga acest război», a repetat el. Apoi, m-a prevenit: «Îmi voi petrece

noaptea la Cartierul general al armatei».

«— Vrei să nu-i trimit pe copiii mei la școală?»

— Nu, lasă-i să meargă ca de obicei.»

Am ținut-o, totuși, acasă pe cea mai mică, dintr-o slăbiciune de mamă. Era încântată. Am ținut toate reuniunile de femei pe care le aveam în program. Apoi, m-am instalat în fața televizorului. Când, la ora 14,30, televiziunea a anunțat, fără să dramatizeze, primele incidente de la graniță, am alergat la spital. Azeam în jurul meu soldații care sufereau de durere spunând: «Cum și de ce a izbucnit?» Eram foarte stîmjenită, pentru că știam că încurajasem acest război. Era o senzație groaznică.

— Când a început Sadat să creadă în posibilitatea unei păci durabile între evrei și arabi?

— Foarte curînd. Aproape imediat. Îndată după victorie, cînd poporul i-a dus, practic, mașina pe umeri pînă la parlament. El a declarat atunci: «Întind mîna poporului israelian pentru a face pace. Nu fac război de plăcere».

Îmi amintesc că, după ce am pus să fie căutat trupul fiului unei israeliene care îmi trimisese prin Crucea Roșie o scrisoare sfîșietoare, soțul m-a dezaprobat: «Este o afacere politică, a spus el, cum poți să te amesteci în acest domeniu?» Dar m-am apărat. «Nu, nu este politică. Este ceva foarte omenesc. Este vorba de două mame care se înțeleg». A admis ideea. După aceea, președintele Ceaușescu al României, președintele Carter și Henry Kissinger au venit să-l încurajeze pe calea spre pace.

— Care a fost, totuși, atitudinea dv. după ce a propus, de la tribuna parlamentului egiptean, să meargă la Ierusalim și chiar în Knesset, parlamentul israelian?

— Eram, în același timp, și fericită, și speriată. Fericită, pentru că am văzut că era gata să facă orice pentru pacea țării sale și a țărilor arabe, chiar cu riscul sacrificării poziției sale de președinte. Speriată, pentru că îmi era frică; eram sigură că nu se va mai întoarce din călătoria sa în Israel. În ajunul plecării, am fost fotografiați la Is-

mailia, împreună cu el și cu Jiha-ne, fiica mea, care aștepta un copil. Mă gîndeam că vor fi ultimele mele fotografii împreună cu el. Cînd s-a urcat în avion, l-am sărutat de față cu toată lumea. Eram sigură că urma să fie asasinat acolo. Era îngrozitor. Au fost printre cele mai grele zile din viața mea. În noaptea următoare, Sharif, nepotul meu, pe care fiica mea Noha, gravidă și ea, mi-l încredințase, căci era bolnav, și-a rupt buza pe scară. Eram foarte îngrijorată pentru el și l-am culcat în patul meu. Apoi, la ora 3 dimineața, ginerele meu a venit și mi-a spus: «Mamă, fiica ta este la spital. Naște (cu două săptămîni mai devreme)». Nu puteam să-l las singur pe copilul cu temperatură de lingă mine, eram singură acasă, personalul de serviciu se întorcea acasă după lucru. Noaptea nu se mai termina. La ora 6, am dat drumul la televizor, programul începuse deja: președintele intra în Moscheea sfîntă Al Aqsa din Ierusalim. Nu vă puteți imagina ce simteam. Voiam să-l privesc pe soțul meu, poate pentru ultima oară în viață, voiam să fug la fiica mea și, în același timp, nu îndrăzneam să-mi părăsesc nepotul, a cărui febră ajunsese la 40°. Nu știam ce să fac. Am chemat-o în ajutor pe fiica mea cea mai mică, pentru a-i da medicamentele nepoțelului meu și am fugit la spital. La un sfert de oră după sosirea mea, copilul s-a născut. I-am dat imediat telefon soțului meu la Ierusalim pentru a-l anunța de nașterea micii Jiha-ne. Era nebun de bucurie și a vrut să vorbească cu fiecare dintre noi... După aceea, nu am mai părăsit nici o clipă televizorul pentru a urmări toată călătoria, de lingă patul de spital al fiicei mele.

— Și acum, doamnă, ce va deveni marea moștenire politică a președintelui Sadat?

— Președintele Mubarak e cel care conduce acum. Soțul meu avea o încredere deplină în vicepreședintele său. Au lucrat mult în ultimii șase ani. Conducătorii nu seamănă între ei. Fiecare are propria sa personalitate, diferită de a altora. Președintele Mubarak este un om bun și își dă toată silința. El înaintează pas cu pas, încet, dar sigur. Va reuși, și el.

Organizații și grupări economice regionale

(din afara sistemului ONU)

Asociația Europeană a Liberului Schimb (A.E.L.S.)

Constituită la 4 ianuarie 1960, din inițiativa Marii Britanii, în urma semnării Convenției de la Stockholm de către Austria, Danemarca, Elveția, Marea Britanie, Norvegia, Portugalia și Suedia, A.E.L.S. are ca obiective: expansiunea activității economice în statele membre, ocuparea deplină a forței de muncă, utilizarea rațională a rezervelor, eliminarea obstacolelor comerciale și a concurenței «neloiale». Ulterior, au mai aderat la A.E.L.S. Islanda (1970), Finlanda (1961), și Liechtenstein (1973), ultimele două țări având statut de membri asociați. La sfârșitul anului 1972 Marea Britanie și Danemarca au părăsit A.E.L.S., ca urmare a aderării lor la C.E.E. Fiind o zonă de comerț liber, taxele vamale și restricțiile cantitative din comerțul reciproc au fost desființate la majoritatea produselor industriale încă de la 31 decembrie 1966, cu trei ani mai devreme față de termenul convenit inițial. Produsele agricole și piscicole nu formează obiectul zonei libere. Față de terți, fiecare țară membră a A.E.L.S. aplică tariful vamal național. Are sediul la Geneva.

Asociația Statelor din Asia de Sud-Est (A.S.E.A.N.)

A fost creată la 8 august 1967 de către Filipine, Indonezia, Malaysia, Singapore și Thailanda, cu scopul întăririi cooperării economice, înlăturării rămășițelor sistemului colonial și al găsirii unor căi specifice și eficiente de sprijinire a procesului de dezvoltare la nivel național și regional. La Conferința specială de la Kuala-Lumpur din 1971 s-a semnat «Declarația privind crearea unei zone a păcii, libertății și neutralității în Asia de Sud-Est», iar la Conferința ministerială din 1973, au fost elaborate planurile vizând acțiunile comune în direcția creării acestei zone. În mai 1975, Conferința ministerială a analizat noile condiții create în regiune ca urmare a victoriilor forțelor de eliberare din Indochina. La 23 februarie 1976 a avut loc în insula Bali (Indonezia) prima reuniune la nivel înalt a statelor membre ale A.S.E.A.N., la care au participat președinții Filipinelor și Indoneziei și primii miniștri ai Malaysiei, Singaporei și Thailande. S-au elaborat documente-cadru privind dezvoltarea colaborării între țările membre, proiecte industriale comune, precum și «Declarația asupra

cooperării și solidarității» și un Tratat de prietenie și cooperare. Are sediul la Bangkok (Thailanda).

Comunitatea Africii de Est (C.A.E.)

Grupare economică din E. Africii; își are originea în Organizația Serviciilor Comune Est-Africane (fondată în 1962), pe care a înlocuit-o la 6 iunie 1967 printr-un tratat de constituire (de la Kampala), semnat de către Tanzania și Uganda. Are ca obiective principale: întărirea și reglementarea relațiilor industriale, comerciale și de altă natură dintre statele membre pentru a asigura dezvoltarea accelerată și echilibrată a acestora.

Comunitatea economică europeană (Piața comună — C.E.E.)

Grupare din care fac parte Franța, R.F. Germania, Italia, Olanda, Belgia, Luxemburg, Anglia, Irlanda, Dane-

documentar

marca și Grecia. A luat ființă prin semnarea, de către primele șase țări, a Tratatului de la Roma, la 25 martie 1957, intrând efectiv în vigoare la 1 ianuarie 1958. Anglia, Irlanda și Danemarca au devenit membre la 1 ianuarie 1973, iar Grecia la 1 ianuarie 1981. Principalele prevederi ale Tratatului de la Roma care definesc scopul acestei grupări sînt: desființarea taxelor vamale și a restricțiilor cantitative în comerțul dintre statele membre; stabilirea unui tarif vamal comun și a unei politici comerciale comune față de țările terțe; libera circulație a forței de muncă, serviciilor și capitalurilor; instituirea unei politici comune în domeniul agriculturii, transportului, energiei etc. În perioada de tranziție spre înființarea uniunii economice și monetare s-a realizat uniunea vamală prin liberalizarea treptată a schimburilor comerciale reciproce și aplicarea unui tarif vamal comun față de terți la 1 iulie 1968. Conducerea executivă este îndeplinită de către Comisia executivă a C.E.E., ai cărei membri sînt numiți pe o perioadă de patru ani. Problemele de politică economică curentă sînt rezolvate de Consiliul ministerial, fiecare țară membră fiind reprezentată de către un ministru. Există un Parlament comunitar ales prin sufragiu universal și o Curte de justiție a C.E.E., iar ca instituții consultative, un Comitet economic și social și un Comitet monetar. De asemenea, au fost înființate unele organisme comune: Banca Europeană de Investiții, care asigură, în principal, fonduri pentru investiții în diferite regiuni ale C.E.E., în special în cele mai puțin dezvoltate; Fondul social european, menit să reglementeze unele probleme de muncă și angajare a forței de muncă care apar la nivelul comunității. Prin Tratatul de fuziune (Paris, 1967), C.E.E. subsumează Euratomul și C.E.C.O., toate cele trei comunități avînd aceleași organe de conducere. În februarie 1971, Consiliul ministerial al C.E.E. a decis adoptarea unui program privind realizarea uniunii economice și monetare pînă în 1980, decizie reafirmată ulterior în cadrul conferințelor la nivel înalt ale țărilor membre. Calitatea de membru deplin al C.E.E. este atribuită numai țărilor europene, dar se pot asocia și alte state. Astfel, din 1958, 18 state africane sînt asociate la C.E.E. și beneficiază de asistență financiară, exporturile acestor țări avînd acces în C.E.E. fără a fi supuse taxelor vamale. Kenya, Uganda și Tanzania sînt asociate din 1971, iar dintre țările europene au fost asociate Grecia, din 1962 (devenită membru deplin din ianuarie 1981), Turcia (1964), Malta (1971). C.E.E. a încheiat acorduri preferențiale cu Maroc, Tunisia, Spania, Israel, Cipru și Liban și un acord nepreferențial cu Iugoslavia. Între România și Comunitatea economică europeană au fost încheiate un Acord privind comerțul cu produse industriale și un Acord privind crearea unei Comisii mixte. După aderarea Angliei la C.E.E., țările Commonwealth-ului pot deveni asociate. Cu mai multe țări din Africa, zona Caraibilor și Pacificului, C.E.E. a

încheiat Convenția de la Lome. Prin întregul sistem de tratare și acorduri, C.E.E. este legată de 60 țări din Europa, Asia, Africa și America Latină. Are sediul la Bruxelles.

Comunitatea economică a Statelor din Africa de Vest (C.E.S.A.V.)

Grupare economică creată la 31 mai 1975, prin semnarea Tratatului de la Lagos de către 15 țări și intrată în vigoare la 4 noiembrie 1976. C.E.S.A.V. își are originea în fosta Comunitate economică a Africii de Vest (C.E.A.O.), creată în mai 1970, care cuprindea numai 7 state și care, la rîndul ei, reprezenta o reorganizare a Uniunii Vamale a Africii de Vest, înființată în 1959. C.E.S.A.V. își propune fondarea unei uniuni economice a statelor membre prin: suprimarea progresivă și reciprocă a taxelor vamale și a altor taxe echivalente; desființarea obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalurilor; adoptarea unor politici comerciale comune și a unui tarif vamal comun față de importurile din alte țări, cu excepția mărfurilor provenite din C.E.E.; armonizarea serviciilor agricole; promovarea unor proiecte comunitare în transporturi, în domeniul financiar și monetar; crearea unui fond comunitar de cooperare, compensare și dezvoltare. Are sediul la Ouagadougou (Volta Superioară).

Consiliul Asiatic pentru Dezvoltarea Industrială (A.I.D.C.)

Inaugurat în septembrie 1966, are ca scop: realizarea progresivă a unei armonizări a planurilor de dezvoltare industrială a statelor membre; punerea în aplicare — în colaborare cu statele membre interesate — a proiectelor de cooperare de pe urma cărora vor beneficia cel puțin două țări membre; sprijinirea țărilor membre în pregătirea studiilor de perspectivă pentru industrie și a studiilor pentru diferite proiecte, aducînd totodată și o contribuție tehnică și financiară la punerea lor în aplicare. În activitățile desfășurate de A.I.D.C. se includ: organizarea de reuniuni de discuții, de colective de cercetare, de misiuni de anchetă, de grupuri de experți în anumite ramuri industriale. Membrii A.I.D.C. sînt gu-

vernele a 29 de țări din Asia și Oceania. Are sediul la Bangkok (Thailanda).

Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.)

Înființat la 23 ianuarie 1949, urmărește să contribuie la adîncirea și perfecționarea colaborării și cooperării economice a țărilor membre, la dezvoltarea planică a economiei naționale a fiecărei țări, la accelerarea progresului ior economic și tehnic, la ridicarea nivelului industrializării țărilor cu industrie mai puțin dezvoltată, la creșterea continuă a productivității muncii, la apropierea și egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică și la creșterea neîncetată a bunăstării popoarelor lor. Este fondat pe baza egalității suverane a tuturor statelor membre, colaborarea dintre ele înfăptuindu-se pe baza respectării suveranității de stat, independenței și intereselor naționale, neamestecului în treburile interne, egalității depline în drepturi, avantajului reciproc și intrajutorării tovarășești. Din C.A.E.R., în prezent, fac parte Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, R.D. Germană, România, U.R.S.S., Ungaria, Mongolia, Cuba, și Vietnam în 1978. Statutul C.A.E.R., adoptat la 14 decembrie 1959, i-au fost aduse unele modificări prin Protocolul semnat la 21 iunie 1974. Fiind o organizație deschisă, din C.A.E.R. poate face parte orice țară care împărtășește scopurile și principiile acestuia și își asumă obligațiile decurgînd din statut. Urmare unei convenții încheiate în 1965, Iugoslavia colaborează cu țările membre ale C.A.E.R. într-o serie de domenii. La 16 mai 1973 Finlanda a semnat un Acord de colaborare cu C.A.E.R. Asemenea acorduri au mai fost încheiate cu Irak și Mexic. Din 1978, Republica Cooperatistă Guyana devine membru asociat al C.A.E.R. C.A.E.R. organizează colaborarea economică și tehnico-științifică multilaterală a țărilor membre pentru folosirea cel mai rațională a resurselor lor naturale și accelerarea dezvoltării forțelor de producție; contribuie la perfecționarea diviziunii internaționale socialiste a muncii pe calea coordonării planurilor de dezvoltare a economiilor naționale, specializării și cooperării în producție; întreprinde măsuri pentru studierea problemelor economice și tehnico-științifice care prezintă interes pentru țările membre; sprijină aceste țări la elaborarea, convenirea și înfăptuirea de măsuri în domeniile dezvoltării industriei ior, a agriculturii, schimburilor de mărfuri și servicii, transporturilor, schimburilor de realizări tehnico-științifice și de experiență în producție, folosirii mai

documentar

-eficiente a investițiilor alocate de țările membre pentru construirea de obiective ce prezintă interes pentru două sau mai multe țări membre. Un moment important în activitatea C.A.E.R. i-a constituit adoptarea în 1971, la București, a Programului complex al adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste a țărilor membre, în conformitate cu scopurile și principiile statutului C.A.E.R. Acest program favorizează intensificarea și extinderea colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice dintre țările membre, contribuie la dezvoltarea economiei naționale a fiecărei țări, și prin aceasta, la creșterea influenței socialismului în lume. Urmează ca, în continuare, să fie elaborate programe speciale de colaborare pe termen lung, care să conțină acțiuni concrete menite să contribuie la dezvoltarea multilaterală, eficientă a economiilor naționale ale țărilor membre, la accelerarea procesului de apropiere și egalizare a nivelurilor lor de dezvoltare, la asigurarea satisfacerii necesităților acestor țări de materii prime, combustibili și energie, mașini, utilaje și alte mijloace de producție, de mărfuri alimentare și industriale, de larg consum etc. Organele de bază ale C.A.E.R. sînt: Sesiunea, Comitetul executiv, comitetele, comisiile permanente și secretariatul. Limbile oficiale sînt limbile tuturor țărilor membre. Organele C.A.E.R. sînt împuternicite să adopte, fiecare în limitele competenței sale, recomandări și hotărîri. Toate recomandările și hotărîrile se iau cu acordul țărilor interesate, fiecare țară avînd dreptul să declare interesul sau neinteresul său în orice problemă ce se examinează. Aceste recomandări și hotărîri nu se extind asupra țărilor care s-au declarat neinteresate în problema respectivă. Fiecare din aceste țări poate, însă, să se alăture ulterior recomandărilor și hotărîrilor adoptate de celelalte țări membre C.A.E.R., poate să stabilească și să întretină relații cu organismele O.N.U., cu organizațiile internaționale specializate și cu alte organizații internaționale. Caracterul și forma acestor relații se stabilesc prin înțelegere cu organismele și organizațiile respective, îndeosebi pe calea încheierii de convenții. România participă intens la activitățile organelor C.A.E.R., acționînd în mod constant pentru adîncirea și perfecționarea colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice cu țările membre. În acest scop, țara noastră a prezentat o serie de propuneri concrete. În același timp, țara noastră acționează pentru dezvoltarea și diversificarea colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice cu celelalte țări socialiste, cu toate statele lumii, în interesul cauzei socialismului, al progresului social-economic, al păcii și colaborării mondiale.

Grupul Andin

Grupare subregională în cadrul Asociației Latino-Americane a Liberului Schimb (A.L.A.L.C.), creată la 26 mai 1969 prin semnarea de către Bolivia, Chile, Columbia, Ecuador și Peru a Acordului de la Cartagena, la care ulterior a aderat și Venezuela (în 1976 Chile s-a retras din grupare iar Bolivia din 19 decembrie 1980). Spre deosebire de A.L.A.L.C., Grupul Andin își propune nu numai liberalizarea treptată a schimburilor comerciale, ci și realizarea în final a unei uniuni economice și politice a țărilor semnatare, scop în care urmărește să favorizeze dezvoltarea economică echilibrată și coordonată a statelor membre, prin aplicarea unei politici de integrare economică, și să contribuie la crearea pieței comune a A.L.A.L.C. În mai 1974, la cea de-a 14-a sesiune a Comisiei Grupului Andin (organul suprem de conducere al Pactului Andin), de la Lima, s-a creat Corporația Andină pentru dezvoltare, cu sediul la Caracas, în scopul elaborării unei politici economice, stabilirii de proiecte concrete privind investițiile capitale, precum și asigurării finanțării acestor proiecte. Are sediul la Lima (Peru). Observatori permanenți în Grupul Andin (din decembrie 1980): Costa Rica, Republica Dominicană, Panama.

Organizația Afro-Asiatică de Cooperare Economică (AFRASEC)

A fost înființată pe baza rezoluției adoptate de prima Conferință economică a țărilor afro-asiatice (Cairo, decembrie 1958). Constituirea și statutul său au fost ratificate la cea de-a doua Conferință (Cairo, aprilie-mai 1960). Urmărește dezvoltarea colaborării între camerele naționale de comerț, industrie și agricultură din țările afro-asiatice; promovarea unei mai bune înțelegeri și a relațiilor prietenești între popoarele acestor țări; întărirea cooperării lor în domeniul economic în vederea ridicării nivelului de trai; difuzează informații economice și aprofundează unele probleme economice regionale și generale (evoluția comerțului interregional, promovarea schimburilor comerciale, investiții, cooperarea în domeniul tehnic etc.). La 1 ianuarie 1977, AFRASEC reunește federațiile naționale ale camerelor de comerț, industrie și agricultură din 46 de țări afro-asiatice. Are sediul la Cairo.

Organizația Comună Afro-Mauriciană (O.C.A.M.)

A fost creată la 12 februarie 1965, la Conferința șefilor de state ale Uniunii afro-maigase de la Nouakchott (Mauritania), avînd denumirea de Organizația Afro-Maigasă. După retragerea Madagascarului din organizație și intrarea statului Mauritius, organizația a luat denumirea actuală. Sarcinile fundamentale ale O.C.A.M. sînt: colaborarea dintre țările africane, ajutorul reciproc pentru accelerarea dezvoltării politice, economice, sociale, tehnice și culturale. În componența O.C.A.M., la sfîrșitul anului 1979, intrau 10 state africane (Benin, R. Centrafricană, Coasta de Fildeș, Mauritius, Niger, Ruanda, Senegal, Seychelles, Togo, Volta Superioară).

Organizația pentru cooperare și dezvoltare economică (O.C.D.E.)

Înființată la 30 septembrie 1961, în baza Convenției din 14 decembrie 1960, a înlocuit fosta Organizație europeană de cooperare economică (O.E.C.E.), creată în 1948. Potrivit statutului său, O.C.D.E. urmărește asigurarea unui ritm înalt de creștere economică, de utilizare a forței de muncă și de ridicare a nivelului de trai în țările membre, în condițiile menținerii stabilității monetare, înțelegînd să contribuie, pe această cale, la crearea unui climat economic sănătos atât în țările membre, cit și în țările în curs de dezvoltare; la expansiunea comerțului mondial pe o bază multilaterală și nediscriminatorie, în conformitate cu obligațiile internaționale; la dezvoltarea economiei mondiale. Numără 24 de state membre (1976). Are sediul la Paris.

Organizația pentru punerea în valoare a fluviului Senegal (O.P.V.F.S.)

Grupare economică subregională, înființată la 11 iunie 1972, formată din: Mali, Mauritania și Senegal. O.P.V.F.S. are ca obiectiv dezvoltarea cooperării între statele membre în vederea îmbunătățirii infrastructurii bazinului fluviului și a valorificării resurselor naturale. La conferința șefilor de state de la Bamako (Mali), din 24—25 iunie 1974, a fost adoptat un Program de dezvoltare a bazinului fluviului Senegal, fixîndu-se cîteva proiecte: dezvoltarea

tearea infrastructurii, a agriculturii, a industriei de prelucrare a produselor agricole, a sectorului minier, a transporturilor și creșterea animalelor. Are sediul la Dakar (Senegal).

Organizația Statelor Americii Centrale (O.S.A.C.)

Organizație regională care reunește cinci state din America Centrală — Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua. Ea a fost creată în octombrie 1951, la Conferința miniștrilor afacerilor externe ai acestor state, în orașul San-Salvador, când a fost adoptat și statutul organizației. În decembrie 1962 a fost semnat un nou statut care a intrat în vigoare în martie 1965, schimbându-se structura și lărgindu-se atribuțiile organelor de conducere ale organizației. În 1968, statele membre au încheiat un tratat multilateral privind integrarea comerțului și economiei țărilor Americii Centrale, în conformitate cu care au schimbat și au desființat unele tarife vamale la o serie de materii prime și mărfuri industriale. Datorită greutăților de ordin economic, în 1969 aceste țări au fost nevoite să revină asupra acordului de înfăptuire a integrării economice a țărilor membre, instituindu-se din nou taxele vamale între țările respective.

Organizația țărilor arabe exportatoare de petrol (O.P.A.E.C.)

Organizație interguvernamentală, creată la 9 ianuarie 1968, care reunește zece țări arabe producătoare de petrol: Kuwait, Libia, Arabia Saudită, Bahrain, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Algeria, Irak, Siria, Egipt. Reunirea ministerială O.P.A.E.C. din aprilie 1979 (Kuweit) a hotărât suspendarea Egiptului din organizație. Urmărește apărarea intereselor țărilor membre; determinarea căilor, mijloacelor și formelor de cooperare în industria petrolieră ș.a. Din inițiativa O.P.A.E.C. au fost create o serie de instituții comune în vederea valorificării superioare a țițeiului. Astfel, au luat ființă: Compania arabă pentru transporturi petroliere maritime (A.M.P.T.C.), Compania arabă pentru construcții și reparații navale (A.S.R.Y.C.), Compania arabă de investiții petroliere (A.P.I.C.), Compania arabă de servicii petroliere (A.P.S.C.). Între activitățile desfășurate de O.P.A.E.C. se mai înscriu: înființarea unei unități de cont (dinarul de cont arab), bazată pe un «coș» al valurilor arabe, care să fie utilizată ca o alternativă a dolarului în evaluarea capitalului companiilor create sub egida O.P.A.E.C., instituirea unui fond de asistență în favoarea țărilor în curs de dezvoltare

documentar

neproducătoare de petrol; organizarea unor conferințe internaționale pe tema dezvoltării industriei petroliere a țărilor arabe. Are sediul în Kuwait.

Organizația țărilor exportatoare de petrol (O.P.E.C.)

Grupare interguvernamentală creată în septembrie 1960, care reunește 13 țări în curs de dezvoltare, exportatoare de țiței (1976): Arabia Saudită, Kuwait, Irak, Iran, Venezuela, țări fondatoare, la care s-au alăturat Indonezia, Libia, Algeria, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Nigeria, Ecuador și Gabon. Urmărește unificarea politicilor petroliere ale țărilor membre și definirea celor mai indicate căi de apărare a intereselor lor, atât pe plan individual, cât și colectiv. Hotărârile adoptate de O.P.E.C. marchează realizarea a două obiective: a) sporirea veniturilor realizate pe seama exploatarei și comercializării țițeiului; b) preluarea controlului asupra propriilor resurse și valorificarea lor în interesul național. Primul obiectiv s-a tradus prin majorări ale prețului afișat, majorarea redevențelor și a impozitelor cuvenite statelor producătoare de petrol, abolirea sistemului paritar de distribuire a beneficiilor. Al doilea obiectiv s-a concretizat în acțiuni de naționalizare, în hotărârea de participare a stateilor producătoare cu cel puțin 20 la sută la capitalul companiilor petroliere, în hotărârea de a înădura, până la sfârșitul deceniului, sistemul concesiunii/or acordate companiilor petroliere, în introducerea «prețului unic» (care înlătură companiile străine din funcția de producător).

Piața comună a Americii Centrale (C.A.C.M.)

Grupare integraționistă din America Centrală, cu sediul la Guatemala City, care a luat ființă la 13 decembrie 1960, prin semnarea de către Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras și Nicaragua a Tratatului general de integrare economică a Americii Centrale. Țările membre ale C.A.C.M. și-au propus liberalizarea și intensificarea comerțului intrazonal; aplicarea unui tarif vamal extern comun; realizarea, în comun, a unor proiecte din domeniul industriei, agriculturii, infrastructurii financiare; ridicarea nivelului de trai al populației etc.

Sistemul economic latino-american (S.E.L.A.)

Organism de cooperare ce grupează în exclusivitate țări din America de Sud și bazinul Caraibilor, creat în urma reuniunii din august 1975 de la Ciudad de Panama. Sînt membri ai S.E.L.A. 25 de state latino-americane. Urmărește promovarea procesului de dezvoltare economică a țărilor latino-americane, crearea unor mecanisme de cooperare economică la nivelul întregului continent (inclusiv crearea unor întreprinderi cu capital comun în zonă), elaborarea unei politici proprii și adoptarea unor măsuri menite să contribuie la rezolvarea problemelor care confruntă astăzi continentul, cum sînt: asigurarea unui control strict asupra comercializării materiilor prime în beneficiul propriilor popoare, accelerarea procesului de industrializare, elaborarea unei strategii globale de dezvoltare economică, adoptarea unei poziții comune în vederea stabilirii unor raporturi juste cu țările dezvoltate.

Uniunea vamală și economică a Africii Centrale (U.D.E.A.C.)

Grupare integraționistă creată în decembrie 1964 prin semnarea Tratatului de la Brazzaville (intrat în vigoare la 1 ianuarie 1966) de către Camerun, Africa Centrală, Congo și Gabon (Ciadul, semnatară a Tratatului, s-a retras ulterior). U.D.E.A.C. și-a propus realizarea uniunii vamale și economice prin: eliminarea barierei tarifare și netarifare între statele membre și adoptarea unui tarif vamal extern comun; armonizarea planurilor de dezvoltare, a sistemului fiscal și a codurilor naționale de investiții; unificarea politicilor adoptate în domeniul transporturilor și al dezvoltării industriale. Scopul U.D.E.A.C. s-a concretizat, până în prezent, în special în crearea elementelor de uniune vamală, prin instituirea oficiilor vamale comune, aplicarea de taxe vamale unice în relațiile cu terți, eliminarea oricăror bariere tarifare și netarifare în schimbul intracomunitare, precum și prin aplicarea generalizată a «taxelor unice» pentru produsele finite.

Grupaj realizat de Ilie Olteanu

DIN ISTORIA ROMANȚATĂ A CAUCIUCULUI

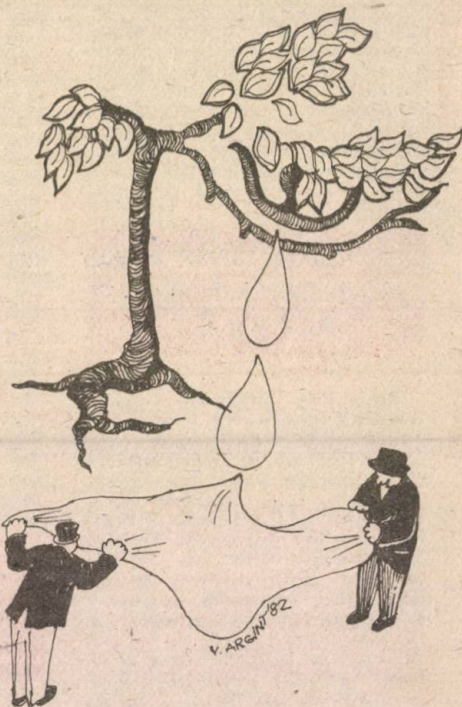

lacrima copacului

În 1982, potrivit unor estimări făcute de «Economist Intelligence Unit Ltd», producția mondială de cauciuc natural va fi de numai 3,83 milioane tone. O cifră îngrijorătoare, dacă o comparăm cu nevoile lumii noastre, dar și cu producțiile pe care lumea și le-a planificat pentru 1985 (4,8 milioane tone) și 1990 (5,7 milioane tone). Speranța rămâne cauciucul sintetic, iar Institutul internațional al producătorilor de cauciuc sintetic ne asigură că ponderea celui natural în nevoile mondiale de cauciuc va scădea, treptat, de la 29,5 la sută, în 1980, până la 25 la sută în anul 2000. Dar pînă atunci, — cînd cel puțin europenii vor putea sărbători patru secole de cînd l-au «descoperit» — să răstoim puțin istoria — de lacrimi și sînge — a cauciucului.

Cenușăreasa de aur a pădurii

Primii europeni care au «descoperit» cauciucul sînt membrii echipajului uneia dintre navele lui Columb, care au poposit în insulele Haiti. Dar el nu a impresionat mai mult decît alte ciudațenii pe care locuitorii bătrînului continent le vedeau în «lumea nouă». Au trebuit să treacă trei secole, să apară

«monstrul sacru» — automobilul — care înghițea tone și tone de cauciuc, pentru ca această «ciudațenie» să-și cîștige faima pe care o are și astăzi, pentru ca oamenii să-și amintească de și mai ciudații «papuci» pe care îi purtau, în pădurile de nepătruns ale Amazoniei, indienii.

Cohorte de europeni năvălesc, la sfîrșitul secolului trecut, în «patria cauciucului», Amazonia: englezi, portughezi, spanioli, francezi, americani, germani... Cu toții, înfruntînd primejdii exotice — animalele de pradă, săgețile triburilor de indieni, malaria — pîtrund tot mai adînc în junglă, în căutarea... a ce?

«Deloc arătos, — avea să-l descrie un căutător de cauciuc — acoperit de o coajă prăfuită, cenușie, elastică, iată cum arăta: arborele care plînge...»

Arborele care plînge... cu bani, evident. Numele lui exotic abia de era reținut de cei care îl căutau: hevea. Nu asta importa, ci faptul că aducea bani. Bani mulți. Tot mai mulți...

Puțină istorie

În 1770, Joseph Priestley, un chimist englez, înarmat cu o bucată de cauciuc, freacă o hîrtie scrisă cu creionul; minune — grafitul dispare, hîrtia devine la fel de albă ca mai înainte de a fi fost scrisă. Dar adevărata minune avea să fie alta: apare «guma de șters» («rubber» în limba engleză), o marfă ca oricare alta, care poate — și aduce — un ce ciștig.

Astăzi, cine nu cunoaște marca de pneuri-auto «Goodyear»? Dar puțini cunosc că ea poartă numele unui întreprinzător american, Charles Goodyear, care, în 1840 — cam în același timp cu englezul Thomas Hancock —, descoperă că, supunînd cauciucul natural unui anume proces, el devine flexibil, neinfluențabil de diferențe nu prea mari de temperatură. Se descoperă, adică, *vulcanizarea*, care permite nașterea unei noi industrii: cea a cauciucului. «Noua materie» se folosește, acum, la acoperirea impermeabilelor, confecționarea «cauciucurilor» pentru calești și trăsuri, biciclete și triciclete. Cauciucul devine o atracție irezistibilă pentru mulți și, în arenă, apare un alt nume celebru: John Boyd Dunlop, un irlandez din Belfast. Medic veterinar de profesie, Dunlop are o idee, o transpune în practică și, iată, «bandajele pneumatice», care aveau să slujească atît de bine, de-a lungul întregii sale istorii, automobilului...

„Valea Diavolului“

Mirajul unei îmbogățiri rapide atrage mii, de aventurieri. Revărsarea europenilor în jungla Amazoanelor, la sfîrșitul secolului trecut, se transformă într-o veritabilă goană după aur. Toate mijloacele sînt permise. Numai că aurul, acum, se cheamă «hevea brasiliensis». Unii reușesc. Dar cu ce preț?!

În cartea sa «De-a lungul Amazoanelor», A. Pinheiro arată: «Se crede că nu mai puțin de jumătate de milion de țărani din Nord-Est au murit în jungla Amazoanelor datorită bolilor — malariei, tuberculozei, beri-beri». J. de Castro, în «Geografia foamei», descrie această din urmă prădalnică maladie: «Boala (beri-beri) le cuprindea trupurile, le măcina nervii și le lichida setea de viață. Acești rătăcitori, care străbătuseră, pe jos, leghe după leghe, care învinseseră toate piedicile, se lăsau învinși fără să opună vreo rezistență neostoitului asalt al bolii»...

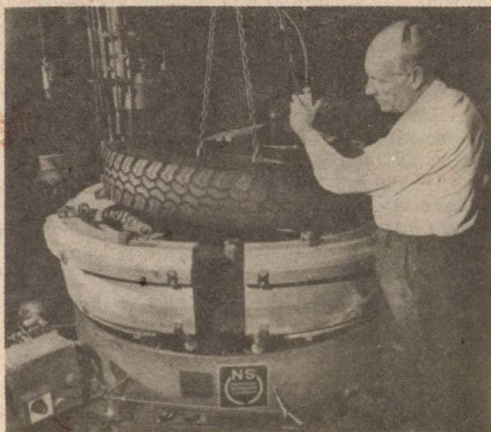
Nesfîrșită e jungla, dar mai nesfîrșit calvarul celor ce extrag cauciucul din carnea arborilor care plîng... «Un pas greșit și șarpele veninos li se încolăcea împrejurul gleznei; o clipă de neatenție și jaguarul se

arunca asupra lor; un gest negîndit și ghimpele li se-nfîșea în piele, lăsînd cale liberă microbilor...» (V. Baum — «Arborele care plînge»)

Dar toate păleau pe lîngă rapacitatea celor ce exploatau munca acestor nefericiți căutători de cauciuc. În «Valea Diavolului» un alt autor, germanul J. Handenberg, descrie condițiile de muncă în valea Putumayo: «Cine refuză să mai lucreze e crunt bătut pînă ce corpul tot e o rană. Indienii sînt vinduți în grup sau individual... Bărbați, femei și copii sînt împușcați — așa, numai pentru distracție; iar de sărbători, unora li se toarnă petrol peste trup și li se dă foc, pentru ca oamenii companiei să se desfete de spectacol».

Statistici oficiale braziliene atestau că fiecare tonă de cauciuc obținută, între 1880—1885, în Amazoane, a costat viața a opt indieni...

Profitul conta. Iar profitul era de 600—700 la sută!

DIN ISTORIA ROMANȚATĂ A CAUCIUCULUI

DIN ISTORIA ROMANȚATĂ A CAUCIUCULUI

Sacul fără fund... s-a golit

Prin 1905—1910 în jungla Amazoanelor nu mai «plîngeau» destui arbori hevea ca să satisfacă — tocmai acum, cînd zeul-automobil cucerea lumea — foamea de cauciuc. Jertfiți fără cruțare, niciodată înlocuiți, arborii de cauciuc au dispărut, sacul ce părea fără fund s-a golit... Marile companii ce se nășteau în sfera cauciucului — «Firestone», «Goodyear Tire and Rubber Co» și «Goodrich Co» S.U.A., «Michelin et Cie» Franța, «Pirelli» Italia, dar și firme olandeze, engleze etc. — sînt în căutarea altor pămînturi; pămînturi care să fie oferite ofrandă zeului hevea din ale cărui lacrimi să scoată ele aur. Orice sol pe care prinde «arborele care plînge» e bun. E bun să aducă aur exploatatorilor, jale populației băștinașe. «Istoria» insulelor Amboyna și Banda, din arhipelagul indonezian, este ilustrativă: locuitorii lor sînt cvasi-exterminați ca să rămînă cît mai mult teren plantațiilor de hevea... Cei ce rămîn își blestemă zilele: înrobiți marilor companii, ei primesc un salariu «ce nu îi lasă să moară, dar nici nu-i lasă să trăiască».

O idee a străluminat o minte

Cultura de hevea trebuia extinsă, dar brazilienii, «încuiați», păzeau cu strășnicie uritul arbore, interzicînd oricui scoatere din țară fie a semințelor, fie a puieților.

Și atunci, s-a născut o idee. În «perfidul Albion» trăia un onorabil savant botanist, Henry Wickham,

căruia îi vine chef, peste noapte, să se facă... zoolog; mai mult — să prindă fluturi. Or, unde sînt fluturi mai frumoși, mai colorați și mai uriași decît în Amazonia?! Zis și... aprobat. Poposit la Belem do Para, pe Amazoane, «galant ca un francez și nabab ca un englez care s-a îmbogățit în India», proaspătul zoolog oferă pe vasul «Amazonas», aflat la dispoziția sa, un banchet somptuos. La care toată lumea bună — polițiști, vameși, plantatori — sosită pe vapor, poate vedea fără greutate stive de lăzi cu... bulbi de orhidee. «Ce să-i faci — se scuză el, amabilul sir — pasiunea de botanist îmi revine adesea!...»

Peste puțină vreme, Grădina botanică regală din Londra primea nu mai puțin de 70 000 semințe de hevea! Semințe ce au încolțit, au crescut și au devenit puieți. Puieți ce au început nesfîrșitul lor periplu mondial: Malaezia, Thailanda, Sri Lanka — (1901), India, Nigeria... Dar — curînd — și în imperiile vecine: Indonezia (Olanda), Indochina — 1907 (Franța), Congo (Belgia)...

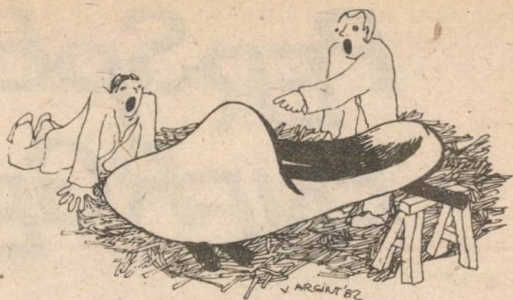
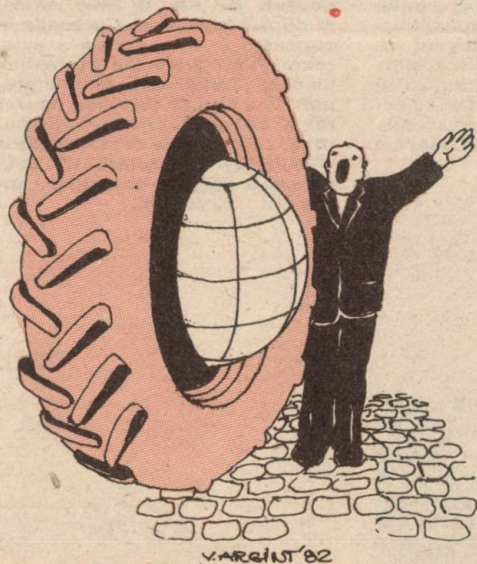
„Marile caracatițe“

În lumea noastră de după al doilea război mondial, principalele țări producătoare de cauciuc natural devin Malaezia, Indonezia, Thailanda, Sri Lanka. O «bogație» care nu prea le face bogate. Țări fără o industrie dezvoltată, ele exportă această materie primă pe prețuri de nimic — cîștigul cel «gras» revenind marilor societăți transnaționale, «marilor caracatițe» ale căror tentacule se întind pe vaste piețe, se amestecă, se încălesc, încît e greu să mai vezi cine și cît cîștigă. Mai mult: apariția, puțin înainte de al doilea război mondial, a cauciucului sintetic mărește atulul «marilor caracatițe» în miinile căror se află uzinele producătoare. Astăzi de trei ori

mai mare decât cea de cauciuc natural, producția de «sintetic» o va întrece, la sfârșitul acestui secol, de 10 ori! Ea a permis, permite și va permite și în viitor monopolurilor din domeniul cauciucului să dicteze prețurile pe piața mondială. Publicația O.N.U. «Forum du Developpement» relatează că o țară în curs de dezvoltare — cum sînt toate cele ce produc cauciuc natural — cumpără, pe prețuri de 25 tone de cauciuc, 6 tractoare — în 1960, 3,5 tractoare — în 1965, 2 tractoare — în 1975, iar astăzi... În schimb, între ele, marile companii se înțeleg de minune. «Să ne referim la anvelopele pentru automobile» scrie Ch. Levinson, secretarul general al Sindicatului internațional al lucrătorilor din chimie. Se spune că «Michelin» ar avea necazuri în America Latină, unde încearcă să-și instaleze câteva uzine. Sîntem tentați să credem că se poartă o luptă serioasă între giganții producători de pneuri — «Dunlop», «Pirelli», «Michelin», «Goodrich», «Firestone» și «Goodyear». Ne dăm seama repede, însă, că «Dunlop» fabrică anvelope pentru «Goodyear» în mai multe țări; că «Michelin» și «Dunlop» s-au asociat într-o «întreprindere mixtă»; că, pentru a completa tabloul, o uzină «irlandeză», care fabrică anvelope de tip radial pentru o companie americană, este controlată de firma austriacă «Semperit», care, la rîndul ei, e sub controlul firmei franco-belgiene «Kleber-Colombes», care este condusă de firma... «Michelin», al cărei sediu se află la Basel, în Elveția...

„Marile manevre“

De obicei, prețul unei mărfi — și cauciucul este o marfă — scade sau crește mai ales în funcție de cerere și ofertă. Dacă cererea e mare, iar producția scade, crește și prețul; și invers. Aceasta — de obicei.

Marile corporații care conduc piața cauciucului au grijă ca oferta să nu crească niciodată prea mult față de cerere, pentru ca și profilul lor cel puțin să rămână stabil, dacă nu să crească!

Astfel, în 1980, producția de cauciuc natural a fost cu 10 000 tone mai mare decât în 1979. Marile trusturi au «reglat» oferta, producînd cauciuc sintetic cu 370 000 tone mai... puțin! S-a găsit cauciuc mai mult? Da? de unde... Dacă nu e?! Dacă a sporit prețul petrolului care... etc. Și prețul cauciucului fabricat s-a păstrat ridicat; ba a și crescut! «Mari profituri prin marile manevre»!

„Deocamdată, bine, merci!“

Ce face cauciucul? Cauciucul în general? «Deocamdată — se poate răspunde — bine, merci!» Dar care îi este viitorul?

Cel previzibil — tot bine, merci! Încă n-a inventat nimeni, nimic, care ar putea înlocui pneurile la automobile. Iar vehiculele de uscat, pe pernă de aer, abia fac niște «pași» care nu le impun, încă, atenției. Astfel că, pentru anul 1988, consumul mondial de cauciuc — natural și sintetic — va fi, ne-o spune «International Institute of Synthetic Rubber Producer Inc.», de 18,8 milioane tone, cu 57 la sută mai mult decât în 1977.

Soarele unora dintre țările producătoare apune: Brazilia, care a fost prima țară producătoare, azi este între ultimele: 31 000 tone în 1981. În fruntea clasamentului sînt, astăzi, altele (la nivelul anului trecut): Malaezia — 1,562 milioane tone, Indonezia — 945 000 tone, Thailanda — 490 000 tone, India — 153 000 tone, Sri Lanka — 131 000 tone ș.a.m.d.

În producția de cauciuc sintetic — a cărei pondere va fi, în anul 2000, de 75 la sută — primii producători au fost, în 1981, în S.U.A. — 2,2 milioane tone, Japonia — 1,028 milioane tone, Franța — 492 000 tone, R.F.G. — 399 000 tone, Canada — 254 000 tone, Italia — 250 000 tone, Brazilia (!) — 242 000 tone...

N-ar fi exclus ca omul anului 2100 să afle de «arboarele care plînge» doar din dicționarele botanice!...

Ștefan Zaides

DIN ISTORIA ROMÂNȚĂ A CAUCIUCULUI

PERSPECTIVE ENERGETICE.

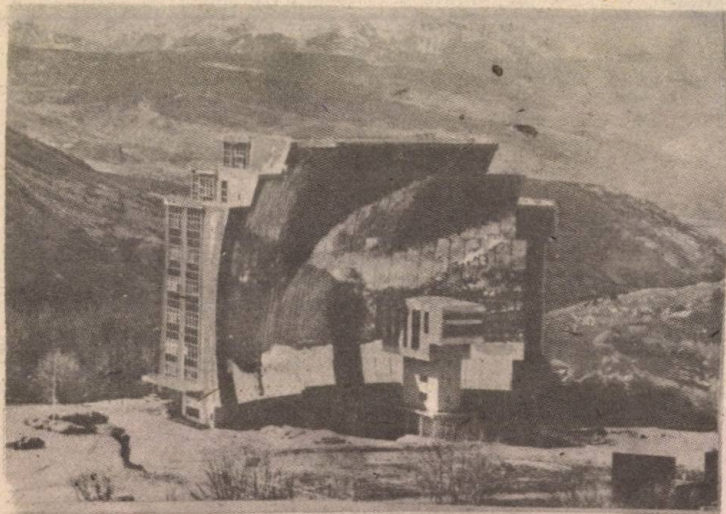
Cind, de exemplu, o bucată de cărbune este arsă, energia sa chimică nici nu scade, nici nu crește, dar energia sa potențială inițială este dispersată într-o asemenea măsură, sub formă de căldură, fum și cenușă, încât omul nu o mai poate reutiliza. Unele teorii atribuie acestui fapt o semnificație mai generală: cheltuind dotarea cu resurse a Terrei, omul, în procesul folosirii acestora, transformă energia lor potențială (înmagazinată în mod natural) în energie latentă (fără potențial și, deci, inutilizabilă). Cu alte cuvinte, considerându-se «nava spațială» Pământ ca un sistem închis, se aplică, în cazul Terrei, teoria tendinței naturale spre echilibru pasiv a sistemelor fizice închise, bazată pe cel de-al doilea principiu al termodinamicii, cunoscut și sub numele de legea entropiei. Potrivit acestui principiu, energia, odată utilizată, este pierdută, mai precis, ea nici nu crește nici nu scade, dar nu mai poate fi din nou folosită, întrucât devine atât de dispersată încât nu mai are capacitatea de a produce lucru mecanic. Entropia este o mărime care indică «stadiul» în care s-a ajuns în înaintarea spre starea de echilibru pasiv,

sau, altfel spus, ea măsoară gradul de epuizare a potențialului — existind, deci, o tendință naturală de creștere a entropiei în sistemele fizice închise. Tendința este, desigur, obiectivă, dar disponibilitățile energetice nu se rezumă la resursele neregenerabile, sfera lor fiind cu mult mai largă, incluzând surse de energie reînnoibile. Terra nu este un sistem energetic închis, primind permanent energie de la o sursă exterioară: Soarele. Iar, la nivelul sistemului nostru de referință, aceasta este practic inepuizabilă. Pe Pământ, potențialul energiei solare nu se află doar sub forma înmagazinată a resurselor (respectiv nereînnoibilă și, deci, supusă legilor entropiei), ci și sub forma unei emisiuni continue de energie (respectiv reînnoibilă și, deci, nesupusă legilor entropiei) și care se manifestă concret fie ca energie solară propriu-zisă (radiațiile solare), fie ca energie eoliană, mareotermică, maremotrică, a valurilor etc. În plus, trebuie subliniată eventualitatea producerii artificiale a energiei de tip «solar» pe Pământ, pe calea controlării și dirijării fuziunii termonucleare — sursă de energie, de asemenea, inepuizabilă. Toate acestea

constituie ceea ce, generic, numim sursele noi (alternative) de energie.

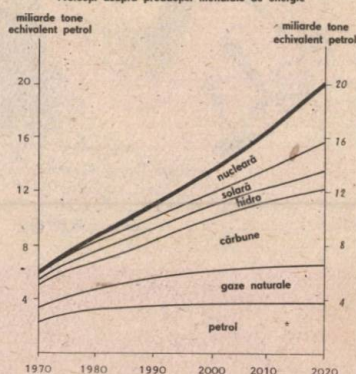
Exploatabilitatea comercial-industrială (pe scară largă) a acestor surse nu este pusă la îndoială nici chiar de evaluările considerate «prudente». Dar asigurarea acestei exploatabilități este legată de factori strict obiectivi — progrese tehnologice notabile — și, deci, de factorul timp, astfel încât, potrivit majorității estimațiilor, sursele noi de energie urmează a conta, cu adevărat în mod semnificativ, în balanța energetică mondială abia în secolul următor.

Ca atare, pentru o perioadă încă îndelungată, consumul energetic va continua să se sprijine, covârșitor, pe sursele energetice neregenerabile ale Terrei. Iar acestea, prin însuși caracterul lor, nu sînt nelimitate. Avertismentul teoriilor entropiste nu trebuie, deci, desconsiderat, ci, dimpotrivă. A-l lua, în mod serios, în considerare — și a proceda în consecință — înseamnă a evita tocmai catastrofa sau alternativa pe care teoriile respective o propun de a opri de pe acum creșterea economică, opunind, dimpotrivă, soluția — pe deplin posibilă și realistă — de a acționa din timp pentru a asigura condițiile continuării dezvoltării.

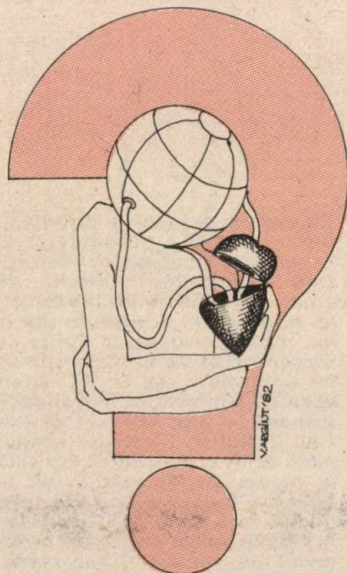

Graficul 1

Proiecții asupra producției mondiale de energie

NICI „FIȚI FĂRĂ GRIJĂ”, NICI „NU MAI E NIMIC DE FĂCUT”, CI „AVEȚI GRIJĂ” !

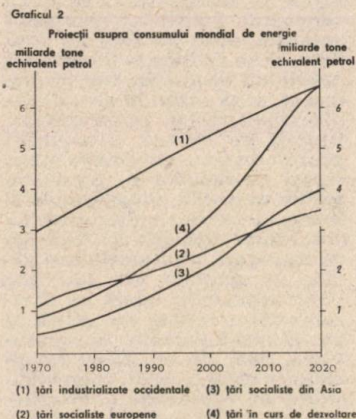

PROIECȚII ASUPRA PRODUCȚIEI MONDIALE DE ENERGIE (MILIARDE TONE ECHIVALENT PETROL)

	1976	2000	2020
Petrol	3,0 (40)	3,3 (25)	2,4 (12)
Gaze naturale	1,3 (18)	2,8 (22)	2,8 (14)
Cărbuni	1,9 (26)	3,7 (28)	5,6 (28)
Energie nucleară	0,1 (1)	1,2 (9)	4,5 (22)
Hidroenergie	0,4 (5)	0,8 (6)	1,3 (7)
Petrol și gaze din resurse neconvenționale	—	0,2 (2)	1,3 (7)
Surse regenerabile* (fără hidro)	0,7 (9)	1,0 (8)	2,1 (10)
Total	7,4 (100)	13,0 (100)	20,0 (100)

Sursa: World Energy Balance 2000—2020, World Energy Conference, Conservation Commission, 1981

() în paranteze ponderea fiecărei resurse sau surse energetice în total inclusiv energia necomercială (lemn, alte resurse locale)

Care sînt coordonatele acestei acțiuni din timp? Un studiu, «World Energy Balance 2000—2020» — demn de toată atenția, prin girul pe care îl poartă, elaborat fiind de un grup de specialiști sub egida uneia din cele mai prestigioase instituții internaționale

de profil, Conferința Mondială a Energiei — proiectează posibilitatea asigurării unui echilibru între cererea și oferta de energie pe plan mondial în următoarele 2—4 decenii, în condițiile menținerii unei creșteri economice susținute. Nu, însă, fără profunde reconsiderări și restructurări, și — important de semnalat — atât la nivelul ofertei (producției), cit și la nivelul cererii (consumului).

La nivelul producției, condiția este mobilizarea tuturor resurselor și surselor energetice disponibile. Componenta structurală fundamentală a acestei acțiuni — care tinde să îndrepte lumea spre o eră a «diversificării energetice» — este valorificarea preponderentă a resurselor neregenerabile mai abundente sau mai puțin accesibile, precum și a surselor energetice reînnoibile. Astfel încît, prin aportul lor substanțial sporit, să se asigure creșterea pe ansamblu a producției, chiar în contextul declinului inevitabil al contribuției hidrocarburilor (în special a petrolului) datorită rezervelor mult mai restrinse. Efor-

tul principal urmează a trebui să fie preluat de resursa neregenerabilă cea mai abundentă (cărbunele) și de energetica nucleară (vezi tabelul 1 și graficul 1).

— Producția de energie din surse nucleare este avută în vedere cu creșterea cea mai spectaculoasă (4,5 ori), urmînd ca, în 2020, să aibă o contribuție de bază (22 la sută) în cadrul balanței energetice, respectiv a doua contribuție după cea a cărbunelui.

— «Majoritatea relativă» (28 la sută) pe care ar urma s-o dobîndească aportul cărbunilor este prevăzută în contextul unei spoiri de 3 ori a producției acestora.

— Curba contribuției gazelor naturale ar marca, într-o primă fază, o traiectorie ascendentă (22 la sută în anul 2000), pentru ca apoi să se înscrie pe o traiectorie descendentă (pînă la 14 la sută în anul 2020).

— Aportul petrolului urmează a înregistra un declin considerabil (pînă la numai 12 la sută).

— Sursele noi și regenerabile de energie vor conta în balanța energetică globală într-o propor-

ție de 10 la sută, dar creșterea în cifre absolute a producției de energie din aceste surse va fi considerabilă.

Prin mobilizarea și valorificarea tuturor acestor resurse și surse energetice, oferta (producția) totală pe plan mondial ar urma să sporească la circa 600 exajouli în anul 2000 și la aproximativ 880 exajouli în anul 2020 (sau 13 și, respectiv, 20 miliarde tone echivalent petrol) — cifrele fiind apreciate ca producții maxim realizabile în condițiile tehnologice și economice previzibile.

Creșterea activității economice la nivel mondial, avută în vedere în studiu, este una relativ susținută — 3,4 la sută în medie anual — ținând cont de perioada îndelungată (patru decenii), luată în considerare. Totodată, ea poate fi considerată o creștere nu numai posibilă dar și de dorit, în măsura în care constituie media unor ritmuri diferențiate pe grupe de țări: mai mic în țările industrializate (1,5 la sută în medie anual) și mai mare în țările în curs de dezvoltare (4,3 la sută în medie anual), ținând seama de necesara lor înaintare pe calea industrializării și progresului economic.

În condițiile eficienței din prezent a folosirii energiei, consumul energetic global-mondial, reclamat de dinamica menționată a creșterii economice pe ansamblu — cu alte cuvinte consumul energetic estimat prin extrapolarea actualelor tendințe — ar ajunge să fie mai mare decât producția de energie considerată maxim realizabilă: cu 27 la sută în anul 2000 și chiar cu 58 la sută în anul 2020.

Eventualitatea unei astfel de neacoperiri de către ofertă a cererii de energie pune în evidență

PROIECȚII ASUPRA CONSUMULUI MONDIAL DE ENERGIE*) (MILIARDE TONE ECHIVALENT PETROL)

	1976	2000	2020
Țări occidentale industrializate	3,67 (4,8)	5,2 (5,9)	6,3 (6,5)
Țări socialiste europene	1,41 (3,9)	2,4 (5,5)	3,4 (6,8)
Țări socialiste din Asia	0,59 (0,62)	2,05 (1,59)	3,95 (2,46)
Țări în curs de dezvoltare	1,07 (0,54)	3,25 (0,94)	6,45 (1,23)
Total	6,7 (1,66)	13 (2,1)	20 (2,4)

Sursa: World Energy Balance 2000—2020, World Energy Conference, Conservation Commission, 1981

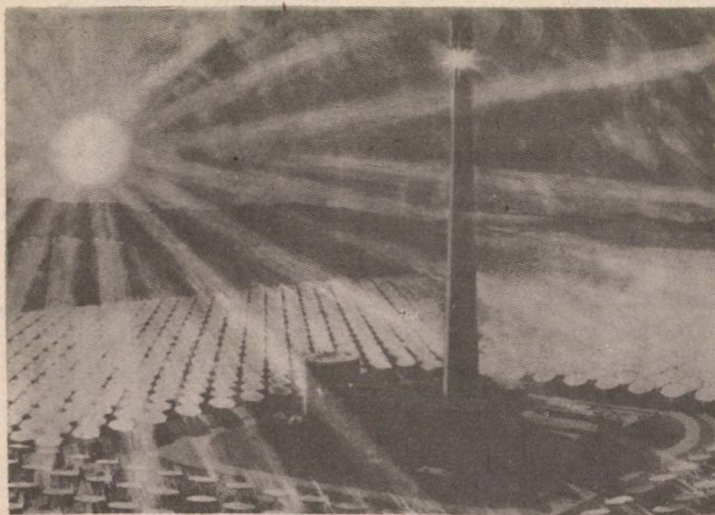
() în paranteze consumul de energie pe locuitor în tone echivalent petrol

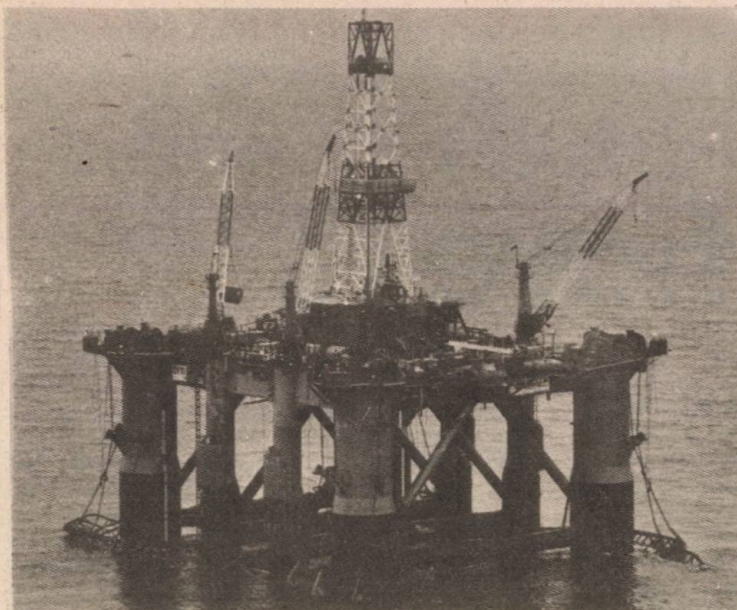
*) inclusiv consumul de energie necomercială (în totalul mondial acesta reprezentând în miliarde tone echivalent petrol: 0,7 în 1976; 1,0 în 2000 și 1,0 în 2020)

importanța frinării creșterii consumului, conturându-se pregnant că, pentru asigurarea unui echilibru între oferta și cererea de energie în condițiile menținerii creșterii economice pe plan mondial, restructurările trebuie să vizeze nu numai latura producției ci, deopotrivă, cea a consumului.

La nivelul cererii, condiția este, deci, limitarea expansiunii acesteia, prin măsuri de conservare și economisire a energiei. O asemenea economisire — apreciază studiul — este posibilă fără afectarea creșterii economice, prin schimbări tehnologice care să îmbunătățească randamentele de exploatare și să ridice eficiența utilizării energiei. Aceasta înseamnă, în fond, obținerea aceluiași efect economic cu un consum relativ mai redus de energie. Cifric vorbind, este luată în con-

siderare o scădere a raportului dintre creșterea consumului energetic și creșterea economică (sau a consumului specific de energie pe unitate de producție) la 0,6 în țările dezvoltate (de la un raport în general unitar în prezent) și la 0,6 în țările în curs de dezvoltare (de la un raport sensibil supraunitar în perioada actuală) — vezi tabelul 2 și graficul 2. Astfel, creșterea economică la nivel mondial (3,4 la sută în medie anual) este avută în vedere a fi obținută cu o sporire relativ mai mică (de numai 2,5 la sută în medie anual) a consumului de energie. Conservarea (economisirea) energiei constituie una din cele mai importante surse energetice. La ea invită caracterul limitat al resurselor neregenerabile pe care va continua să se sprijine preponderent consumul energetic. Dar nu numai el, ci și costul în sine al exploatabilității lor, ce va deveni, treptat, pe măsura consumării acestor resurse, mereu mai mare. Înseși cheltuielile de producție pentru extracția, valorificarea și folosirea lor vor crește datorită procesului obiectiv și necesar de recurgere la resursele mai sărace în conținut util sau mai puțin accesibile, odată cu epuizarea celor bogate sau aflate în poziții mai favorabile. Și nu este vorba doar de cheltuieli financiare: în chiar termeni energetici, efortul de exploatare și valorificare va fi mai mare, iar efectul obținut va fi comparativ mai mic. Se dovedește că nu numai eventualitatea epuizării resurselor neregenerabile, dar și sporierea, în viitor, a costurilor financiare și energetice ale obținerii și valorificării lor impun, la scara întregii omeniri, acțiuni ferme în direcția economisirii energiei. Aceasta

cu atât mai mult cu cât economisirea energiei este o exigență mai generală a înseși raționalității și eficienței economice și

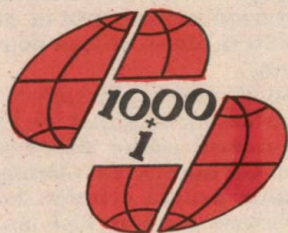
nu doar o replică forțată la diversele constrângeri energetice.

Concluzia studiului «Balanța energetică mondială: 2000—2020» —

elaborat sub egida Conferinței Mondiale a Energiei — este aceea că o confruntare a necesităților energetice previzibile cu perspectivele producției de energie tinde să arate că este posibil, chiar în condițiile menținerii creșterii economice, să se asigure un echilibru global între cererea și oferta de energie în următoarele patru decenii, dacă, însă, sînt puse la punct și aplicate politici ferme, pe de o parte, de dezvoltare a ofertei, prin valorificarea tuturor resurselor și surselor energetice tehnologic și economic exploatabile, și, pe de altă parte, de controlare a cererii, în sensul frînării extinderii acesteia prin măsuri de conservare și economisire a energiei.

Pe baza unei analize aprofundate și nuanțate, studiul prospectiv al specialiștilor Conferinței Mondiale a Energiei nu se lasă pradă nici «optimismului nerealist», dar nici nu cade în capcana «pesimismului catastrofic». Mesajul său este cel corespunzător realităților și cerințelor energetice actuale și de perspectivă: nici «fiți fără grijă», dar nici «nu mai este nimic de făcut», ci «aveți grijă»!

dr. Ilie Șerbănescu

«J.O.»

Orașului Los Angeles, gazdă, în 1932, a Jocurilor Olimpice, îi va reveni, 52 de ani mai târziu, în 1984, onoarea de a le organiza din nou. Se speră ca, de data aceasta, numărul participanților să fie mult mai mare decât în 1932, cînd, din cauza mijloacelor de transport (tren și vapor), au

fost prezenți la Los Angeles doar 1408 concurenți, față de 3 015 cîți participaseră la Olimpiada anterioară din 1928, de la Amsterdam. De notat că această diminuare s-a datorat și scoaterii fotbalului din programul olimpic, adică 500 de sportivi mai puțini. (Primul «mondial» avea să se nască în 1930, la Montevideo). Pe planul organizării, jocurile californiene au fost mai bune decît cele ce le-au precedat, mai ales în ce privește inovația primului sat olimpic, constînd din mici bungalow-uri prefabricate ce găzduiau, fiecare, patru sportivi avînd la dispoziție restaurante și un impecabil serviciu de transporturi. Totuși, azi, mulți experți — notează agenția italiană de știri ANSA — «sînt convinși că organizarea tehnică de la Los Angeles va fi mult inferioară celei de la Moscova», în special în ce privește serviciile de presă, mai ales după funcționarea aproape dezastruoasă a acestor servicii în timpul «J.O.» de iarnă de la Lake Placid, pe celălalt versant al imensului teritoriu al Statelor Unite.

«Lipsa completă de experiență a responsabililor serviciului de presă de la Lake Placid și aroganța lor au fost foarte aspru criticate, în timp ce, pentru serviciul de presă olimpic de la Moscova, n-au fost decît cuvinte de laudă» — precizează ANSA. La Congresul Asociației internaționale a presei sportive, ce a avut loc la Sao Paulo, președintele acestui organism, britanicul Frank Taylor, a declarat: «Prietenii din Statele Unite au dovedit uneori că le lipsește experiența de organizare a serviciului de presă pentru manifestatii sportive la care participă ziaristi-vorbind diverse limbi. E urgent să-i convingem pe organizatorii «J.O.», de la Los Angeles, să primească o delegație a organizației noastre care să le expună necesitățile pe care vor trebui să le satisfacă pentru ca serviciul lor de presă să fie eficient». «Să sperăm — conchide ANSA — că această cerere va fi auzită și că jocurile de la Los Angeles îi vor face pe ziaristi să uite dezastrul serviciului de presă de la Lake Placid.»

CUȘCA CU 21 de fiare

«De la sfârșitul celui de-al doilea război mondial și pînă astăzi, au venit pe lume noi generații, generații care au avut fericirea de a nu trăi tragedia cunoscută de noi. De-a lungul anilor, cinematograful, televiziunea și o seamă de lucrări cu pretenții istorice și științifice au furnizat acestor generații postbelice imagini nu tocmai corecte despre foștii cîrmuitori ai celui de-al treilea Reich. Uneori, denaturarea capătă proporțiile falsificării, ceea ce devine de-a dreptul periculos... În general, pseudoistoricii și publiciștii amatori de succese ieftine îi înfățișează pe hitleriști fie ca pe niște derbedei de duzină, fie ca pe niște bufoni, vrednici mai curînd de batjocură decît de oroare, fie ca pe niște aventurieri temerari, care au jucat nebunește la ruleta istoriei, au cîștigat din plin o bucată de vreme și, pînă la urmă, au pierdut totul... Există și tendința de a zugrăvi căpeteniile naziste sub chipul unor nebuni iresponsabili, ca să nu mai vorbim de literatura apologetică, care face din Hitler și complicitii săi niște bravi cruciați ai evului nostru.

Iată de ce am socotit de cuviință că amintirile mele, oricît de vechi ar fi, pot să aducă o modestă contribuție la o mai bună cunoaștere a naziștilor, care au format — în primul rînd și mai presus de toate — o bandă bine organizată de criminali și tilhari, cărora le lipsea orice urmă de conștiință...

Așa explică Airey Neave motivele care l-au determinat să scrie volumul *Nürnberg: A Personal Record of the Trial of the Major Nazi War Criminals in 1945—1946*, apărut anul trecut la Londra, în cea de-a treia ediție a sa. Această «cronică personală a procesului marilor criminali de război» nu este prima carte a lui Neave. La activul său se mai înscriu alte trei, toate avînd ca obiect marea conflagrație și toate fiind rîdul experiențelor sale personale.

Căci Airey Neave nu este un istoric de cabinet, care scrie la distanță, în timp și

spațiu, de evenimentele relatate. Ofițer în armata britanică, el a fost luat prizonier de germani la Calais, în vara anului 1940, cu prilejul prăbușirii frontului aliat în Franța. Internat în faimosul lagăr militar de la Colditz, a fost cel dintîi englez care a reușit să evadeze de acolo. A peregrinat o bună bucată de vreme prin Europa ocupată, sub diverse identități false. Cunoștea perfect limba germană, pe care o învățase din copilărie, ceea ce l-a ajutat să se dea drept bavarez la Hamburg și drept prusian în Saxonia. Arestat de Gestapo în Polonia, a rezistat cu stoicism schingiuirilor la care a fost supus și a izbutit să evadeze din nou.

Înapoiat în cele din urmă în Anglia, în primăvara anului 1942, s-a dedicat unuia dintre cele mai primejdioase sectoare ale «frontului din umbră» — organizarea rețelei M.I.-9, grație căreia au putut fi salvați, de la arestare și moarte, mii de ofițeri aliați și de luptători din mișcarea de rezistență europeană.

După sfârșitul războiului, în august 1945, în calitate de proaspăt licențiat al Facultății de drept, tînărul maior Airey Neave s-a înapoiat în Germania, ca membru al Comisiei britanice pentru crimele de război. Această funcție l-a pus într-un contact nemijlocit cu marii criminali judecați la Nürnberg, cărora a avut sarcina să le înmîneze actul de acuzare și alte documente oficiale.

Paginile care urmează constituie, pe de o parte, sinteza cîtorva dintre cele mai reprezentative capitole ale cărții lui Neave, cele în care autorul reușește să surprindă reacții și atitudini deosebit de semnificative ale foștelor căpetenii naziste. Pe de altă parte, m-am străduit să completez informația furnizată de Neave cu date extrase din alte lucrări, apărute în ultimii ani și avînd ca temă tot procesul de la Nürnberg. Cele mai importante dintre aceste studii sînt menționate în trimiterile bibliografice de la sfârșitul articolului de față.

Ultima «reședință» a guvernului Reichului — boxa de la Nurnberg. Rîndul din față, de la stînga la dreapta: Goering, Hess, Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Funk, Schacht. Al doilea rînd: Dönitz, Raeder, Schirach, Sauckel, Jodl, von Papen, Seyss-Inquart, Speer, von Neurath, Fritzsche

Prezenți și absenți

Actul de acuzare suna astfel:

«Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice

împotriva lui

Hermann Wilhelm Goering, Rudolf Hess, Joachim von Ribbentrop, Robert Ley, Wilhelm Keitel, Ernst Kaltenbrunner, Alfred Rosenberg, Hans Frank, Wilhelm Frick, Julius Streicher, Walter Funk, Hjalmar Schacht, Gustav Krupp von Bohlen und Halbach, Karl Doenitz, Erich Raeder, Baldur von Schirach, Fritz Sauckel, Alfred Jodl, Martin Bormann, Franz von Papen, Artur Seyss-Inquart, Albert Speer, Constantin von Neurath și Hans Fritzsche, individual și ca membri ai următoarelor grupări sau organizații cărora le-au aparținut — și anume:

Consiliul de miniștri ai Reichului, conducerea partidului nazist, S.S.-ul, S.D.-ul, Gestapoul, S.A.-ul, precum și Statul major general și Înaltul comandament al forțelor armate germane.

După cum se știe, patru au fost capetele de acuzare de la procesul marilor criminali de război. Limbajul juridic în care au fost redactate învinuirile este destul de complex. În esență, cele patru categorii de culpe se pot sintetiza în felul următor:

1. Participarea la o conspirație și la un plan comun de provocare a unui război de agresiune.
2. Comiterea de crime împotriva păcii prin dezlănțuirea unui război de agresiune.
3. Comiterea de crime de război.
4. Comiterea de crime împotriva umanității.

Actul de punere sub acuzare continua:

«Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, prin subsemnații Robert H. Jackson (care era pe atunci membru al Curții supreme a S.U.A.), Francois de Menthon, Hartley Shawcross (pe atunci procuror general al Marii Britanii) și R.A. Rudenko, însărcinați în mod corespunzător de guvernele lor respective pentru a cerceta acuzațiile aduse împotriva principalilor criminali de război și a asigura urmărirea lor penală, conform Acordului de la Londra, semnat la 8 august 1945, și Chartei acestui tribunal, prezintă în anexă, acuză pe...

Hermann Wilhelm Goering...»

Este momentul să facem câteva precizări. Robert Ley, ministrul muncii în guvernul hitle-rist, s-a sinucis la 25 octombrie 1945. Martin Bormann nu a putut fi arestat și se cunosc nenumăra-tele speculații, făcute în anii postbelici, cu privire la faptul că ar fi supraviețuit și s-ar fi ascuns într-o țară sud-americană (există însă prezumții serioase că a murit în Berlinul asediat de armata sovietică). Marele magnat al armamentului, Gustav Krupp von Bohlen und Halbach, nu a partici-pat personal la proces, figurînd doar ca «acuzat simbolic» și nefiind nici judecat, nici condamnat, din cauza vârstei sale înaintate (avea peste 80 de ani).

Aici o paranteză. Întimplarea a făcut ca maiorul Neave să fie cel care, la 9 septembrie 1945, a primit ordinul să aresteze întreaga conducere a uzinelor Krupp. Acestui episod el îi consacră un întreg capitol din lucrarea sa, capitol intitulat «Muncă de sclavi la Essen». Cu o indignare abia reținută, autorul vorbește despre cei peste 70 000 de deportați din toate colțurile Europei, pe care Hitler i-a silit să lucreze în gigantul complex siderurgic. «Oamenii erau tratați cu o sălbătică dar premeditată brutalitate, scrie Neave. Muncitorii suferau din greu de boli, subnutriție, teroare și torturi... Există lucrări, apărute după război, care încearcă să scuze familia Krupp, pretinzând că naziștii au obligat-o să folosească mină de lucru străină, inclusiv femei și copii. Afirmatia nu corespunde cituși de puțin adevărului. Industriașii celui de-al treilea Reich aveau posibilitate deplină să nu utilizeze deportați în întreprinderile lor. Studiind unele documente ale procesului de la Nürnberg se poate constata că până și Hitler a fost surprins, aflând că un titan de talia lui Krupp solicita repartizarea unui număr atât de mare de deportați».

Așadar, Gustav nu a compărut în fața tribunalului. Fiul său, Alfried, împreună cu principalii săi colaboratori, a fost judecat, tot la Nürnberg, într-un proces care a început la 16 august 1947 și s-a terminat la 31 iulie 1948. Cinismul cu care a răspuns el la interogatoriul său este o profundă revoltă în opinia publică germană și internațională. «Da, a spus la un moment dat Alfried Krupp, am știut de la început că în uzinele mele lucrează femei de 16—58 de ani și copii sub zece ani. Dar așa cereau necesitățile războiului... Nici unul dintre deținuți nu dădea randament cit de cit egal cu cel al unui muncitor german, din cauză că era subalimentat. Îmi amintesc perfect de nenumăratele plângeri pe care le-am primit în legătură cu hrana insuficientă a deportaților. Dar, pe vremea aceea, aveam probleme mai complicate de rezolvat».

În ciuda tuturor crimelor de care se făcuse vinovat, Alfried Krupp a fost condamnat, în 1948, la numai 12 ani de închisoare, dintre care a ispășit cinci, fiind apoi pus în libertate și reinstalat în fruntea uzinelor sale.

În lipsa lui Ley, Bornmann și Krupp, în boxa primului și celui mai mare dintre procesele de la Nürnberg aveau să se instaleze 21 de acuzați. Tuturor acestora, Airey Neave trebuia să le înmâneze trei documente: actul de punere sub acuzare, charta tribunalului și o listă de avocați germani, din rândul cărora urmau să fie aleși apărătorii.

Clovnul sîngeros

În dimineața de vineri, 19 octombrie 1945, maiorul Airey Neave și-a pus cea mai elegantă uniformă pe care o avea. «Mă simțeam, scrie el, de parcă aș fi fost gata să intru în prima linie a frontului. Îmi dădeam seama că atitudinea mea era absurdă. Tot ce mi se cerea era să înmînez niște hîrtii unor prizonieri, ceva ce nu se putea compara cu încercările prin care trecuseră în cursul războiului. Dar, în toți anii din urmă, imaginile lui Goering și ale acoliților săi naziști îmi inspiraseră, mie ca și lumii întregi, o asemenea teroare, încît gîndul că mă voi afla față în față cu ei îmi dădea fiori».

Însoțit de Harold B. Willey, secretarul general al tribunalului de la Nürnberg, care în viața civilă era șeful corpului administrativ al Curții supreme a Statelor Unite, Neave s-a prezentat la colonelul Burton C. Andrus, comandantul unui regiment american de blindate și guvernatorul închisorii în care erau deținuți criminalii de război.

Toți trei au traversat curtea care ducea la poarta principală a temniței, unde Andrus a apăsă pe butonul unei sonerii. Ușile grele de metal s-au deschis imediat. A răsunat un ordin scurt și un sergent major, comandantul gîrzii, a prezentat onorurile. Willey, Neave și un interpret care îi aștepta acolo au trebuit să-și semneze numele și să indice ora exactă a intrării, pe una dintre filele îngălbenite ale unui registru vechi.

Bătrîna închisoare germană i-a amintit maiorului britanic de cea de la Plotsk, din Polonia, unde fusese trimis de Gestapo în primăvara anului 1941. Celulele se aliniau pe trei etaje, ale căror culoare erau protejate de o rețea deasă de sîrmă groasă. Cîte un gardian patrula în dreptul a patru celule, dar, peste șase zile, după sinuciderea lui Ley, cîte un paznic avea să rămînă, zi și noapte, în dreptul fiecărei uși.

Înainte de a ajunge la prima celulă, Andrus a părăsit grupul, căruia i s-au adăugat în schimb alte cîteva persoane: un locotenent-colonel din serviciul de securitate al armatei americane, doctorul Douglas M. Kelley, unul dintre psihiatrii americani detașați pe lîngă marii criminali de război, pastorul luteran al închisorii, părintele Henry Gerecke, precum și un mic grup de membri ai poliției militare a S.U.A., cu căștile lor albe. Psihiatrul ținea în mînă un creion și un carnet gros, gata să noteze reacțiile «pacienților» săi, în schimb pastorul avea un aer foarte stînjinit.

După ce a străbătut în tăcere un lung coridor, grupul a ajuns în dreptul unei celule situate la extremitatea de sud a clădirii. Sentinela din dreptul ei a luat poziție de drepti. În timp ce unul dintre poliști alegea cheia, locotenent-colonelul american i-a șoptit lui Neave:

— Aici stă Goering!

Fără să știe de ce, maiorului i-au revenit în minte toate caricaturile pe care le văzuse prin ziare și toate glumele care i se povestiseră pe seama obezului Reichsmarschall. Acesta era mereu luat peste picior pentru multiplele sale pasiuni ridicole — pasiunea uniformelor, pasiunea decorațiilor, pasiunea costumelor tiroleze și de vînătoare, pasiunea rezidențelor somptuoase, lăcomia de bani, de giuvaeruri și de obiecte de artă. Multă vreme, Goering fusese tratat ca un clovn. Dar acum, toată lumea știa că acest clovn avea drept fard preferat singele de om.

Înainte de a se deschide ușa celulei, Neave s-a uitat prin vizetă. Goering ședea pe pat, ca și cum abia atunci s-ar fi sculat din somn. Pînă și acum, la peste cinci luni de la arestare, chipul său avea o expresie feroce și primejdioasă. Încrunta din sprîncene și un rictus îi deforma gura. Dar, cînd a pătruns în celulă, maiorului i-a venit greu să recunoască făloasa carură a mareșalului Reichului în individul scurt și gras, îmbrăcat într-o uniformă cenușie și ponosită, care abia îl încăpea.

Tatăl lui Goering fusese numit de Bismarck, în 1885, guvernator al celui de-al doilea Reich în teritoriul din sud-vestul Africii, care pe atunci era colonie germană (actuala Namibie). Acest

lucru i s-a părut principalului colaborator al lui Hitler un argument în favoarea sa, pe care avea să-l folosească în repetate rânduri, de-a lungul procesului, declarînd: «În familia noastră există o veche tradiție de prietenie cu englezii. Tatăl meu se afla în excelente relații cu înaltele oficialități britanice din Africa de sud.»²⁾

După cum se știe, în primul război mondial, Goering aparținuse aviației militare germane și, după moartea șefului ei, legendarul baron Manfred von Richthofen, preluase comanda unei escadrile celebre. Propaganda nazistă îi crease o aureolă post-factum de erou al aerului. De o mare circulație se bucura, de pildă, relatarea unui ofițer danez, căpitanul Krause-Jensen, care combătuse în rîndurile aviației franceze. După spusele sale, în aprilie 1918, el se angajase într-o luptă cu Goering, cînd, pe neașteptate, i s-a blocat mitraliera. Adversarul său — perfect vizibil în carlinga avionului de mică viteză a acelei epoci — a remarcat că danezul izbea deznădăjduit cu pumnii în arma sa, devenită inutilă. Drept care, Goering l-a salutat, ducînd două degete la caschetă, și s-a îndepărtat cavalereste. Însă această poveste, căreia hitleristii i-au făcut o mare reclamă, și-a pierdut toată credibilitatea atunci cînd s-a aflat că Krause-Jensen era șeful unei mărunte organizații fasciste din Danemarca, pe care o stipendia Berlinul.³⁾

Dar Neave cunoștea alte elemente, mult mai puțin glorioase, din biografia Reichsmarschall-ului. Morfinoman și cocainoman încă din 1917, Goering fusese recrutat de Hitler din primii ani de după război, devenind prima căpetenie a unei organizații de tristă memorie — faimoasele batalioane de asalt naziste S.A. Ceea ce nu l-a împiedicat ca, în 1934, să se numere printre principalii organizatori ai «noptii cuțitelor lungi», cînd batalioanele au fost desființate printr-o baie de sînge. Neave era, de asemenea, la curent cu faptul că Goering strînsese, prin jaf, o avere imensă, alcătuită din uzine și fabrici, latifundii, castele, întregi cartiere urbane și un fantastic muzeu cu opere de artă, dintre care peste 1 500 de picturi, luate tîlhărește din teritoriile ocupate sau de la oamenii trimiși să moară în lagărele de exterminare.⁴⁾

20 000 de tablete de paracodeină

Cînd ușa celei s-a deschis, Neave s-a oprit în prag și a tras adînc aer în piept. Goering s-a ridicat cu greu de pe pat. Maiorul a făcut un pas înăuntru, avîndu-l în stînga sa pe ofițerul de securitate și, la dreapta, pe interpret și pe Willey. În urma lor veneau doi polițiști, care duceau teancurile de hirtii destinate celor 21 de acuzați. Celula era mobilată cu un pat de fier, o masă și un scaun. Nici una dintre mobile nu putea fi împinsă la mai puțin de un metru și jumătate de fereastră. La căderea nopții, scaunul era scos iar patul fixat cu șuruburi în dușumea. Pe masă se aflau cîteva cărți, aruncate la întîmplare și care nu aveau aerul de a fi fost măcar răsfoite. Într-un colț se găseau WC-ul și, alături, un lavoar cu apă caldă și rece.

Pe un perete, stătea prinsă într-o pînează fotografia soției și fiicei deținutului. În primul moment, această poză l-a emoționat pe Neave. Apoi însă, el și-a amintit de cele aflate la uzinele Krupp. Acolo, un deportat reușise, cu eforturi supraomenești, să păstreze asupra sa o fotografie a soției și copiilor lui; într-o dimineață de decembrie a anului 1943, S.S.-iștii descoperiseră această «gravă încălcare a regulamentului» și-l pedepsiseră pe «infractor», spînzurîndu-l de încheieturile mîinilor și lăsîndu-l gol, în bătaia frigului, pînă ce înghețase, după o agonie de 39 de ore.

Reacțiile succesive ale Reichsmarschall-ului l-au convins repede pe maiorul britanic că avea de-a face cu un individ de o mare lășitate morală, care încerca să blufeze. În vîrstă acum de 53 de ani, el avea tresăriri de insolență, care îi aminteau probabil de vremurile fericite de odinioară, cînd fiecare cuvînt al lui făcea să tremure de spaimă zeci de mii de oameni. Întrevederea a debutat printr-o impertinentă întrebare, pe care deținutul a adresat-o locotenent-colonelului de securitate:

— Domnul ofițer face parte din corpul de pompieri?

Fără ca nici un mușchi de pe fața lui să se clintească, americanul l-a tîntuit cu o privire albastră și rece, care, după cît se pare, a făcut să-i treacă lui Goering orice poftă de glumă. S-ar putea ca unele dintre ieșirile lui necontrolate să se fi datorat regimului de dezintoxicare treptată la care era supus⁵⁾. Într-un volum consacrat tot procesului de la Nürnberg, colonelul Andrus,

R.A. Rudenko, procurorul
șef sovietic

guvernatorul închisorii din acest oraș, evocă întâlnirea lui cu Reichsmarschall-ul. la Mondorf-les-Bains, în mai 1945, imediat după arestare. Goering sosise acolo cu 16 valize de piele purtând monograma lui, o cutie roșie de pălării și un valet personal. Unul dintre geamantane era plin cu 20 000 tablete de paracodeină, pe care complicele lui Hitler le folosea ca erzaț de cocaină. Pe Andrus il surprinseseră în mod deosebit unghiile vopsite într-un roșu tipător, ca ale unei femei de stradă.

În cele două urmări, Goering și-a întors capul spre Neave și acesta a simțit din plin impactul ochilor lui mici și de o strălucire nefirească. Era singurul aspect care mai avea ceva comun cu flatantele portrete de odinioară, în care cel ce fusese desemnat ca succesor al Führerului apărea în toată splendoarea ceaprazurilor și medaliilor sale. Deși încă foarte gras, slăbise cu peste 30 de kilograme față de epoca sa de glorie, când apărea în togă și sandale, la Nero, în fastuosul său conac de la Carinhall. Totuși, așa cum avea să constate Neave, regimul alimentar al marilor criminali de război de la Nürnberg era incomparabil mai îmbelșugat decât cel pe care ei îl oferiseră prizonierilor, deportaților și celorlalte victime ale zvasticii.

Surprins el însuși că vocea îi răsună fermă și calmă, Neave s-a adresat deținutului:

— Herman Wilhelm Goering?

Cel astfel interpelat s-a simțit dator să pozeze, să joace mai departe rolul unui demnitar rafinat și sigur de sine. Auzindu-și numele, el s-a înclinat cu un zîmbet și a făcut un gest circular cu mina lui umflată și albă, de parcă ar fi vrut să se scuze: «Imi pare rău că nu vă pot invita să luați loc». Au fost cuvintele pe care avea să i le spună, pe un ton mîeros, lui Neave, cu prilejul unei noi vizite a acestuia, peste cîteva zile. De data aceasta însă, clătîindu-se pe picioare, el s-a mulțumit să răspundă scurt:

— Jawohl! (Întocmai)

— Sînt maiorul Neave, ofițerul împuternicit de către tribunalul militar internațional să vă înmînez o copie a actului prin care vi se aduc o serie de acuzații.

Deși stăpînea perfect limba germană, Neave se conformase instrucțiunilor, vorbind în engleză. În timp ce asculta traducerea interpretului, Goering s-a încruntat fioros, ca un gangster dintr-un film prost de la Hollywood, după expresia autorului. Acesta a continuat, dîndu-i lămuriri despre articolul 16 din charta tribunalului, în care se prevedea că acuzații aveau dreptul fie să se apere singuri, fie să recurgă la serviciile unui avocat.

— Așadar, a venit sorocul! a comentat Goering, cu un glas deprimat, care părea să fie tot o manevră histrionică, pentru a-și impresiona auditoriul.

Ca un psihiatru sirguincios ce era, doctorul Kelly s-a grăbit să noteze replica. Lui Neave, cuvintele nu i-au făcut nici o impresie, dimpotrivă, i s-au părut foarte banale, la capătul a aproape doisprezece ani de putere absolută. În continuare, maiorul a anunțat pe deținut că putea să-și aleagă un avocat din lista alăturată sau, dacă prefera, avea dreptul să lase pe seama tribunalului desemnarea unui apărător. Era evident că Goering nu sesiza sensul celor auzite. Vreme de un deceniu și mai bine, el împărțise într-un stat în care inculpații mai ales cei cărora li se aduceau învinuiri politice sau rasiale, nu se bucurau nici de cel mai mic drept, apărarea lor fiind o pură farsă judiciară, chiar în puținele cazuri cînd ea era permisă în mod formal.

După ce a parcurs repede din ochi lista avocaților, Goering a declarat cu o voce puternică, care amintea cîte ceva din grosolănia sa de altădată:

— Nu știu nimic despre domnii de pe această listă. Nu am avut niciodată și nu am nici astăzi de-a face cu avocați. Va trebui ca dumneavoastră să găsiți unul pentru mine, Herr Major. Personal, nu cred că vreun avocat german va îndrăzni să deschidă gura în fața tribunalului aliat. N-ar fi mai bine să mă apăr singur?

Rudolf Hess la un interogatoriu

Neave, care primise indicații să depună toate stăruințele pentru ca nici unul dintre acuzați să nu rămână fără apărător, a insistat ca Goering să se oprească asupra unui nume de pe listă. Reichsmarschall-ul a înălțat din umeri, cu un aer disprețuitor:

— Totul mi se pare fără nici un rost! Va trebui să citesc cu multă atenție actul de acuzare, dar trebuie să vă spun de la început că îi contest orice bază legală... Avocați! Avocați nu vor fi de nici o utilitate la acest proces! Ceea ce îmi trebuie mie este un bun interpret. Vreau să am un translator personal!

— Pentru aceasta, va trebui să vă adresați tribunalului, a răspuns Neave. Miine dimineață mă voi întoarce pentru a afla ce ați decis în privința avocatului.

Pe maior nu îl mira aroganța Reichsmarschall-ului. El știa că, în primele sale zile de prizonierat, Goering se așteptase să fie tratat ca un împărat căzut în captivitate și ceruse generalului Eisenhower să i se restituie bastonul de mareșal și să se permită aghiotantului și valetului său să-l slujească în continuare.

Fără să-i mai adreseze nici un cuvânt, Neave a părăsit celula. Cu coada ochiului, l-a mai văzut pe deținut înclinându-se. Apoi ușa s-a trântit la loc, cu un zgomot greu și metalic.

Un diagnostic dificil

Vizita următoare era destinată lui Rudolf Hess, «colegul de pușcărie» al lui Hitler în 1923, apoi șeful Comisiei centrale politice a partidului nazist, locțiitor al Führerului cu începere de la 21 aprilie 1933 și autor principal al legilor de discriminare rasială din 1935. Umbră devotată și slugarnică a lui Hitler (se spunea că acesta îi alesese și soția, Ilse, fostă chelnărită la restaurantul «Ostera Bavaria» din München), el zburase cu avionul său personal în Anglia, la 10 mai 1941, pentru a media o pace separată cu Reichul, înainte ca acesta să dezlănțuie agresiunea împotriva Uniunii Sovietice. După eșecul tentativei sale, rămăsese prizonier în Marea Britanie, fiind adus la Nürnberg în ziua de 10 octombrie 1945.

Înainte de a ajunge la celula lui Hess, colonelul Andrus s-a alăturat din nou grupului și i-a spus lui Neave:

— Nu știu cum stau exact lucrurile cu Hess, este nebun sau face pe nebunul. După părerea mea, simulează, dar nu putem să ne luăm nici un risc. În Anglia, a încercat să se sinucidă.

Andrus era, pe bună dreptate, preocupat de această problemă. La 6 octombrie, unul dintre deținuții închisorii sale, doctorul Leonardo Conti, agățase un prosop de una din barele de la ferestra celulei sale și se spânzurase. Conti făcea parte din acel monstruos corp de medici de tipul lui Mengele, care întreprinseseră experiențe de o cruzime fără seamăn asupra deportaților din lagărele de concentrare. Moartea lui inopinată atrăsese neplăceri guvernatorului american al închisorii, critice la adresa acestuia întinzându-se peste câteva zile, cu prilejul sinuciderii lui Ley.

Suspiciunile lui Andrus cu privire la Hess erau cu atât mai întemeiate cu cât acesta încercase (sau se prefăcuse că încercase) să-și ia viața în două rînduri. În 1942, cu părul vilvoi și cu ochii ieșiți din orbite, el se aruncase peste balustrada unei scări a închisorii de la Mytchett Place, în apropiere de Farnborough, iar în februarie 1945, se înjunghiasse în piept cu un cuțit la spitalul Maidiff Court, lângă Abergavenny.⁷ Dar încă și mai devreme, imediat după aterizarea sa în Scoția, în mai 1941, el manifestase simptome de paranoia (mania persecuției), alternînd cu lungi perioade depresive și ipohondrice. Se temea mereu că va muri otrăvit de paznicii săi. La Nürnberg, a doua zi după sosire, i-a dat lui Andrus un pachet cu câteva resturi de mîncare și trei batioane de ciocolată, cerîndu-i să le trimită la analiză și exprimîndu-și convingerea că conțineau cianură de potasiu.

Specialiștii nu s-au pus de acord asupra diagnosticului. Unii se lăsau tentați să-l considere un autentic alienat mintal, dar cei mai mulți înclinau spre ideea că Hess juca teatru în mod sistematic, în speranța că va scăpa de pedeapsă. La adăpostul «demenței» sale, el își îngăduia repetate infracțiuni de la regulamentul închisorii. Astfel, cînd l-a înțilnit prima oară pe Goering, pe unul dintre coridoare, l-a salutat înfîlînd brațul și strigînd «Heil Hitler!», ceea ce i-a atras o severă admonestare din partea guvernatorului.

Pentru a preveni orice nouă tentativă de sinucidere, Andrus ordonase ca, ori de cîte ori se deschidea ușa celulei, încheietura mîinii lui Hess să fie atașată printr-o pereche de cătușe, de antebratul unui gardian. Așa l-a găsit Neave în dimineața aceea. Fostul locțiitor al Führerului, în poziție de drepti, l-a măsurat de sus pînă jos pe tînrul ofițer britanic, cu ochii săi de o culoare incertă din cauza sprîncenelor extrem de stufoase care-i acopereau. După ce a ascultat drepturile ce-i erau conferite prin articolul 16 al chartei tribunalului, Hess a întrebat:

— Am voie să mă apăr singur?

Maiorul i-a explicat și lui că era mai bine să-și aleagă un avocat. Pe neașteptate, Hess a scos un geamăt și a strîns din fălci, dezgolindu-și dinții lungi și gălbui: părea că suferă de o durere insuportabilă. De teamă ca nu cumva deținutul să aibă o criză nervoasă, Neave s-a dat cu un pas înapoi. Dar guvernatorul Andrus nu s-a lăsat impresionat:

— Trebuie să fie niște crampe de stomac, a mormăit el. Dacă nu cumva se prefacă... Scoateți-i cătușele și lăsați-l să se așeze pe pat. Dar fiți cu ochii pe el!

Soldații americani au executat ordinul și Hess s-a instalat pe pat, ducînd mîinile la burtă și legîndu-se, ca sub imperiul unei teribile suferințe. În minutele următoare, care s-au scurs într-o tăcere desăvîrșită, Neave a remarcat pe masă un roman detectiv de Edgar Wallace, în traducere germană, ceea ce dădea întregii ambianțe o coloratură, în același timp, comică și lugubră. În cele din urmă, Hess s-a ridicat din nou în picioare și încheietura mîinii i-a fost imediat prinsă de cea a tînrului polițist. Cu o voce cavernoasă, el s-a adresat lui Neave:

— Pot să mai pun o întrebare?

Maiorul a înclinat scurt din cap.

— Urmează să fiu judecat împreună cu Goering și ceilalți camarazi?

— Sînteți acuzat că ați luat parte la o conspirație, împreună cu Goering și cu alți membri de frunte ai Partidului Național Socialist. În consecință, veți fi judecați, toți laolaltă, pentru aceste învinuiri.

Hess a tresărit și l-a privit pe Neave de parcă ar fi vrut să-l strângă de gât, răstindu-se la el: — Nu vreau să fiu judecat împreună cu Goering!

Nimeni nu s-a învrednicit să-i dea vreun răspuns. Neave și întreaga lui suită au părăsit celula. După închiderea ușii, maiorul s-a mai uitat o dată prin vizetă. Hess se tolănise din nou pe pat, fără să se atingă de vreunul din documentele ce-i fuseseră înmînate. Se cufundase deîndată în lectura romanului polițist.

Bismarck nr. 2—

Cea de-a treia celulă aparținea lui Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe al celui de-al treilea Reich între 1938 și 1945, omul pe care Hitler, într-un moment de efuziune, îl proclamase «un al doilea Bismarck», dar și individul pe care-l disprețuiau profund nu numai subalternii, ci și ceilalți miniștri de la Berlin.

Imediat după primul război mondial, Ribbentrop devenise partenerul unui anume Schoenberg, alcătuiind reprezentanța comercială a unei firme germane, Henkell, care producea o imitație ieftină de șampanie. În 1920, el se căsătorise cu Anneliese Henkell, fiica patronului, care-i adusese o zestre impunătoare. Prima întâlnire cu Hitler a avut loc în 1932, când Ribbentrop și-a oferit serviciile ca interpret, formînd apoi «birou» care-i purta numele și care furniza Führerului informații culese din presa străină. Numit în 1935 comisar al Reichului pentru problemele dezarmării (1), apoi «ministru plenipotențiar și ambasador extraordinar cu misiuni speciale», el și-a prezentat scrisorile de acreditare, la 30 octombrie 1936, pe lângă regele Eduard VIII al Angliei. Nici doi ani mai târziu, Ribbentrop a devenit șeful întregii diplomații naziste, post în care a vădit o brutalitate fără precedent în analele Europei moderne și o ignoranță care avea darul să-i stupefieze pe interlocutorii săi, chiar atunci cînd aceștia reprezentau regimuri favorabile fascismului.

Încă din primele secunde ale întîlnirii, Neave a dobîndit impresia că avea de-a face cu un personaj stupid și înfricoșat. Cîteva zile mai târziu, un alt acuzat în procesul de la Nürnberg, fostul ministru al economiei, Hjalmar Schacht, avea să-i spună că «Ribbentrop trebuie spînzurat pentru prostie, cea mai mare crimă din cîte poate comite un om». Nici Goering nu avea o părere mai bună: «Ribbentrop este un egoist fără seamăn, dar nu are nici pregătirea, nici tactul necesare pentru diplomație. Am încercat să-l conving pe Hitler să-l îndepărteze din cel puțin două motive. Mai întîi, pentru că nu era pe placul britanicilor și Hitler ar fi vrut să întretină relații bune cu Anglia. Dar, cînd a fost prezentat regelui Eduard VIII, Ribbentrop l-a salutat cu «Heil Hitler», ceea ce s-a considerat o insultă adusă Coroanei... În al doilea rînd, pentru că aroganța lui Ribbentrop a călcat pe nervii multor oameni de stat, europeni și asiatici, care ne simpatizau și ne-ar fi fost utili.»²⁾

A doua zi după eșecul atentatului împotriva lui Hitler, de la 20 iulie 1944, Goering și Ribbentrop au avut o ceartă violentă, ecou întîrziat al unui incident petrecut cu ani în urmă, cu prilejul semnării Pactului tripartit dintre Germania, Italia și Japonia, cînd ministrul de externe ceruse Reichsmarschall-ului să se lase filmat și fotografiat în spatele lui. În după-amiaza de 21 iulie 1944, în toil tumultului, Goering a fost cit pe aci să-l lovească în cap pe Ribbentrop cu bastonul său de mareșal. Ministrul a luat-o la fugă, țîpînd din răsuputeri:

— Sînt unul dintre marii demnitari ai celui de-al treilea Reich și numele meu începe cu particula von³⁾.

Acum, în celula închisorii de la Nürnberg, se afla, după expresia lui Neave, «un oportunist de mîna a doua, care crezuse că l-a apucat pe dumnezeu de picior, dar care dăduse faliment». Speriat și umil, prizonierul își frîngea mințile, în vreme ce ticuri nervoase făceau să-i tresare colturile gurii. Privirile lui fugeau de colo pînă colo, fără a se uita în ochii omului. Părea dominat de o panică irepresibilă, căutînd cu disperare o ieșire din celula în care domnea o dezordine totală. Pe masă și pat erau risipite zeci de foi de hîrtie, acoperite cu un scris lăbărtat și necitit, presărat cu nenumărate pete de cerneală și de grăsime.

Cel despre care ministrul de externe al Italiei fasciste, Galeazzo Ciano, spusese că era «un tip cu adevărat sinistru, din cauza imbecilității și îngîmfării sale, a ascultat cu capul plecat micul discurs al lui Neave, apoi, spre uluirea acestuia, a izbucnit în plîns:

— Ce să mă fac? a întrebât el, frîngîndu-și mințile. Ce să mă fac? Ce să mă fac? Unde să găsesc un avocat?

Nevenindu-i să-și creadă urechilor, maiorul britanic i-a ripostat pe un ton sec:

— Nu cunoașteți nici un avocat?

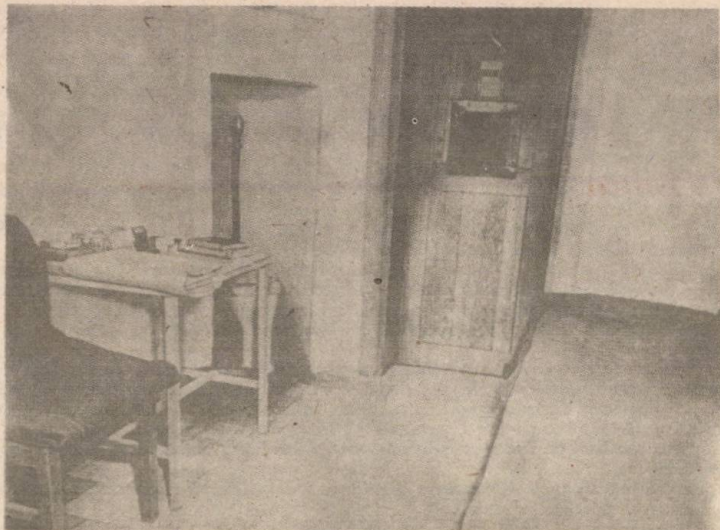
«Cu ochii scăldați în lacrimi și cu înfățișarea unui comis voiajor prins cu mița în sac, scrie Neave, Ribbentrop continua să-și frîngă mințile și să se vaita, scoțînd sunete nearticulate. Mă așteptasem la o înfruntare plină de impertinență, dar aveam în față o zdreanță umană».

Somat de Willey să nu mai lungească discuția, cel supranumit al doilea Bismarck de pe continent a reușit să înghe:

— Nu cunosc pe nici unul dintre avocații de pe această listă, cu excepția doctorului Scanzoni, care este un celebru penalist. L-am întîlnit, cu mulți ani în urmă, la un cocteil pe care l-am dat eu, la sediul nostru de pe Wilhelmstrasse...

Willey a întrerupt cu asprime valul de reminiscențe al fostului ministru de externe. Acesta a căutat cu febrilitate printre hîrțile risipite în jurul său și i-a întins una din ele lui Neave: era o listă de personalități britanice care, l-a asigurat Ribbentrop, puteau depune mărturie despre «eforturile lui pentru salvarea păcii și pentru o înțelegere veșnică între Germania și Anglia». Neave nu și-a putut reprimă un zîmbet. Își amîntea perfect de modul cum Ribbentrop îl convinsese pe Hitler că englezii erau prea «degenerați» pentru a se angaja într-un război împotriva celui de-al treilea Reich și că, dacă o vor face, se vor grăbi să capituleze în maximum șase luni. Neave își mai amîntea că, în mai 1945, Ribbentrop trimisese o bizară scrisoare, adresată lui Vincent (sic!) Churchill și Anthony Eden, în care declara că Hitler fusese «un mare idealist», călăuzit în permanență «de ideea unei umanități libere, îmbelșugate și fericite». Scîncelile lui de acum îl umpleau de scîrbă. Refuzînd să ia hîrtia întinsă de prizonier, Neave l-a sfătuit:

«Spațiul vital» pe care li-
derii nazisti l-au dobândit
în final: perimetrul unei
celule

— Trimiteți-o secretariatului general al tribunalului.

Neave a dat să plece, dar a auzit în spate vocea plângăreată a celui de-al doilea Bismarck:

— Vă rog să mă ajutați, domnule maior! Vă rog foarte mult să mă ajutați!

— Voi proceda conform normelor legale, a răspuns Neave, simțind încă o dată un fior de dezgust.

Și ușa celei s-a închis. Prin vizetă, ofițerul britanic l-a zărit pe Ribbentrop, stînd mai departe în picioare, într-o mină cu actul de acuzare, în cealaltă cu lista de «martori favorabili» din Marea Britanie.

Taurul Franconiei

Venise rîndul lui Julius Streicher. Clădirea palatului de justiție și cea a închisorii din Nürnberg îi erau familiare, căci nu pentru prima oară se afla el aici. Înainte de venirea la putere a lui Hitler, fusese judecat în opt rînduri pentru calomnie, sadism și violuri. În cinci cazuri, fusese condamnat la pedepse mergînd pînă la 12 ani de închisoare, dar de fiecare dată fusese eliberat înainte de termen, sub presiunea batalioanelor S.A.⁽⁵⁾. Complicațiile sale penale continuaseră și după 1933, în ciuda vechii sale amicitii cu Hitler. Acesta îi făcuse două mari onoruri: de a i se adresa cu «tu», ceea ce i se întîmpla foarte rar, și de a-l menționa în «Mein Kampf», cînd pe care o împărțea cu fostul ministru de interne, Wilhelm Frick.

Streicher fusese proprietarul, directorul și redactorul-șef al celei mai imunde fiuici fasciste pe care a cunoscut-o istoria: «Der Stürmer». Coloanele ei au purtat, vreme de ani de zile, o campanie dezlănțuită de instigare la discriminarea rasială, de ațîțare la pogromuri antisemite, de denigrare a socialismului și democrației, de difuzare a celor mai retrograde concepții antiștiințifice și antiumane. De profesie învățător, ca și Himmler, Streicher a devenit, cu începere din 1923, cînd a apărut primul număr din gazeta sa, «pitecantropul regimului nazist», după formula găsită de Goebbels. Îndemnurile sale la genocid au răsunat de-a lungul a peste două decenii, inspirînd multe dintre crimele în masă săvîrșite în numele zvasticii.

Hitler îl botezase, cu tandrețe, «taurul Franconiei», dar lumea îi spunea în mod curent «bestia de la Nürnberg». În acest oraș se afla redacția ziarului și tot aici își avea Streicher cartierul său general. Numit gauleiter al Franconiei în 1933, el a exercitat o putere discreționară asupra acestei provincii pînă în 1940. «Der Stürmer» se tipărea acum și în ediții în limbi străine — engleză, franceză și spaniolă —, în care erau atacați cu violență mari savanți de origine evreiască, ca Einstein, Ehrlich și Wassermann. Pe acesta din urmă, Streicher îl acuza că descoperise reacția care-i poartă numele și care pune în evidență infecția sifilitică numai și numai pentru a... spurca singele arienilor. «Unui arian adevărat nu-i pasă de sifilis, scria el. Singele teutonic nu are nevoie nici de analize, nici de medicamente, el biruiește singur orice microb și orice boală».

Nu din cauza unor asemenea elucubrații a luat cariera sa o turnură proastă în 1940, și nici din cauza perversiunilor sale sexuale sau a celor cîtorva zeci de plîngeri din partea unor părinți ai căror copii — băieți și fete sub 14 ani — fuseseră siluiți de «taurul Franconiei». Fatale i-a fost lăcomia sa nemăsurată, care l-a împins nu numai să trateze finanțele publice ca pe o sursă personală de venituri, ci și să-și înălțare complicitii de la împărțirea beneficiilor. Drept detonator a servit un articol, publicat în decembrie 1939, în care se arăta că Edda, fiica lui Goering, fusese concepută prin însemințare artificială. Furios, Reichsmarschall-ul a numit, în februarie 1940, o comisie de anchetă, care să cerceteze jafurile comise la Nürnberg.

S-a constatat printre altele că Streicher își însușise opt milioane de mărci, percepute ca «amendă» de evreii din Franconia, în noiembrie 1938. S-a mai descoperit că Streicher achiziționase, prin teroare, 26 de mari întreprinderi, pe care le plătise cu prețuri variînd între 5 și 10 la sută din valoarea lor reală. Pe aceeași cale, «bestia de la Nürnberg» devenise proprietarul a 811 imobile.

Rezultatul anchetei a fost demiterea lui Streicher din postul de gauleiter și obligarea lui de a restitui ...63 928 de mărci din banii furați. Dar, până la sfârșitul războiului, el a continuat să publice «Der Stürmer», iar în lunile mai și iunie 1944 Goebbels și Ley i-au făcut vizite prietenești la conacul pe care-l dobândise prin împușcarea vechiului său proprietar.

Cînd a intrat în celula lui Streicher, Neave a văzut «un bătrîn scund și gras, cu țeasta rasă chilug și cu o înfățișare de libidinos înrăit, subiect ideal pentru o gravură licențioasă din secolul al XVII-lea». Stătea în picioare, într-o vagă poziție de drepti, cu bărbia împinsă înainte, gata să vorbească fără a fi întrebare.

— Gura! a tunat colonelul Andrus. Să nu aud un cuvînt!

După ce a ascultat anunțul oficial al lui Neave, Streicher a început să gesticuleze și la colțurile buzelor i s-au format picături de spumă albă-cenușie:

— Cer să fiu apărat de un avocat arian, antisemit și conștient de superioritatea rasei germanice. Nimeni altul nu mă poate apăra...

După ce a parcurs lista juriștilor pe care i-o înmînase maiorul, Streicher a țipat din nou:

— Toți ăștia sînt evrei sau democrați! Am auzit că și judecătorii sînt antinaziști... Pe mine nu mă pot judeca decît niște magistrați care cred în cauza lui Hitler...

— Tacă-ți botul, Streicher! a strigat Andrus, plin de minie.

Numaidecît, deținutul a luat o postură deferentă, înclinîndu-și bustul și unindu-și palmele într-un gest rugător. Pe un ton dulceag și insinuant, el s-a adresat lui Neave:

— Sper că domnul maior este arian sută la sută... La urma urmelor, englezii sînt verii noștri primari și între noi n-ar fi trebuit să izbucnească războiul, căci...

— Streicher! a scrișnit printre dinți Andrus. Dacă te mai aud scoțînd o vorbă, te bag la carceră!

«Taurul Franconiei» a amuțit. Neave s-a grăbit să părăsească celula.

Galeria monștrilor

Turneul maiorului britanic a continuat prin închisoarea de la Nürnberg. Rînd pe rînd, el a intrat în celulele marilor criminali de război, pentru a le înmîna documentele oficiale ale procesului.

...În celula lui Baldur von Schirach, care, în 1945, avea 38 de ani. La această vîrstă, relativ fragedă, avusese răgazul să fie șeful suprem al organizației de tineret Hitlerjugend. În cadrul ei, se propovăduiau copiilor și adolescenților preceptele naziste cele mai barbare, pregătindu-se astfel carnea de tun pe care Führerul avea s-o arunce în foc, fără nici o crutare, în ultima fază a războiului. Grație lui Schirach, începînd din 1938, toți copiii trebuiau să recite, dimineața, la școală și seara, înainte de culcare, o rugăciune specială, care glăsuia printre altele:

O, Führerul meu, pe care mi l-a dat Domnul,

Ocroțește-mă și apără-mă cît voi trăi!

Tu ai mîntuit Germania de cea mai cumplită primejdie,

Mulțumescu-ți fie pentru traiul meu de zi cu zi.

...În celula lui Alfred Rosenberg, primul «filozof al nazismului», fost Reichsleiter, fost șef al secției externe a Partidului Național Socialist, fost comisar al Führerului pentru salvagardarea dictaturii fasciste, fost comisar pentru problemele zonelor est-europene, fost ministru al Reichului pentru teritoriile ocupate din răsăritul continentului, fost general S.S.

Dar, dincolo de esotericile chestiuni ale «gîndirii naziste», principalul său titlu de glorie îl reprezenta organizația «Einsatzstab Rosenberg» care, între octombrie 1940 și iulie 1944, realizase, după propria sa expresie, «cea mai mare operație de artă din istorie». E vorba de jefuirea din țările Europei de răsărit, inclusiv România, a unui număr de 21 903 obiecte de artă, printre care 10 890 de picturi, numai acestea valorînd peste 25 de miliarde de mărci ⁽¹⁾.

...În celulele celor trei F: Frank, Funk și Frick. În calitatea sa de guvernator general, Hans Frank domnise din 1939 pînă în 1945 asupra acelei părți a Poloniei care nu fusese anexată de Reich. În această calitate, avea pe conștiință viețile cîtorva milioane de oameni. La activul lui, se înscriseră declarații de felul celei făcute la 22 noiembrie 1939: «Să nu mi se pară nimic excepțional dacă va trebui să executăm, într-o singură rundă, 15 000—17 000 de polonezi». La 16 decembrie 1941, el scria într-un raport: «Vom găzdui pe teritoriul guvernămîntului general un total de peste 2 500 000 de evrei, veniți din toată Europa». La 4 ianuarie 1944, el informa Berlinul: «Ne-am dat toată osteneala, dar la ora aceasta tot mai avem în guvernămîntul general aproximativ 100 000 de evrei» ⁽²⁾.

Călaul Poloniei, așa cum fusese supranumit pe bună dreptate, l-a întîmpinat pe Neave cu un salut foarte respectuos și cu următoarea profesie de credință, cu care spera probabil să dobîndească simpatia ofițerului britanic:

— Să știți că privesc tribunalul care ne va judeca ca pe o curte a dreptății, instituită de Dumnezeu pentru a pune capăt crîncenei ere de suferințe pe care a inaugurat-o Adolf Hitler!

— Gura, Frank! i-a retezat-o scurt colonelul Andrus.

Walther Emmanuel Funk, pe care Neave l-a găsit plîngînd în hohote, fusese președinte al Băncii Reichului începînd din ianuarie 1939 și «plenipotențiar al economiei de război germane», începînd din 1940. Lui i se datora grija teaurizării a obiectelor de valoare, a dinților de aur, pînă și a părului celor masacrați în cuptoarele de la Auschwitz și de la celelalte lagăre de exterminare.

Cel de-al treilea F, Wilhelm Frick, ministru de interne al Reichului, semnase împreună cu Hess legile rasiale din 1935 și desființase practic dreptul la apărare al prizonierilor politici. Tot lui i s-a datorat moartea a peste 275 000 de persoane, definite de naziști drept «deficienți mintali».

...În celula lui Ernst Kaltenbrunner, general S.S., general de poliție, secretar de stat pentru securitatea în Austria, șef al Biroului central de securitate al Reichului. Un sadic de proporții patologice, dublat de un bețiv care, în ultimii ani ai războiului, nu mai reușea să fie treaz nici

două ore pe zi, Kaltenbrunner se făcuse vinovat de crime cu nimic mai prejos decât cele ale șefului său direct, Heinrich Himmler.

Și pe el, Neave l-a găsit plingând în hohote. Și el a cerșit îndurare de la primul contact cu un reprezentant oficial al tribunalului de la Nürnberg, așa cum avea să ceară îndurare și în cursul procesului. Cu lacrimile șiroid pe obraji, el i-a declarat maiorului britanic:

— Nu mă simt responsabil de nici o crimă de război și de nici o crimă în general. Nu mi-am făcut decât datoria ca membru al unui serviciu de informații. De ce să fiu eu pedepsit în locul lui Himmler? El a fost un monstru, eu am fost doar un soldat!

...În celula lui Robert Ley, viitorul sinucigaș; a lui Fritz Sauckel, gauleiter al Turingiei, general S.A. și general S.S., plenipotențiar pentru folosirea brațelor de muncă în cadrul planului cvadrenal, de fapt un adevărat neguțator de sclavi pentru cel de-al treilea Reich; a lui Albert Speer, arhitectul preferat al lui Hitler, ministru al armamentului și munițiilor cu începere din 1942, organizator fără scrupule al producției de război a Reichului, care a crescut pe temelia a milioane și milioane de cadavre.

...În celula baronului Constantin von Neurath, ministru de externe al lui Hitler până în 1938 și, apoi, „protector” al Boemiei și Moraviei; a lui Franz von Papen, vicecancelar și apoi ambasador nazist în Austria și Turcia, sinistru intrigant și trăgător de sfori în penumbra cancelariilor; a lui Artur Seyss-Inquart, avocatul austriac care și-a vândut țara lui Hitler și care, din 1940, a scădat în singe Olanda ocupată; a lui Hjalmar Horace Greeley Schacht, bancherul Führerului, vicelanul negociator de împrumuturi externe și eficientul adunător de subvenții ale marii finanțe germane pentru partidul nazist.

...În celulele generalului Alfred Jodl, feldmareșalului Wilhelm Keitel și amiralilor Erich Raeder și Karl Doenitz, organizatori și diriguitori ai celui mai feroce război de agresiune pe care l-a cunoscut vreodată omenirea.

Epilog

Început la 20 noiembrie 1945, procesul marilor criminali de război de la Nürnberg s-a încheiat la 1 octombrie 1946. Găsiți vinovați de toate cele patru capete de acuzare (sau de cel puțin trei dintre ele), Goering, Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Seyss-Inquart, Jodl și Bormann (în contumacie) au fost condamnați la moarte prin spânzurătoare. Hess, Raeder și Funk au primit închisoare pe viață, Speer și Schirach câte 20 de ani, Neurath 15 ani, iar Doenitz 10 ani.

Comentând sentințele, Neave scrie: «După părerea mea, Speer a luat o pedeapsă mult prea ușoară, întrucât el a fost principalul organizator al muncii epuizante și nimicitoare pe care au trebuit s-o depună deportații. Declarațiile făcute de fercheșul arhitect la proces au produs o impresie deosebit de favorabilă asupra judecătorilor francezi și britanici, care s-au lăsat convinși de așa-zisele regrete ale fostului ministru al armamentului și munițiilor. Condamnarea la moarte a lui Sauckel apare astfel ca o nedreptate relativă, deoarece el nu a fost decât o unealtă subordonată a lui Speer».

De asemenea, autorul consideră că pedepsele date lui Doenitz, Raeder și von Schirach nu au fost corespunzătoare culpelor lor. În sfârșit, el găsește că achitarea lui Schacht, von Papen și Hans Fritzsche a fost «o revoltătoare jignire adusă victimelor directe și indirecte ale ticăloșilor făptuite de acești naziști de prim-rang».

Execuția celor condamnați la moarte prin spânzurătoare a avut loc în noaptea de 19 spre 20 octombrie 1946. După cum se știe, Goering a reușit să se sinucidă, cu câteva ore mai înainte înghițind o tabletă de cianură de potasiu. Confrunțați cu moartea iminentă, nici unul — absolut nici unul! — dintre osîndiți nu a avut vreun cuvînt de căință, în drumul spre eșafod.

...Grandoare și decadență... Cartea lui Airey Neave demonstrează cu pregnanță că, în lunile lor de decadență, cirmuitoarii «milenerului» Reich nazist au avut o comportare la fel de josnică, la fel de abjectă, ca și în anii lor de grandoare. Dar readucerea în memorie a judecății de la Nürnberg, din urmă cu patru decenii, nu are în intenția autorului, doar un simplu rol evocator. Ea este menită să-l avertizeze pe cititor asupra primejdiei pe care o reprezintă orice tentativă de deshumare și resurrecție a monstroasei ideologii fasciste, veritabil cavaler al apocalipsului, vrăjmaș ireductibil al păcii, libertății și vieții.

Nicolae Minei

Note bibliografice

- 1) Markus Haverdinck: *Stahl und Tod zwischen 1939 und 1945*, Frankfurt pe Main, 1980, p. 412
- 2) Louis Vendiagues: *Goering et ses juges*, Bruxelles, 1978, p. 239
- 3) Vezî Martine Delannoy: *The Nuremberg Trial*, New York, 1981, p. 91—95
- 4) Vezî Guillaume Friedrichs: *Die Nazi Räuber*, Düsseldorf, 1975, p. 183—204
- 5) Vezî Rebeca West: *A Train of Powder*, Londra, 1957, p. 6—9
- 6) Burton C. Andrus: *The Infamous of Nuremberg*, New York, ediția a III-a, 1972, p. 93
- 7) Eugene Davidson: *The Trial of the Germans*, Londra, 1967, p. 48—51
- 8) L. Vendiagues: *Op. cit.*, p. 288—289
- 9) Bradley F. Smith: *Reaching Judgment at Nuremberg*, New York, 1977, p. 62.
- 10) *Ibidem*, p. 114—117
- 11) Vezî Norbert Graham: *Nazi Plunder*, New York, 1981, p. 293—316
- 12) Hans Frank: *Im Angesicht des Galgens*, Stuttgart, ediția a II-a, 1979, p. 335—337.

Spărgătorul de gheață atomic «Arctica» deschide drum unei caravane de nave...

LA CAPATUL NORDIC AL PĂMÎNTULUI

Arctica... Această imensă «pată albă» din extremitatea nordică a globului pămîntesc, cu o suprafață de peste 25 de milioane de kilometri pătrați, include, deopotrivă, teritorii ale Eurasiei, ca și ale Americii de Nord, aproape întreg Oceanul Înghețat de Nord și majoritatea insulelor acestuia, împreună cu porțiu-

nile adiacente ale Atlanticului și Pacificului.

Ca și Antarctica — celălalt «continent de gheață» din partea opusă a globului —, Arctica este tot atât de inospitalieră, ba chiar se lasă și mai greu cercetată, poate și din cauză că ascunde atîtea taine; aici își au geneza o multitudine de fenomene,

între care și magnetismul nordic. Arctica este o lume a ghețurilor veșnice, a gerurilor cumplite, a viscoalelor năpraznice și furtunilor de zăpadă; este locul de naștere al ghețurilor și banchizelor în derivă; în acest continent al contrastelor, nopțile polare durează aproape cinci luni din an, succedate imediat de

zile polare ceva mai multe ca număr, dar prelungi încât ai crede că soarele refuză să mai apună, rămânând parcă «suspendat» deasupra orizontului și conturînd, la lăsarea «serii», un crepuscul slab, pentru ca, apoi, să producă magnifica auroră boreală

și să rămîne o preoțuri. Arcticii a fost și specialiștilor tuturor timpurilor. Această întreprindere, deloc ușoară, cere voință, dirzenie, curaj, pasiune științifică, dăruire totală și, evident, mijloace de deplasare la fața locului. Paradoxal, tocmai obstacolele care împiedică și îngreunează cel mai mult pătrunderea omului în inospitalierul mediu arctic sînt acelea ce exercită cea mai mare forță de atracție asupra exploratorilor polari care iau parte la expedițiile din Nordul înghețat. Pentru elucidarea și explicarea științifică a fenomenelor arctice (ca de altfel și a celor «antarctice»), pentru punerea în evidență a influenței acestora asupra evoluției climatului de pe «Pămîntul Mare», ca și pentru valorificarea, în perspectivă, spre folosul progresului și civilizației omenirii a imenselor bogății — cunoscute sau presupuse — în zonele polare se deplasează sistematic expediții științifice, precum și expediții cu caracter de explorare complex-științifică și economică, organizate de diferite țări. În această nobilă activitate, un loc și un rol proeminent îl au exploratorii polari sovietici.

Importanța deosebită acordată de U.R.S.S. explorării și prospectării Arcticii este explicabilă: zona arctică, inclusiv platforma Oceanului Înghețat de Nord, se întinde peste întreaga

Ghețurile ferecate ale Mării Karsk. Aici navele obișnuite sînt constrînse să se oprească, fiind în primejdie să fie «comprimate» de uriașele sloiuri. În asemenea situații-limită, în ajutorul lor vin puternicele spărgătoare de gheață

Arctica. Expediția polară «Polul Nord 22». În cursul îndelungatei nopți polare, căsuța exploratorilor nordici este troienită pînă la acoperiș. Pentru a răzbi pînă la ușa de intrare trebuie să sapi adevărate tunele.

Avioane ale flotei arctice au realizat un «pod aerian» între «Pămîntul Mare» și stația în derivă «Polul Nord 25», aducînd pe banchiză încărcături diverse

extremitate nordică, ocupă circa 40 la sută din teritoriul național.

Frecvența expedițiilor arctice a crescut considerabil în cei 60 de ani care au trecut de la instaurarea puterii sovietice, iar obiectivele de interes științific și practic, propuse spre rezolvare, au căpătat o amploare tot mai mare, pe măsura acumulării de date și asigurării mijloacelor tehnico-științifice necesare.

«Stagiunea arctică» are, astăzi, o serie de componente noi, ea putând fi prelungită, la nevoie, pe durata mai multor ani, grație mijloacelor moderne din dotarea expedițiilor polare. Este vorba, în primul rând, de dezvoltarea flotei arctice, care include la ora actuală, pe lângă nave științifice, special amenajate, și spărgătoare de gheață — electrice sau atomice —, ca și de crearea unei puternice flotei aeronautice polare pentru transportul rapid al personalului științific și al unor încărcături diverse — toate având ca puncte de destinație banchize uriașe din preajma Polului Nord.

Prezentăm, în cele ce urmează, secvențe din activitatea ultimelor expediții sovietice în Arctica. Pentru concretizare, ne folosim de date furnizate de foruri științifice competente — cele două instituții inițitoare și coordonatoare ale misiunilor polare: Institutul unional de cercetări științifice pentru Arctica și Antarctica, cu sediul la Leningrad, și, respectiv, filiala siberiană a Academiei de Științe a U.R.S.S., având reședința la Novosibirsk.

În preajma fiecărei «veri polare», institutul leningrădean organizează — evident, cu concursul altor institute academice și organizații științifice unionale și departamente economice interesate — expediții în anumite puncte din zona polară, ca și de-a lungul unor trasee arctice.

În ultima vreme, exploratorii sovietici și-au dat frecvent întâlnire pe banchizele în derivă din Oceanul Înghețat de Nord, unde au înființat stații polare a căror activitate se întinde pe durata mai multor ani.

În prezent, la nord-vest de insula Vranghel, funcționează stația în derivă «Polul-Nord 25», care a fost instalată acolo în luna mai a anului 1981, pe o banchiză cu o suprafață de 90 kilometri pătrați. De pe continent, odată cu echipajul stației au fost transportate pe calea aerului mai bine de 140 tone de materiale științifice și aparatură de cercetare, combustibili și alimente, precum și o locuință polară din prefabricate. Predecesoarea acestei stații — pur-

Colaboratori ai unei stații științifice «recoltează» mostre de gheață pentru probe și cercetări

Arctica. Demonstrație de 1 Mai la stația sovietică în derivă «Polul Nord 19»

tind indicativul «Polul-Nord 24» — și-a încheiat misiunea în noiembrie 1980, lăsând, la acea dată, în plină activitate o altă stațiune și anume «Polul Nord 22» care a depășit toate recordurile în materie, funcționând pe banchiza în derivă, unde fusese instalată în toamna anului 1973, nu mai puțin de nouă ani.

Înainte de a schița un bilanț al activității colectivelor care au lucrat în stația cu cea mai îndelungată longevitate polară («Polul Nord 22») este locul să notăm că succesul polare oricărei noi expediții este facilitat,

în bună măsură, de realizările anterioare ale exploratorilor polari, deschizători de drum, în cazul de față de reușita primelor stațiuni în derivă din regiunile polare nordice.

Cea dintâi stațiune de acest fel, denumită «Polul Nord 1», și-a făcut debutul științific la 21 mai 1937, când expediția de sub conducerea celebrului explorator polar sovietic I.D. Papanin s-a instalat pe o banchiză cu o suprafață de 4 kilometri pătrați. Exploratorii au străbătut atunci, în decurs de 274 de zile, cu uriașul ghețar plutitor, un traseu

semicircular de peste 2 500 kilometri, efectuând cercetări științifice deosebit de interesante. După alți 11 ani, un al doilea grup de exploratori — echipajul stației în derivă «Polul Nord 2» — debarca pe un masiv de gheață din partea centrală a Arcticii. Misiunea lui s-a încheiat, de asemenea, cu deplin succes, metoda explorării zonelor arctice cu ajutorul stațiilor în derivă permanentizându-se și extinzându-se și la explorarea Antarcției, tocmai datorită eficienței sale științifice și posibilităților ample pe care le deschide cercetărilor polare. Până în prezent, în zonele arctice sovietice au funcționat nu mai puțin de 25 de stații în derivă, unde au lucrat în diferite perioade, efectuând «stagii științifice polare», peste 1 500 de cercetători și specialiști.

...9 aprilie 1982. Această dată s-a înscris la loc de cinste în letopisețul expedițiilor polare arctice. Este data când ultimii 22 de membri ai expediției de la stația în derivă «Polul Nord 22» au revenit în Leningrad, locul de unde, cu nouă ani în urmă, pleca în misiune primul schimb al respectivei stații. Exploratorii polari au lăsat pe banchiza părăsită — undeva pe o latitudine nordică (la circa 400 km est de Groenlanda) — căsuța și laboratoarele în care au lucrat mai multe echipaje științifice, au «depozitat» rezerve de combustibil și de alimente, însoțite de o scrisoare, în care, potrivit tradițiilor instituite în rindul expedițiilor, sînt indicate coordonatele geografice ale stației, în momentul despărțirii de ea, traseul străbătut anterior, adresa

nouă a protagoniștilor polari, astfel încît cei ce, eventual, vor găsi aceste «relicve» să poată comunica date utile în completarea elementelor existente. După cum au remarcat conducătorii institutului leningrădean, pe banchiza care a găzduit stația «Polul Nord 22» a funcționat un veritabil institut de cercetări arctice, plutind în derivă. Amploarea activității lui este sugerată atît de volumul impresionant de informații științifice adunate în cele peste 3 200 de zile de funcționare efectivă (o durată de 3 ori mai mare decît la oricare din expedițiile similare anterioare), cît și de distanța străbătută în acest răstimp — peste 16 000 de kilometri — pe un traseu care încheie aproape un cerc cu centrul în Polul Nord. Iată și alte elemente care întregesc imaginea activității stației. În total, colaboratorii ei, care au avut șansa de a fi nimeriți pe o banchiză de dimensiuni puțin obișnuite (o suprafață de 10 kilometri pătrați și o grosime a straturilor de gheață de mai bine de 30 de metri), au lansat în atmosfera polară 6 000 de sonde meteorologice, au efectuat peste 3 000 de măsurători de adîncime și au prelevat mii de probe de apă din straturile oceanice. O premieră absolută a constituit-o cercetarea subacvatică polară, efectuată de cercetători echipați cu costume de scafandru autonom. Ei au plonjat, în repetate rînduri, în apele înghețate ale oceanului, cercetînd porțiunile nevăzute ale calotei de gheață.

Dat fiind faptul că, pe platforma plutitoare, au putut fi amenajate

minilaboratoare cu diferite profile, exploratorii polari au realizat o gamă largă de cercetări hidrologice și meteorologice, cuprinzînd, practic, aproape toate capitolele științelor despre Arctica. La încetarea activității stației polare, a putut fi trasată pe hartă ruta completă parcursă de aisbergul și stația «Polul Nord 22»: un arc de cerc gigantic, de circa 300 de mile, în jurul așa-numitului pol al inaccesibilității relative.

Extrem de interesantă s-a dovedit a fi și activitatea unei alte expediții, cu o durată mult mai scurtă, însă, de numai trei luni, care a străbătut exclusiv mările arctice. Purtînd denumirea «Experimentul Polar-Nord», expediția a stabilit că transferul de căldură din zonele ecuatoriale către regiunile arctice se produce îndeosebi datorită transportului acesteia de către apele Golfstreamului. Este o precizare științifică utilă, întrucît se considera că balanța energetică a «Marelui Nord» s-ar datora exclusiv schimburilor de căldură care au loc în atmosferă. Potrivit celor stabilite de membrii expediției, jumătate din rezervele de căldură parvin, în regiunile arctice, pe calea oceanului. De remarcat că nava științifică avînd la bord această expediție a străbătut regiuni glaciale altădată inaccesibile, grație drumului deschis de spărgătoare de gheață din dotarea flotei arctice sovietice.

Ca urmare a activității tuturor exploratorilor polari din bazinul arctic, a putut fi găsită explicația științifică a derivei circulare a ghețarilor din această zonă, a cauzelor care determină deplasarea uriașelor mase de gheață pe un arc de cerc, în jurul Polului Nord. S-a ajuns, astfel, la concluzia că mecanismul care dă naștere la derivă este legat de presiunea puternică exercitată asupra ghețarilor de masele de aer polar, și nu de acțiunea centrifugă a curenților oceanici, cum se susținea pînă acum. Fenomenul, dovedit recent, atestă că punctul geografic «Polul Nord» descrie, în decursul a 14 luni calendaristice, un cerc cu diametrul de 15 metri. În timpul acestei mișcări rotitoare, în atmosfera polară se creează efectul denumit «Fluxul polar», care antrenează masele compacte de aer din atmosferă, obligîndu-le să urmeze riguros ritmul de rotație al Pămîntului în jurul axei sale și să migreze, astfel, deasupra calotei polare. Prin forța presiunii pe care o exercită, respectivele mase de aer angrenează în mișcarea lor circulară totalitatea cîmpurilor de gheață din zonele arctice. Descoperirea prezintă însemnătate științifi-

Arctica. Patrupezii trebuie obișnuși cu condițiile dure de viață de pe banchiza în derivă

fică și practică, oferind specialiștilor posibilitatea elaborării de prognoze mai precise, pe durate mai mari, asupra derivei ghețurilor, ca și asupra evoluției dinamice a factorilor de climă din regiunile polare.

Opresc aici însemnările și considerentele asupra serviciilor pe care le-au adus expedițiile științifice în Arctica la îmbogățirea cunoașterii generale, pentru a consemna unele secvențe din activitatea altei misiuni recente în regiunile de dincolo de Cercul Polar de Nord. Este vorba de expediția inițiată, nu de mult, de Institutul de economie și organizare a producției industriale al filialei siberiene a Academiei de Științe a U.R.S.S. Prin caracterul și obiectivele sale, această expediție este unică în analele cercetării Arcticii, în sensul că, pentru prima oară, economiști de la institutul amintit, împreună cu specialiști din diferite sectoare ale industriei, din construcții și din transporturi, s-au deplasat, pentru o perioadă de două luni, în lungul zonei arctice sovietice, poposind în aproape toate centrele situate dincolo de Cercul Polar, unde se desfășoară, actualmente, o activitate economică curentă, precum și în punctele unde se preconizează amplasa-

rea de noi obiective sau se proiectează înființarea de așezări omenești. Distanța totală a «traseului economic arctic» a depășit 18 000 de kilometri, din care 8 000 au fost parcurși la bordul navelor flotei nordice, iar 10 000 km. cu avioane și elicoptere. «Expediția noastră a ales un asemenea traseu care să-i permită să depisteze specificul vieții și activității omului în condițiile Arcticii — a declarat conducătorul misiunii, acad. Abel Aganbeghian, directorul Institutului economic din Novosibirsk, precizând că, după ce s-au imbarcat pe o navă arctică, în portul Arhanghelsk, membrii expediției — folosind aproape toate categoriile de mijloace de transport avute la îndemână — au vizitat 61 de centre populate din zona arctică, au studiat atent resursele naturale existente, posibilitățile de punere în valoare a acestora, situația ecologică, problemele sociale pe care le ridică activitatea și traiul oamenilor în condițiile climei nordice aspre, inclusiv în tundra și în localitățile riverane râurilor și mărilor arctice. S-au degajat concluzii privitoare la posibilitatea dezvoltării transporturilor prin mărele nordice, precum și asigurarea legăturilor cu alte categorii de mij-

loace de transport, starea porturilor și aeroporturilor. A fost adunat un volum enorm de material, pentru a cărui prelucrare este nevoie de timp — a menționat academicianul sovietic, remarcând că, încă de pe acum, Arctica deține un loc însemnat în economia țării, iar valorificarea bogățiilor acestei regiuni trebuie să se facă pe baze științifice, cu luarea în considerare a particularităților specifice, punerea la punct a unor metode raționale de exploatare, a schemei rețelei de transport. Telul expediției a fost tocmai căutarea de soluții pentru rezolvarea corectă, științifică, a problemelor complexe de aici, iar raportul cu rezultatele activității expediției economice în Arctica, prezentat forului academic al țării, organizațiilor centrale economice, sintetizează o multitudine de informații, de propuneri de natură să fundamenteze, din punct de vedere economic, succesiunea etapelor de aplicare a programelor privind valorificarea resurselor naturale din extremitatea nordică, fără a perturba sau împiedica evoluția firească a mediului arctic — a conchis conducătorul primei expediții economice sovietice în zonele de dincolo de Cercul Polar.

Mihai Coruț

Spital

Mai bine să previi decât să vindeci. Adeptă a unei asemenea zicale, conducerea spitalului cantonal din Basel, la frontiera franco-elvețiană, a construit, sub clădirea acestuia, o altă, identică, menită să fie la adăpost de radiații nucleare. În exterior, nimic nu lasă să se ghicească adevărul, subsolul spitalului

din Basel semănând mai degrabă cu un centru comercial decât cu o casă de sănătate; decorul se schimbă, însă, pe măsură ce cobori, pentru ca, la etajul 5, la nivelul albiei Rhinului, o impozantă ușă blindată să interzică accesul persoanelor străine. Un univers tăcut, scăldat de o lumină alburie, se ramifică, la 16 metri sub sol, într-o multitudine de încăperi ce formează acest spital «protejat». Terminat în 1976, după trei ani de lucrări, spitalul a fost conceput să reziste la o presiune de trei tone pe metru pătrat. Costul celor cinci etaje: 17 milioane franci elvețieni. Deasupra celui de-al cincilea nivel al acestei fortărețe subterane, consacrat serviciilor medicale propriu-zise, se află un vast parking care, în timp de conflict nuclear, ar putea servi drept adăpost antiatomic pentru 3 000 de persoane. «Eficacitatea elvețiană obligă» — comentează «France Presse», adăugând că direcția spitalului intenționează să «antreneze», de două ori pe an, personalul medical cu «bolnavi voluntari». Oricum —

adaugă agenția — e de preferat ca cei care suferă de claustrofobie să se abțină... Și totuși, în cazul unui război atomic, cum vor mai supraviețui supraviețuitorii? Vor ajunge poate să-i învidieze pe morți. Căci, potrivit calculului medicilor, 35 la sută din supraviețuitori vor muri în primul an. Ceilalți vor trebui să facă față unor terifiante tulburări ecologice. Știm cu toții acest lucru, medicii — în primul rând. Atunci de ce să construim spitale și adăposturi antiatomice când mult mai simplu și firesc ar fi să distrugem rădăcinile spaimei noastre de azi — armele și rachetele nucleare?

Naziști

Două mii de foști naziști așteaptă să fie judecați în R.F.G. Din cele 87 305 dosare examinate de la sfârșitul războiului, doar 6 449 au fost transmise autorităților judiciare și judecate.

OPERATIA POINTBLANK

Distanța Washington-Casablanca poate fi parcursă, cu actualele avioane de pasageri, în opt ore, fără escală. Unui avion Concorde i-ar fi suficientă chiar mai puțin din jumătatea acestui timp.

Cu trei decenii în urmă, o persoană, care dispunea de cele mai moderne aeronave cu rază mare ale vremii, a străbătut acest traseu în felul următor: Washington-Miami, cu trenul (noaptea de 9—11 ianuarie dimineața); Miami-Trinidad, zbor de 10 ore (11 ianuarie); a doua zi, același Boeing Clipper a ajuns, după nouă ore și jumătate, la Belem (Brazilia); după plinul cu combustibil a traversat Atlanticul în 19 ore pentru a ateriza la Bathurst (Gambia); destinația a fost atinsă la bordul unui avion de transport militar C-54, după alte nouă ore și jumătate, la 14 ianuarie.

Anul călătoriei: 1943.

Pasagerul: Franklin Delano Roosevelt, președintele și, în această calitate, comandantul suprem al armatei și flotei Statelor Unite ale Americii. Între Miami și Trinidad a aniversat 61 de ani.

Era o dublă premieră: prima călătorie cu avionul în străinătate a unui președinte american, dar, mai ales, prima oară când părea teritoriul național în timp de război.

De la aeroportul Medouina, președintele s-a îndreptat spre una din suburbiile marelui oraș marocan. Aici, într-o oază de palmieri din vecinătatea oceanului de peruză, autoritățile militare americane rechiziționaseră hotelul Anfa și 14 vile. Întreaga zonă era împrejmuită cu sîrmă ghimpată, soldați de gardă și tunuri antiaeriene în stare de alarmă, iar deasupra ei se roteau, la mare înălțime, avioane de luptă.

Cîteva minute după ce președintele se instalase în vila Dar es Saada, soarele tocmai asfințea, principalul consilier al Casei Albe, H. Hopkins, a traversat grădina la vila Mirador pentru a-l invita pe primul ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, la dîneu. A patra întîlnire a celor doi conducători, din anii războiului, a început cu o conversație de o oră, numai cu participarea lor.

În Tunisia, după debarcarea reușită anglo-americană, din toamnă, în Maroc și Algeria, precum și în deșertul libian, domnea acalmia, care se datora mai puțin unor cauze militare

de ordin local, cît disputelor dintre Washington și Londra privind strategia de urmat după ce va fi eliminată Axa din sudul Mediteranei. Britanicii erau decisi să fixeze efortul imediat în perimetrul mediteranean printr-un compromis menit, după expresia reprezentantului președintelui S.U.A. în Africa de Nord, R. Murphy, să convingă pe americanii reticenți să accepte strategia care i-a imobilizat mai mult de doi ani să lupte în această tradițională sferă de influență britanică. În același timp, știrile de pe frontul de Răsărit, principalul front al războiului, indicau apogeul bătăliei de la Stalingrad, dezvoltarea cu succes a ofensivei sovietice din nordul Caucazului și începutul străpungerii blocadei Leningradului.

După convorbirea Roosevelt-Churchill a urmat un îndelungat dîneu, în jurul mesei mai luînd loc: generalul Allan Broke, șeful Statului Major Imperial, amiralul Dudley Pound, mareșalul șef al aerului, Charles Portal, vice-amiralul Louis Mountbatten — din partea britanică, și generalul George Marshall, șeful Statului Major, amiralul E.J. King, comandantul flotei, generalul H.H. Arnold, comandantul aviației, lt. col. Elliott Roosevelt, fiul și aghiotantul președintelui, H. Hopkins și Averell Harriman — din partea americană. Astfel, a debutat, la 14 ianuarie 1943, Symbol, denumirea de cod a Conferinței de la Casablanca.

Cînd cortina a căzut, la 24 ianuarie, peste deliberări, printre deciziile adoptate s-a aflat și reunirea forțelor aeriene strategice într-o Ofensivă Combinată a Bombardierelor (C.B.O.) avînd denumirea de cod Operația Pointblank (drept la țintă), cu scopul de a distruge și disloca sistemul militar, industrial și economic german și submina moralul inamicului, ca precondiție a unei debarcări pe continentul european.

Dezastrul trupelor blocului fascist la Stalingrad, consumat la numai cîteva zile după Casablanca, l-a făcut pe ministrul Josef Goebbels — «mareșalul propagandei», cum îl poreclise Hitler — să proclame, la 18 februarie, «război total». Nu aveau să treacă decît puține luni și «războiul total» s-a simțit chiar în Germania.

INSEMNĂRI DIN JURNALUL INTIM AL LUI GOEBBELS

16 mai 1943... Raidurile de zi ale bombardierelor americane creează dificultăți extraordinare... La Kiel... foarte serioase pagube la instalațiile militare și tehnice ale flotei.

25 mai. Raidul de noapte al englezilor la Dortmund a fost extraordinar de greu, probabil cel mai rău împotriva unui oraș german... Rapoartele din Dortmund sînt destul de oribile... Industria și uzinele de muniții au fost lovite foarte greu... Circa 80—100 000 de locuitori fără adăpost... Oamenii din partea apuseană (a Germaniei) au început să-și piardă treptat curajul. Un asemenea iad este greu de suportat... Seara am primit (un nou) raport asupra Dortmund-ului. Distrugerea este virtuală totală. Cu greu (se mai găsește) o casă locuibilă...

28 iulie. În timpul nopții raid puternic asupra Hamburgului... cu cele mai serioase consecințe atît pentru populația civilă, cît și pentru producția de armament...

29 iulie. În cursul nopții, cel mai greu raid asupra Hamburgului... cu 800—1000 bombardiere... Kaufmann (Gauleiter-ul local) mi-a transmis un prim raport... El vorbește de o catastrofă la cărei dimensiune pur și simplu uluiește imaginația. Un oraș de un milion de locuitori a fost distrus într-un mod fără precedent în istorie. Sîntem confrunțați cu probleme aproape imposibil de soluționate. Trebuie găsită

hrană pentru această populație de un milion. Oamenii trebuie evacuați cât mai departe posibil. Trebuie să li se dea haine. Pe scurt, sîntem confrunțați cu probleme care erau de neconceput în urmă cu cîteva săptămîni... Kaufmann vorbește de 800 000 de oameni care rătăcesc pe străzi fără a ști ce să facă...

Cavaleria războiului modern

...Înfricoșează-l pe dușman este una dintre cele mai vechi arme de război. Înfrumetează-l, lovește-l unde îl doare mai tare, sînt arme nu mai puțin vechi. Bombardamentele de masă — produs al celui de-al doilea război mondial — au reprezentat, după opinia multor istorici, calea cea mai modernă de utilizare a acestor «arme», în încercarea de a distruge, concomitent, moralul și economia inamicului.

Apariția avionului militar în primul război mondial n-a permis să se desprindă o concluzie unanimă asupra rolului bombardamentelor în adîncirea teritoriului inamic. Cel care în 1940 avea să formuleze opinia că «numai forța aeriană» poate câștiga războiul și o botezase «cavaleria războiului modern», premierul Winston Churchill, în 1917, cînd era ministrul munițiilor, considera: «Este improbabil ca o terorizare a populației civile, care ar putea fi întreprinsă prin atacuri aeriene, să forțeze... capitularea (inamicului)».

Schimbarea de optică a fost alimentată nu numai de dezvoltarea tehnicii, dar și de iluzia că bombardamente de precizie ar putea avea cuvîntul hotărîtor. Campionii noilor concepții și avocații cei mai cunoscuți ai rolului independent al bombardamentelor în perioada interbelică au fost generalul italian Giulio Douhet și generalul american William Mitchell. Dar, cel mai eficient protagonist, deși a acționat fără publicitate, a fost comandantul aviației britanice, mareșalul Hugh Trenchard. Sub influența lui, în octombrie 1938, a fost plasată comanda pentru 3 500 bombardiere grele (cu patru motoare) pentru a fi livrate în primăvara lui 1942, izbucnirea ostilităților în Europa făcînd presantă dotarea cu astfel de avioane.

Dacă doctrina militară engleză și cea americană atribuiau, în ajunul și după izbucnirea războiului, un rol decisiv bombardamentelor masive și repetate ca factor de distrugere a potențialului și de măcinare a moralului inamic, supraaprecierea rolului acestor bombardamente conducea chiar la concluzia că ele s-ar putea substitui marilor operațiuni terestre pînă cînd, datorită unei combinații de factori, inamicul s-ar afla în ajunul prăbușirii. Astfel, la 27 mai 1940, în perspectiva că înfrîngerea Franței va face Marea Britanie să continue singură războiul, un memorandum al șefilor de state majore considera că «înfrîngerea Germaniei s-ar putea realiza printr-o îmbinare a presiunilor economice, atacurilor aeriene asupra obiectivelor economice germane și asupra moralului populației și prin fermentarea unei largi revolte în teritoriile ocupate». În acest document în care nu există nici o referire la operațiuni ofensive ale forțelor terestre britanice se conta și pe un declin al potențialului Germaniei datorită lipsei de petrol și se stabilea ca «obiectiv prim pentru atacurile noastre aeriene să fie resursele de petrol ale inamicului și punctele nodale ale sistemului său de transport». În general, la Londra se excludea, pînă în faza finală a războiului, angajarea de ample lupte terestre, pentru a nu se repeta pierderile din primul război mondial, și este revelatoare pentru această concepție opinia ministrului aerului: «cele mai puternice arme pe care le putem folosi sînt armata rusă și Forțele Regale Aeriene» (R.A.F.).

Raza de acțiune, puterea de foc și viteza avioanelor limitau în acea fază ambițiile pentru efectuarea «bombardamentelor strategice», prefigurînd însă două direcții care se mențin și în prezent în actualitate: crearea de mijloace pentru bombardamente strategice și obținerea de baze de la care să opereze, cît mai aproape de zonele vitale. Încă la 24 ianuarie 1938, generalul Andrews, șeful Cartierului General al Forțelor Aeriene, într-un memorandum care formula doctrina militară americană în materie («nu există vreo speranță de victorie în război pentru un stat căruia îi lipsește puterea aeriană») considera: «Lupta mondială pentru baze aeriene strategice și flote aeriene efective este în desfășurare și se va intensifica odată cu rapidă dezvoltare tehnică a avionului».

Înainte de atacul de la Pearl Harbor, deci a atragerii Statelor Unite în război, la convorbirile secrete de Stat Major anglo-americane, din februarie 1941, s-a convenit că Germania, fiind puterea predominantă a Axei, «zona Atlanticului și Europei să fie considerată teatrul de operațiuni decisiv». În conformitate cu aceasta se preconiza, o lună mai tîrziu, că forțele aeriene americane să opereze ofensiv cu cele britanice «în primul rînd împotriva puterii militare germane și surselor ei». Dar nici pe planul resurselor, nici al măsurilor practice, nu s-a întreprins nimic.

Sufocarea ofensivei aeriene germane asupra Angliei (parte a Operațiunii Leul de Mare*), și ale cărei distrugerii provocate orașelor și populației civile au servit de justificare raidurilor de represalii britanice) a făcut, la sfîrșitul anului 1940, pe șeful Statului Major al Aerului, mareșalul C. Portal, să aprecieze că bombardarea celor 17 uzine de carburant sintetic ar fi «o grea și posibil fatală lovitură pentru Germania». Acest punct de vedere a fost înșușit de șefii Statului Major Imperial într-un raport adresat la 7 ianuarie 1941 Cabinetului de Război și sprijinit, după o săptămînă, în Comitetul Apărării al Cabinetului. Raportul asupra «politicii bombardamentelor aeriene» stabilea următoarea ordine de prioritate: bazele aeriene, trupele de invazie, transporturi, industria, moralul, obiectivele navale, petrolul. În ce privește ultimul obiectiv, din cauza condițiilor meteorologice, pînă la sfîrșitul lunii februarie n-au fost întreprinse decît două raiduri, dar fără vreun rezultat notabil.

Între timp, «Bătălia Atlanticului», pericolul întreruperii căii de aprovizionare din America de Nord au dus la adoptarea directivei din 9 martie, care fixa bombardierelor britanice să se concentreze asupra submarinelor și porturilor lor de bază, șantierelor navale și aeroporturilor aviației germane cu rază mare de acțiune. Simultan a căpătat proeminență opinia că esențialul constă în bombardamente de noapte permanente asupra orașelor, «pentru a zdrobi moralul Germaniei».

* Invazia Marii Britanii

Mitul armeei absolute

Reorientarea strategiei bombardamentelor aeriene și-a găsit confirmarea la 19 mai 1941, când premierul W. Churchill a supus atenției șefilor Statului Major Imperial un memorandum al mareșalului aerului, H. Trenchard, în care se pleda pentru «bombardamente persistente», chiar dacă într-o noapte s-ar fi trimis un singur avion. «Obiectivele acestor bombardamente asupra țințelor militare ale Germaniei — relevă documentul — este de a face populația civilă să înțeleagă ce înseamnă războiul și să înțeleagă că, în cazul în care în orașul respectiv există un obiectiv militar, atunci va fi bombardat». Comentînd memorandumul, mareșalul John Dill, șeful Statului Major Imperial, scria la 2 iunie 1941 că «Bătălia Atlanticului» rămîind principala preocupare, cea mai profitabilă «țintă» ar fi subminarea moralului inamicului, după care situa petrolul. În ce privește ultimul aspect, mareșalul opina: «Petrolul, de citva timp, a fost luat în considerare ca țintă economică ideală în Germania și ultimul raport al Comitetului Lordului Hankey*) a cerut atacuri masive de bombardament asupra resurselor petroliere germane în următoarele luni. Experiența a arătat, totuși, că, limitați cum sîntem la bombardamentele de noapte, șansele noastre de a provoca pagube reale stocurilor și producției sînt mici».

Adepii bombardamentelor de noapte, care și-au impus punctul de vedere și care îl justificau prin efectele probabile asupra moralului inamicului, ajunseseră la concluziile lor datorită unor motive mai prozaice. În prima fază a războiului, bombardamentele întreprinse ziua cu bimotore nu numai că provocau mari pierderi în avioane, dar, datorită lipsei de experiență a echipajelor, nici nu găseau țintele precise atribuite, nici nu le loveau. Eșecul bombardamentelor la lumina zilei a dus la fundamentarea concepției efectuării lor în cursul nopții, mai ales că, la vremea respectivă, avioanele germane de vînătoare nu erau echipate pentru misiuni fără vizibilitate. Aceasta implica, însă, renunțarea la bombardarea unor ținte precise și efectuarea lor asupra unor zone mai largi. Chiar și după dotarea forțelor aeriene britanice cu aparate cu patru motoare și echipamente radar perfecționate, «Bomber Command» a rămas la bombardamentele de noapte zonale, ceea ce a costat totuși viața a 55 000 de aviatori britanici în timpul războiului.

Orientarea în direcția menționată a fost susținută cu încăpăținare de Lordul Charwell, principalul consilier științific al premierului W. Churchill, care aprecia că este posibil și legitim să fie distruse jumătate din locuințele celor care lucrau în economia germană, deși alți oameni de știință eminenți, mai ales profesorii Harry Tizard și P.M.S. Blackett, au contestat-o, afirmînd, corect, cum s-a dovedit ulterior, că așteptările sînt exagerate, și propunînd operațiuni asupra unor ținte vitale, judicios selectate.

În ce privește Statele Unite, abia în septembrie 1941 Divizia Planurilor Războiului Aerian a armatei americane a aprobat liniile de acțiune în caz de război (AWPD/I) și, în vederea «ruperii structurii industriale și economice a Germaniei», stabilea drept principalele obiective: centralele electrice, sistemul de transport, industria de petrol, zonele urbane (pentru efectul asupra moralului inamicului). Trăsătura de bază a planului implica «selectarea unui sistem de obiective vitale continuării efortului de război german și mijloacelor de viață ale poporului german, concentrarea tenace a tuturor bombardamentelor spre distrugerea acestor obiective». Deși se considera că intensificarea producției de bombardiere cu o rază de 4 000 de mile va permite inițierea unei ofensive aeriene împotriva Germaniei din aprilie 1942, capacitățile de producție și instruirea nu vor sprijini o ofensivă deplină pînă în aprilie 1944. De asemenea, se evalua că o invazie pe o scară amplă în Europa nu va putea fi efectuată înaintea primăverii 1944, care coincidea cu apogeul bombardamentelor; «dacă ofensiva aeriană este încununată de succes, o ofensivă terestră s-ar putea să nu fie necesară». Cum o victorie completă numai datorită puterii aeriene nu poate fi asigurată, autorii lui AWPDI preconizau un sprijin susținut forțelor terestre.

Influența britanică, în această fază, este lesne sesizabilă. Dar, așa cum remarcă ministrul de război, Stimson, într-o observație cînd a aprobat AWPDI, «acest plan va deveni practicabil numai dacă națiunea va fi în război». Într-adevăr, războiul a venit prin atacul de la Pearl Harbor.

La 21 decembrie, în ajunul întîlnirii Roosevelt-Churchill, prima de cînd se aflau «în aceeași barcă», ambasadorul W. Bullitt, care revenise dintr-o misiune de informare în Africa de Nord și Orientul Apropiat, i-a raportat președintelui că, la Comandamentul britanic al Orientului Mijlociu din Cairo, mareșalul aerului, Tedder, a propus ca, în urma eșecului german de a captura petrolul din Caucaz, să se întreprindă cu avioane Liberator (care aveau atunci cea mai mare rază de acțiune) atacarea regiunii Ploiești. Cu toate că Bullitt i-ar fi arătat că S.U.A. nu dispun de prea multe avioane de tip Liberator și că n-ar putea să le folosească asupra Ploieștiului, Tedder a insistat să se atragă atenția asupra acestui aspect ca «o legătură vitală în tabloul strategic de ansamblu». O propunere, într-un fel similară, dar implicînd ca bombardamentele să fie întreprinse de englezi, fusese făcută de atașatul militar american la București încă în octombrie.

Marea strategie

La prima lor conferință de la Washington, Roosevelt și Churchill au aprobat «marea strategie» americano-britanică, al cărei element de bază îl constituia închiderea și strîngerea cercului în jurul Germaniei prin «susținerea frontului rus, înarmarea și sprijinirea Turciei, creșterea forței noastre în Orientul Mijlociu și cîștigarea întregii coaste nord africane». «Dacă

* Membru al guvernului care conducea un organism interguvernamental însărcinat cu problemele petrolului